

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra orální historie – soudobé dějiny

Bc. Jana Stehlíková

Slávistická srdce v proměnách doby

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Přemysl Houda, Ph.D.**

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura

byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Bc. Jana Stehlíková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce PhDr. Přemyslu Houdovi, Ph.D. za vedení mé práce a cenné rady, které mi v průběhu práce poskytoval.

A velké díky všem narátorům, kteří mi poskytli rozhovor a speciálně Robertu Steinovi, který mi zapůjčil knihu a dokument, Vladimíru Zápotockému za historické rady a Petru Peymovi za poskytnutí svého osobního archivu.

Abstrakt

Sportovní diváctví, je volnočasovou zábavou pro miliony lidí na celém světě. Zde se budu věnovat konkrétně divákům fotbalovým, kteří mají ve svém srdci klub SK Slavia Praha, jenž patří mezi nejstarší fotbalové kluby u nás a má širokou fanouškovskou základnu. Jak již název napovídá, budu se zajímat o fenomén fotbalového fanouška, který se od diváka odlišuje mimo jiné tím, že se identifikuje se svým klubem. Hlavním cílem této práce bude porovnání dvou historických úseků, období před a po pádu komunistického režimu v roce 1989. Tyto dvě časové roviny budu porovnávat na způsobech fandění, které se proměňují, vlivem emocí, které často vedou k neadekvátním reakcím a tím k výtržnostem a s nimi se pojícím policejním dozorem. Také mě bude zajímat vztah k největšímu rivalovi, klubu AC Sparta Praha a možnostem pořizování klubových artefaktů, které jsou dnes již k dostání v nepřehledném množství, ale vždy tomu tak nebylo. I fanoušci mají svá sdružení. Kromě vzniku sdružené fanouškovské podpory jako je Odbor přátel a Tribuna sever, které mají jako podpora klubu velký vliv, se v závěru práce se zaměřím na jejich vztah ke klubu, proč si zvolili právě Slavii a co pro ně znamená. Pro tuto práci jsem zvolila metody kvalitativního výzkumu, konkrétně orální historii a terénní výzkum, které mi přišly vzhledem k povaze práce vhodné.

Klíčová slova: sportovní diváctví, SK Slavia Praha, fotbaloví fanoušci, orální historie

Abstract

Sports spectators is free entertainment for millions of people around the world. Here I will focus on football spectators who have in their heart the club SK Slavia Praha, who is one of the oldest football club in our country and have a fan base. As the name suggests, I will be interested in the phenomenon of a football fan, which differs from the viewer, among other things, that he identifies with his club. The main aspect of this work will be a comparison of two historical sections, the period before and after the fall of the communist regime in 1989 and Police supervision is connected. I will also be interested in the relationship to the biggest rival within AC Sparta Praha, or the possibility of club artifacts, which are now available in a wealth of, but always be. Even fans have their associations. Aside from the fact that they are associated fan support such as an expert and tribune, which have great influence as a club support and at the end of the work focusing on their relationship to the club, why they chose Slavia and what it means for them. For this work I chose the method of qualitative research, which oral history and field research, which I found due to the nature of the work appropriate.

Key words: sports spectators, SK Slavia Praha, football fans, oral history

Obsah

1. Úvod	1
1.1. Sport jako fenomén	1
1.2. Sportovní diváci	2
1.3. Fotbal	3
1.4. Výzkumné téma	5
2. Metodologie a zdroje dat	7
2.1. Etika práce.....	10
3. Odbor přátel Slavia	11
3.1. Odbor přátel dnes.....	13
4. Od Vlajkonošů 1965 po Tribunu sever.....	15
5. Klubové artefakty.....	19
6. Sparta vs Slavia, rivalové na věky	22
7. Negativa fandění včera a dnes.....	28
7.1. Uzavřená hřiště	29
7.2. Výtržnosti a násilí.....	34
7.2.1. Když létají popelnice	35
7.2.2. Chuligánské bitky	37
7.3. Stadion jako ostrůvek svobody.....	39
7.4. Zlatá devadesátá?	41
7.4.1. Rasismus	42
7.4.2. Pyrotechnika	44
7.5. Bezpečnostní složky	47
8. Slávisté před rokem 1989 a nyní.....	50
9. Soukromý a profesní život se Slavií.....	54
9.1. Nataša Látalová.....	54
9.2. Miroslav Pomikal.....	55
9.3. Lukáš Vala	56
10. Proč Slavia a co pro slávistu znamená	57
10.1. Proč Slavia	57
10.2. Kdo tě ke Slavii přivedl.....	60
10.3. Co pro fanouška Slavia znamená, jaké je slávistické srdce?	62

11. Závěr	68
Seznam literatury a použitých zdrojů	71
Narátoři.....	73
Přílohy	75

1. Úvod

1.1. Sport jako fenomén

Sport a jeho provozování se stalo fenoménem celospolečenského významu a jeho aktivní i pasivní forma se stala významnou činností ve volném čase. Masové rozšíření sportovních aktivit tím ze sportu vytvořilo společenský jev, který se stal součástí naší kultury a proniká i do dalších sfér společnosti, včetně sociálních, ekonomických a v neposlední řadě i politických. Sport v dnešní společnosti je stále častěji spojován s logy sponzorů na dresech sportovců, s výstavními arénami, do kterých se vejdou desetitisíce diváků a samozřejmě s médii, která za vysílací práva zejména na ty nejprestižnější klání vydají astronomické částky.¹

Nejrozšířenějším a nejsledovanějším sportem na světě je fotbal, který sleduje a provozuje 3,5 miliardy lidí. Z této čistě volnočasové aktivity se zrodila masová záležitost, jež asi nejvíc ze všech sportů, ovlivňuje i další sféry společnosti. Zejména díky médiím, která nám zprostředkovávají utkání z celého světa, se stal globální zábavou, pro neuvěřitelný počet diváků na celém světě. Denně fotbalové výsledky plní stránky novin a jsou obsahem televizních zpráv a pro mnoho sledujících je dění kolem fotbalu důležitější, než zprávy o politice nebo ekonomice.² Na tribunách fotbalových stadionů kromě „obyčejných“ diváků můžeme potkat hlavy státu, krále, předsedy vlád a mnoho dalších vysoce postavených osob, které zápas navštíví buď jako skuteční fanoušci se zájmem o fotbal, nebo pouze jako příležitost se více zviditelnit.³ Ze stejného důvodu je sport a velkou mírou právě fotbal lákavý pro komerční podporovatele v podobě zejména nadnárodních firem. Pokud se budeme pohybovat na světových šampionátech, uvidíme, jak formou sponzoringu své značky ještě více zviditelňují. Těžko si představit Olympijské hry, Mistrovství světa ve fotbale anebo závody Formule 1 bez značek jako je *Coca Cola*, *Emirates*, nebo *Heineken*, který je jedním ze sponzorů Ligy mistrů. Mohlo by se zdát, že tato komercializace sportu je záležitostí posledních desítek let, ale již ve starověkém

¹ SEKOT, Aleš, *Sociologie sportu*, Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-210-4201-X, 7-15.

² KASAL, Josef, *Násilí na stadionech jako odraz kultury*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, ISBN 978-80-7435-362-8. s. 20.

³ MACHO, Milan, *Fotbal vášeň 20. století historie o fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*, Praha: Brána, spol. s r.o., 1996, ISBN 80-85946-27-0. s. 9.

Řecku, docházelo k obdarovávání vítězů, v devatenáctém století například ke komerční podpoře cyklistických závodů ve Velké Británii a s příchodem televizního vysílání se naplno otevřely dveře této již neodmyslitelné symbióze mezi sportovními kluby a komerční podnikatelskou sférou.⁴

1.2. Sportovní diváci

Ke sportu patří diváci, kteří se stali součástí sportovních přenosů a těžko si můžeme představit sportovní utkání, které by nesledovalo alespoň minimum diváků. Sportovní diváctví, má bohatou historii, společně se sportem jako takovým. Již ve starověku nebyl sport provozován pouze k posílení fyzické stránky sportujících jedinců, ale také jako zábava pro přihlížející diváky, kteří sledovali hry a zápasy ve velkém množství a můžeme říct, že tento aspekt převládal. Olympijské hry ve starověku sledovalo až 50 tisíc diváků, a stejné oblibě se těšila i ostatní sportovní, či gladiátorská klání. Diváci tyto soutěže sledovali velice intenzivně a dle antických pramenů se formovaly skupiny fanoušků, které povzbuzovaly, buď jednotlivce, nebo týmy, například stále při vozatajských závodech se barevně odlišovaly a diváci povzbuzovali vybranou stáj, podle její barvy. Fandění probíhalo velice intenzivně a diváci dávali najevo své emoce, tleskali, povzbuzovali, ale také kleli a vzájemná rivalita mezi fanoušky se přenášela i za hranice arén a závodišť a byla závažným společenským problémem, při kterém často docházelo i k násilí a umíraly až desetitisíce lidí.

Ve středověku se podmínky pro sportovní klání změnily. Křesťanství, pro které nebylo žádoucí vyzdvihování těla a jeho rozvoje tím vyvíjelo tlak na to, aby tyto aktivity byly potlačovány. Již ve 4. století tak byly zakázány olympijské hry a o století později i gladiátorské. Ve dvanáctém století přichází nová forma her v podobě rytířských soubojů, které se staly hojně navštěvovanými, a diváci sledovali tato klání velmi emotivně a nechyběly ani výtržnosti, které stejně jako ve starověku končily často fatálně. Později se kromě rytířských soubojů formují k zábavě městského obyvatelstva více sportovně laděné hry, například soutěže v běhu nebo hodu a také míčové hry, které se posléze stanou velice oblíbené u středověkých měšťanů. Jednou z těchto her je středověký

⁴ *Sociologie sportu*, s. 230.

fotbal. V Itálii se hrála tzv. Florentská kopaná, která byla velice oblíbenou renesanční hrou, při které diváci dávali opět velice ostře najevo své emoce a ani zde nechyběly výtržnosti. Sportovní hry, se i přes snahu je zakázat nepodařilo potlačit a s příchodem novověku se opět vracejí na výsluní a těší se velkému zájmu.⁵ Na přelomu 19. a 20. století je již sport zcela regulérní zábavou pro velké množství jak aktivně, tak pasivně konzumujících diváků, a sportovní diváctví tak se stává masivním fenoménem, a to včetně negativních projevů, které jsou spojené s emocemi. Jak pozitivními, tak těmi negativními, kdy divák až nekriticky obdivuje svůj klub a v případě nezdaru, který vnímá jako nezdar svůj vlastní, potom dochází k neadekvátním reakcím, které byly k vidění již ve starověku.⁶

Sportovní diváctví, jak ho známe v současné době, se stalo součástí konzumního způsobu života, který proniká do všech životních sfér. Člověk, který konzumuje sport v každodenním životě, ale nemusí mít vyhraněný jeden druh sportu a není ani zaměřen na jeden tým, je schopen objektivně hodnotit dané klání a jeho sledování bere jako divadelní představení, při kterém si cení výkonu účastníků, takový člověk je sportovním divákem. Proti tomu stojí sportovní fanoušek, který je vázán na jeden konkrétní klub a je s ním silně identifikován a prožívá každou výhru i prohru. Fanoušek nosí často i klubová trička, šály a další artefakty a většinou pociťuje rivalitu vůči soupeři, a to jak na hřišti, tak v hledišti. U fanoušků je silné vymezení mezi „My“ a „Oni“.⁷

1.3. Fotbal

Jak již bylo řečeno, nejsledovanějším sportem na světě je fotbal, který denně hraje až 250 milionů hráčů ve 200 zemích a další miliony hráčů ho hrají pro zábavu.⁸ Díky globálnímu propojení celého světa, jsou tak špičkoví hráči a kluby známí doslova po celém světě. Díky této popularitě je fotbal a vše kolem něj propojen s ekonomickou a politickou sférou. Příjmy z reklamy, vysílacích práv, vstupenek a dalších atributů, které k fotbalu patří, dosahují astronomických částek, což nezřídka vede k podvodnému jednání

⁵ SLEPIČKA, Pavel, *Sportovní Diváctví*, Praha: Olympia, 1996, ISBN: 80-70330-120, s. 13-15.

⁶ SLEPIČKA, Pavel, *Divácká reflexe sportu*, Praha: Karolinum, 2010, ISBN: 978-80-246-1838-8 s. 14.

⁷ Sociologie sportu, s. 245-246.

⁸ FIFA, Who we are [online]. ©1994 - 2019 FIFA. [citace 28.9.2019]. Dostupné z: <https://www.fifa.com/>.

či korupci a společně s násilným chováním fanoušků tak dochází k negativnímu vnímání fotbalu.

Historie samotné hry sahá daleko do starověké Číny, kdy byla zaznamenána první hra podobná fotbalu s názvem *Su-chu*. I ve starověkém Řecku a následně Římě se také hrály hry s míčem a byly velmi populární. Obliba této hry v různých podobách se neztratila ani během středověku, kdy se ve Florencii hrálo tzv. *Calcio fiorentino* neboli florentská kopaná, která byla oblíbená až v nejvyšších kruzích, například i u známého rodu Medicejských. Ve Francii najdeme předchůdce v podobě hry s názvem *Soule*, což znamená „podrážka“. Zmínka o fotbalu přichází také z Ameriky, kdy osadníci popisovali, jak indiáni hrají hru podobnou fotbalu. Ale historie moderního fotbalu tak jak ho známe, se začala psát v roce 1862 v Anglii, kde byla sepsána J. C. Thringem pravidla fotbalu a o rok později vzniká první fotbalová asociace na světě.⁹ V roce 1904 byla v Paříži založena Mezinárodní federace fotbalových asociací, známá zkráceně jako FIFA, která má v současné době 211 členů a sídlí v Curychu.¹⁰

Fotbal je neodmyslitelně spjat s jeho fanoušky, bez kterých si těžko představit utkání. A právě fotbalovým fanouškům se budu věnovat v této diplomové práci nejvíce. Fotbalové fandovství bývá ve společnosti vnímáno negativně, hlavně díky výtržnostem, které mnohokrát utkání provázejí. To není žádná novinka, jak již bylo zmíněno, docházelo k nim i ve starověku. Dalo by se říct, že provázejí sportovní klání od jeho počátků. Povzbuzování vybraného klubu a sledování zápasu je plné emocí, a tak není nic neobvyklého, když se diváci nechají unést někdy až za hranu pravidel. Typické fotbalové chuligánství se k fotbalu váže od šedesátých let, kdy se v Anglii z různých fotbalových subkultur rekrutují typičtí *hooligans*.¹¹ Ale fotbaloví diváci nejsou jen chuligáni, kterým často nejde ani tak o fotbal samotný, jako o vyvolání konfliktu a bitky s chuligány druhého klubu, ale jsou to především fanoušci, kteří chodí podporovat svůj klub, který je v jejich srdci a častokrát je láska ke klubu i jejich koníčkem, někdy i povoláním.

⁹ MACHO, Milan, Fotbal, vášeň 20. století historie fotbalu ve faktech, názorech a obrazech, Praha: Brána, 1996, ISBN 80-85946-27-0, s. 12-16.

¹⁰ FIFA, Who we are [online]. ©1994 - 2019 FIFA. [citace 28.9.2019]. Dostupné z: <https://www.fifa.com/>.

¹¹ Násilí na stadionech, s. 105-106.

1.4. Výzkumné téma

V mém výzkumu se bude jednat o fanoušky SK Slavia Praha, mezi kterými mám dost přátel a známých a také mé bydliště blízko Edenu určilo, kam svoji práci směřovat. Ještě před pár lety jsem fotbal nijak výrazně nevnímala. Pokud jsem dění okolo fotbalu zaregistrovala, tak to bylo převážně právě díky mediálně probíraným výtržnostem fotbalových chuligánů. Vše se změnilo po nástupu do nového zaměstnání, kde na mě v kanceláři mého nového šéfa shlížel ze stěny Josef Bican a já se ocitla v kolektivu fanoušků. Další kolegové fandili Bohemians Praha anebo Baníku Ostrava, takže debaty o fotbalu byly časté. Shodou okolností jsem se půl roku na to nastěhovala do bytu ve Vršovicích, kousek od stadionu v Edenu. Najednou jsem začala fotbal a vše okolo něj vnímat mnohem víc a zejména dění kolem Slavie.

Nechci se primárně zabývat násilím na tribunách, o tom již bylo napsáno mnoho, i když se tomuto tématu určitě nevyhnu, ale ráda bych provedla vhléd do srdce fanouška, které je humorně ztvárněné v *Mužích v ofsajdu* Karla Poláčka. Co vlastně člověka motivuje, že se stane fanouškem na plný úvazek a co je schopen pro svůj klub obětovat? Je láska ke klubu na celý život? Mění se tento vztah během života? Ovlivňuje ho úspěch, či neúspěch a jak se vlastně takové srdce fanouška projevuje? Slavia je klub, který za svoji historii prošel úspěchy i neúspěchy. Od sestupu do druhé ligy, po velké problémy před pár lety, kdy hrozilo, že přijde jako klub o profesionální licenci, což by znamenalo pád až do třetí ligy. Naštěstí věrných fanoušků měla i v těžkých dobách stále dost.

Budu se zajímat co pro fanoušky Slavia znamená, jak se stali slávisty. Zda je k lásce ke klubu přivedla rodina, kamarádi, nebo si Slavii vybrali sami. Také padne otázka, zda jsou oni sami aktivními fotbalisty, nebo se jejich vztah k fotbalu odehrává pouze v pasivní formě. Hlavním výzkumným tématem, kterým se budu zabývat, je historická rovina. Zde chci provést analýzu fanoušků, kteří prožili změnu režimu a navštěvovali aktivně zápasy před, i po roce 1989 a mohou tak porovnat obě období. Budu se zabývat zejména proměnami způsobů a projevů fandění, jak se fandilo před rokem 1989, například jak a zda se fandilo bez pyrotechniky, jestli můžeme o fotbalových stadionech mluvit jako o „Ostrůvcích svobody“ kde fanoušci mohli svobodně vyjádřit emoce, často spojené s frustrací danou dobou, nebo zde probíhala represe pořádkových orgánů, takže bylo nutné držet emoce pod kontrolou? Jak se změnila situace po revoluci, zda euforie

a uvolnění poměrů s sebou nepřinesla právě ta negativa, která jsme znali ze západu? A jaký mají názor na média a sociální sítě? Nyní díky sociálním sítím a dalším dostupným komunikačním kanálům je domlouvání akcí velice jednoduché, ale jak tomu bylo dříve? Zajímá mě také otázka dostupnosti klubových artefaktů, které jsou nyní běžně k dostání v neuvěřitelném množství, ale dříve tomu tak možná nebylo a mnohé z nich, jak vlajky, tak i trička se těžko sháněly, nebo vůbec nebyly.

2. Metodologie a zdroje dat

Pro moji práci využiji metod kvalitativního výzkumu,¹² zejména metodu orální historie, která je důležitým a velice cenným zdrojem dat, ale vzhledem k povaze práce nebudu využívat klasické hloubkové rozhovory a vyprávění životního příběhu, ale provedu s narátory strukturované rozhovory s konkrétními otázkami a následně provedu jejich analýzu. Pro své rozhovory vyberu fanoušky širší věkové škály, abych mohla porovnat vnímání a případné změny v něm mezi generacemi, ale jelikož bude důležité zachycení doby před rokem 1989, bude většina narátorů ve věkové skupině 50 let a více. Právě porovnání obou historických období, zejména ve způsobech fandění, shánění artefaktů, ale i negativních jevů a případných zásahů bezpečnostních složek, či vnímání stadionu jako „ostrůvku svobody“ bude jedním z hlavních témat práce. Historie SK Slavia Praha sahá až do roku 1892 a je společně s AC Sparta nejstarším klubem u nás, stejně tak dlouhá je i rivalita mezi oběma pražskými kluby, a i tento fakt bude jednou z mých výzkumných otázek. Zda se tato rivalita v průběhu času vyostřovala, nebo zůstává stejná. Ve výběru narátorů chci mít aspoň jednu ženu, protože ženy na fotbalových stadionech nechybí a fandění není pouze doménou mužů¹³ a ženský pohled se může přece jen v některých ohledech lišit. Poslední část práce se bude věnovat vztahu ke klubu a fanouškovství jako takovému.

Narátory bych rozdělila do tří skupin. Prvním, a takovým gatekeeperem, který mě do světa slávistů uvedl již před lety, je můj kolega a šéf v práci, se kterým se znám již více jak 10 let. Z důvodu zachování odstupů jsem další narátory vybírala mimo okruh známých. Tři narátoři jsou na doporučení, a největší skupinu jsem kontaktovala na sociálních sítích, zejména na facebooku, kde jsem hledala ve více skupinách, včetně skupiny Tribuny sever. Díky narátorům z druhé a třetí skupiny následně zafungovala metoda sněhové koule, a já tak získala v obou případech pro tuto práci cenné narátory. Rozhovory jsem prováděla v období od srpna do října roku 2019 a většinou probíhaly na

¹² „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založen na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“

HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2, s. 50.

¹³ V textu budu využívat kvůli přehlednosti mužský rod (fanoušek, slávista...) avšak je tím myšlena skupina fanoušků (slávistů) celkově.

nejméně vhodných místech, dle pravidel orální historie¹⁴. Díky specifičnosti výzkumné skupiny to byly převážně bary a kavárny, což naštěstí nemělo na srozumitelnost nahrávky vliv. Další rozhovory proběhly v kanceláři narátorů a jeden u narátora doma. Vzhledem k využití strukturovaného rozhovoru jsem s každým narátorem prováděla pouze jeden rozhovor, kdy jsem kladla stejné otázky, což bylo pro další analýzu vhodnější. Pouze Roberta Steina a Vladimíra Zápotockého jsem nechala vyprávět a pouze jsem se případně doptávala.

Další metodou této práce je zúčastněné pozorování, které se nejvíce používá v etnologickém a antropologickém výzkumu, a které probíhalo přímo na stadionech, ale i mimo ně. Tato metoda stejně jako orální historie je kritizována za svoji subjektivitu, ale v kvalitativním výzkumu jde o nenahraditelný zdroj dat, neboť pobyt mezi zkoumanou komunitou pomůže hlouběji pochopit, jak daná skupina funguje a objevit tak její vnitřní svět.¹⁵ Kromě návštěvy zápasů, nebo jejich sledování v restauraci, jsem se účastnila i jiných aktivit, které fanoušci pořádají, například besídky pro děti. Na stadionech jsem se zaměřila zejména na reakce diváků při vítězství a vzhledem k úspěšnosti týmu¹⁶ jsem byla pouze u dvou proher. Při zápasech Ligy mistrů, po které Slavia vypadla a přišla i o možnost hrát Evropskou ligu. Jak slávisté reagují na fanoušky druhého klubu, či projevy vůči samotným hráčům, hlavně rasistické a také reakce na rozhodčí? Sledovala jsem projevy emocí, hlavně rozdíly mezi jednotlivými diváckými skupinami, jak reagují fanoušci v kotli a jak v jiných sektorech, zda probíhá nějaká interakce mezi těmito skupinami. Slávie prožívá velice pozitivní období, a tak se také v této době, kdy je Slavia „v kurzu“ rozrůstá fanouškovská základna o spousty nových členů, které bychom mohli označit jako „fanoušky úspěchu“. Jak na ně fanoušci „srdcaři“ vlastně nahlízejí, mají tito také to „slávistické srdce“ anebo je jen táhne momentální úspěch, a možnost vidět elitní evropské kluby nebo jsou opravdu noví srdcaři? Analýze podrobím i různá diskusní témata, kde toto často rezonuje, a budu sledovat reakce fanoušků na aktuální události.

¹⁴ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku, Teorie a praxe orální historie*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011, ISBN 978-80-7285-145-4, s. 121.

¹⁵ FRITZOVÁ, Marie, *Zúčastněné pozorování a rozhovor v terénní praxi*, AntropoWebzin 3-4/2016, [online],[citace 31.10.2019]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/webzin/index.php/webzin/issue/view/26>

¹⁶ Téma jsem si zvolila ještě před touto velice úspěšnou sezónou

Sekundárnými zdroji dat, budou odborné publikace zabývající se sportovním diváctvím, kterých je celkem široká škála. Já budu využívat zejména publikace autorů Aleše Sekota, Pavla Slepíčky a Josefa Smolíka, kteří se věnují fenoménu sportovního diváctví ze psychosociálního hlediska. Zejména to bude *Divácká reflexe sportu a Sportovní diváctví* Pavla Slepíčky a literatura zabývající se fotbalovým násilím od Josefa Kasala *Násilí na tribunách jako odraz kultury*. K práci využiji i odborné publikace zabývající se orální historií *Třetí strana trojúhelníku*, sociologií, etnologií a kvalitativním výzkumem. Jako další odborné zdroje využiji diplomové a bakalářské práce, které byly již na podobné téma napsány. Dále využiji publikace věnující se přímo Slavii a fotbalu, které sice nemohu řadit k literatuře odborné, ale pro tuto práci jsou důležité. V této kategorii se jeví jako nejvíce nosná kniha Vítězslava Hloušky *Věčná Slavia*, která zaznamenává celou historii klubu a obsahuje hodně zajímavostí, včetně počtu diváků a jejich projevů, a vyšla již v několika doplněných vydáních, naposled v letošním roce.

Pro práci budu využívat i sportovní a zpravodajská periodika, včetně těch v elektronické podobě. Dále využiji webové stránky SK Slavia Praha, Odboru přátel Slavia a mnoho fanouškovských stránek na sociálních sítích, zejména těch s největším počtem členů jako jsou facebookové, twitterové a instigramové profily SK Slavia, Tribuny sever, Odboru přátel Slavia a podobné, a v neposlední řadě také stránky pro fotbalové ultras *Supporters.cz*. Pro porovnání o ověření některých dat, použiji i webové stránky AC Sparta Praha. Sociální sítě jako fenomén posledních let jsou poměrně velkým zdrojem sběru dat, analýza diskusí v různých skupinách, je také zahrnuta do celé práce. Taktéž provedu analýzu různých videí a dokumentů, které jsou k dispozici na internetu, včetně dokumentu Johana Kolínského *Spolu jsme silnější*, který je přímo o slávistických fanoušcích a také seriálu *Totální sezóna*, který natočila SK Slavia po úspěšné sezoně 2018/2019 a je zde zachycena cesta Slavia až na stadion londýnské Chelsea a získání mistrovského titulu. Kromě zákulisí příprav samotných fotbalistů, je zde zaznamenána reflexe fanoušků pohledem fotbalistů, trenéra Trpišovského a celého realizačního týmu. Dalším poměrně cenným dokumentem jsou tzv. *Univerzity Slavia*, které pořádá Odbor přátel a jsou dostupné na youtube.com. Posledním zdrojem dat, jsou kopie výstřižků z novin a časopisů z doby před rokem 1989 z archivu narátora Petra Peymy.

2.1. Etika práce

V kvalitativním výzkumu a zejména při využití metody orální historie a terénního výzkumu je nutné dodržovat etická pravidla práce. Orální historie se řídí etickými pravidly, která jsou kodifikovaná ve dvou mezinárodních organizacích. Jsou jimi Mezinárodní asociace orální historie (International Oral History Association – IOHA) a Americké antropologické asociace (American Anthropological Association – AAA)¹⁷ a u nás je najdeme pod Českou asociací orální historie COHA. Dle těchto pravidel, jsem všechny narátory seznámila s účelem výzkumu, pro který mi rozhovory poskytli a byli informováni o uložení a využití nahrávek, které budou sloužit pouze pro účel této práce a taktéž byli poučeni o svých právech a možnosti například svůj souhlas odvolat. Před začátkem nahrávání jsem narátorům předložila Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů a nechala je v klidu ho přečíst a podepsat. Pouze v jednom případě měl narátor požadavek, abych ho neuváděla celým jménem, což respektuji.¹⁸ Práce s narátory, kteří patří do specifické skupiny obyvatel, se nesla v přátelském duchu, s některými, zejména staršími narátory jsme se domluvili ještě před nahráváním na tykání, což sice může působit neprofesionálně, ale vzhledem k povaze práce to uvolnilo atmosféru rozhovoru a jeho nahrávání.

¹⁷ Třetí strana trojúhelníku, s. 178.

¹⁸ HLAVÁČEK, Jiří, Etický kodex České asociace orální historie, Praha: COHA, 2019.

3. Odbor přátel Slavie

SK Slavia Praha je naším nejstarším klubem a v počátcích jeho historie byla i klubem velice úspěšným. Tento „Hrdý mistr ligy“, jak je nazván v *Mužích v ofsajdu*¹⁹, když se o tento titul přetahovala s největším rivalem Spartou, přečkal i dobu protektorátu a do té doby jím prošly legendy, jako byli Puč, Plánička a Bican. Zlaté časy ovšem skončily po únorovém převratu. Komunisté označili klub jako buržoazní, protože se kolem něj soustřeďovali významné osobnosti z řad inteligence, včetně Edvarda Beneše, či Jana Masaryka a takový klub podporovat bylo pro režim nežádoucí. Změnám, které postihly celé Československo, se nevyhnul ani fotbal. Přišla nová pravidla a tradiční jména klubů se musely uzpůsobit sovětskému vzoru, tak se z SK Slavia stalo TJ Dynamo Praha. Po vzniku armádního klubu FK Dukla Praha, byla Slavia nucená nechat přestoupit některé hráče včetně Bicana, a to bez jakékoli kompenzace. Tím započala krize, která trvala až do roku 1964. Slavia se propadla do druhé ligy, na konci války přišla i o stadion, který vypálili vojáci Wehrmachtu a nový, který se začal stavět, musel ustoupit pomníku Stalina. Tak se začal stavět stadion v Edenu, který málem získali Bohemians. Klub byl v dlužích, bez kvalitních hráčů neměl šanci se z této situace dostat a hrozilo, že zanikne docela.²⁰

V této zlé době se okruh fanoušků okolo literárního kritika a šéfredaktora časopisu Plamen Jiřího Hájka rozhodl, že svůj milovaný klub nenechá padnout. Jiří Hájek sezval fanoušky na 23. března 1964 do Slovanského domu k debatě o záchraně Slavie a slávisté se přesto, že akce nebyla široce propagovaná, sešli v opravdu velkém počtu a velký sál Slovanského domu byl plný. Diskusi vedl Pavel Hanuš, a protože řečníků s nápady, jak Slavii zachránit bylo opravdu hodně, trvala mnoho hodin. Mimo jiná důležitá rozhodnutí se zrodil nápad, aby se zřídilo sdružení všech slávistů, kteří doposud tvořili různé oddíly a odbory, a tak zde vzniklo jedno z největších a nejstarších fanouškovských sdružení, které nese název *Odbor přátel Slavie*²¹ a přetrval až do dnešních dní. Letos oslavil 55 let trvání. Nejdůležitějšími body programu bylo zejména, jak udržet stávající hráče, kteří odcházeli tam, kde měli perspektivu a jak získat

¹⁹ POLÁČEK, Karel, *Muži v ofsajdu*, Praha: Československý spisovatel, 1965, s. 7

²⁰ HOUŠKA, Vítězslav, *Věčná Slavia*, Praha: Olympia, 1992, ISBN: 80-7033-187-9, s. 204-209.

²¹ Původní název byl Sdružení příznivců a přátel Slavie až později se ustanovil název Odbor přátel Slavie, který se používá dodnes

nové. A samozřejmě se řešil požadavek o navrácení původního jména se zdůvodněním, že Slavia patřila od svého vzniku k pilířům československé tělovýchovy, a tak si zaslouží nést své původní jméno. Vznikl tak manifest, pod který se podepsalo na osmdesát umělců, laureátů a významných osobností, kteří mají Slavii ve svých srdcích.²² Tento manifest se následně dostal do všech koutů republiky a až na změnu názvu byly jeho požadavky splněny. Předseda klubu Jiří Vrba, který už od roku 1963 přemýšlel jak vyřešit navrácení původního názvu, přišel s nápadem, že by se Dynamo mohlo sloučit s malým školním klubem Slavia Vršovice. Plán sice nevyšel, avšak Jiří Vrba boj nevzdal a přišel na to, že názvy tělovýchovných jednot patří do kompetence obvodních a okresních výborů ČSTV a oslovil obvodní výbor Prahy 10, který proti změně názvu Dynama zpět na Slavii nic neměl. Pár dní na to návrh prošel i na výboru samotné jednoty Dynama a všech 18 oddílů se vyslovilo pro. Od září 1964 tak Slavia opět nesla své jméno.²³ Zpráva se hned dostala do medií a „*Příznivci červenobílých barev zajásali nadšením a zaslzeli dojetím, hráči Slávie zvedli hlavy a se vzruchem v srdci se pustili do boje o návrat mezi elitu*“.²⁴

Dne 20. září 1964 vzniká Odbor přátel Slávie oficiálně a předsedou byl zvolen herec Martin Růžek, protože stávající předseda Pavel Hanuš se chtěl věnovat klubu jako takovému. Schůze OP se konaly každý čtvrtek v již legendárním salonku na Žofíně a historie této velké fanouškovské skupiny se tímto začala psát. Poté co se Slavia posunula z III. ligy do II. A ligy, bylo v první řadě potřeba zajistit hráče. Na tom pracoval právě zmíněný Pavel Hanuš, který usilovně jednal s hráči, například se mu podařilo získat Šindeláře z Baníku, a hlavně dostal zpět Františka Veselého, který byl převelen do Dukly. Pro postup do první ligy zbývá jen překonat Plzeň. Ukáže se, že to není pro Slavii problém a výhrou 4:1 slaví návrat do první ligy, na kterém měl velkou zásluhu právě Pavel Hanuš a vznik OP jako takového. Tito věrní, mezi kterými byla řada známých herců, umělců, spisovatelů, sportovců ale samozřejmě mnoho obyčejných fanoušků, pro které byla Slavia symbolem nepokořitelnosti, vyjádřením politického názoru i náboženského přesvědčení, pořádali finanční sbírky a často obětovali i rodinné úspory jen aby své Slavii pomohli. „Odbor přátel tak přispěl nejen k samotné existenci Slávie, ale i k její

²² *Věčná Slavia*, s. 245-246.

²³ DOBI, *Nezapomenutelný slávistický buditel Pavel Hanuš*, [online]. 2017 Odbor přátel. [citace 20.10.2019]. Dostupné z: <https://www.odborpratel.cz/>

²⁴ *Věčná Slavia*, s. 246.

popularitě, k její sebedůvěře a v neposlední řadě potvrdil i její vysokou společenskou autoritu.²⁵ Bez těchto věrných fanoušků, kteří měli Slavii v srdci, by možná Slavia jako velký a hrdý klub již neexistovala. Pobočky se začaly zakládat po celé republice a v osmdesátých letech měl OP 10 000 členů.²⁶ V současné době má OP paradoxně něco málo přes polovinu členů, oproti osmdesátým letům, přesně 5495 k říjnu roku 2019 a to i přesto, že se v posledních měsících přihlásila spousta nových, díky postupu do Ligy mistrů.²⁷ Členové odboru přátel a dalších fans skupin mají přednostní právo na nákup vstupenek, na tyto atraktivní zápasy LM tak není prakticky možné sehnat vstupenku, pokud nejste členem. Možný pokles členů je také možná zapříčiněn tím, že existuje více fanouškovských skupin, ve kterých se fanoušci sdružují.

3.1. Odbor přátel dnes

Odbor přátel Slavie sdružuje 134 poboček po celé republice, doslova ve všech koutech republiky. Paradoxně ale vršovická odbočka vznikla až letos v roce 2019. Kromě zajišťování vstupenek, organizace výjezdů a dalších činností spojených přímo s fotbalem, vydávají magazín *Červenobílé listy*, ve kterých se často objevují historické mezníky. Dále OP pořádají různé akce, které jsou samozřejmě spojené se Slavií. Jednou z nich je *Univerzita Slavia*, která již od roku 2012 vzdělává fanoušky a kterou uvedli v život členové OP Miroslav Pomikal²⁸ a Vladimír Zápotocký, jako klubový historik a je to velice zajímavý projekt pro fanoušky, kteří se dozví fakta z historie Slavie, která třeba ani neznali. Vzhledem k povaze práce je Univerzita podnětná i pro mě z hlediska orální historie, protože probíhá jako debata s pamětníky, kteří mají k danému tématu co říct, ale celkově je zajímavá z historického hlediska, kdy se posluchači dozví mnoho historických souvislostí, které se netýkají pouze Slavie, například díl věnovaný Pepimu Bicanovi a zejména jeho osud po roce 1948. Na Univerzitě se kromě M. Pomikala a dalších členů OP podílí i oficiální fanshop SK Slavia, kde se konají přednášky.

Kdybych měla psát o dalších akcích OP, bylo by to na mnoho stran. Zmíním tedy

²⁵ SK SLAVIA PRAHA, *Spolu jsme silnější*, Praha: SK Slavia Praha, 2016.

²⁶ Odborpratel.cz, *Historie*, [online]. 2017 Odbor přátel. [citace 20.10.2019]. Dostupné z: <https://www.odborpratel.cz/>

²⁷ Portál přátel Slavie, <https://www.facebook.com/portalslavie/posts/2402566343126310>

²⁸ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

alespoň celostátní setkání Slavistů, které se koná každý rok na jiném místě (letos proběhl již 19. ročník, který organizovala odbočka v Bělé pod Bezdězem). Již tradiční jsou *Slávistické dušičky*, které jsou kromě vzpomínání na zemřelé osobnosti opět spjat s historií. Například v roce 2018 proběhlo mimo jiné setkání u hrobu Aloise Rašína, kde si účastníci vyslechli přednášku nejen o jeho vztahu ke Slavii, ale i o jeho dalších zásluhách vůči státu.²⁹ Další oblíbenou akcí je *Veleňské pentle*, kterou pořádá Veleňská odbočka a jak název napovídá, na veleňském hřišti kopou penalty, je postaráno o hladové a žíznivé krky, a večer je zakončen koncertem, ale hlavně jde o setkání sešivaných přátel. Stejně tak akce pořádaná odbočkou z Kolína s názvem *Potkali se u Kolína aneb Slávistické koulení v bowlingu*, které se již více jak desetkrát konalo v Kutné Hoře (v Kolíně není bowlingová dráha dostatečné kapacity) a i zde panuje skvělá nálada. Odbočky OP myslí i na nejmenší a pořádají i společně mnoho akcí pro děti, které se těší velké oblibě.

²⁹ POMIKAL, Miroslav, *Jedeme dušičky, jedeme*, [online], [citace 3.11.2019], Dostupné z: <https://www.odborpratel.cz/>

4. Od Vlajkonošů 1965 po Tribunu sever

Až do roku 1965 aktivní fandění probíhalo v podobě, kterou známe z románu Karla Poláčka *Muži v ofsajdu*, návštěvnost byla na dnešní poměry vysoká, a to jak v dobách před 2. světovou válkou, na utkání chodili i desetitisíce diváků, tak právě i v šedesátých letech kdy derby sezony 1965/1966 vidělo na Strahově 50 tisíc diváků³⁰, což je dosavadní divácký rekord, který díky kapacitě stadionů³¹ asi ještě dlouho nebude překonaný. Povzbuzování klubu spočívalo v tleskání, pokřicích jako například „Slavia tempo“ nebo „Hip hip Slavia“ také se povzbuzovali jednotliví fotbalisté anebo se často nadávalo rozhodčím, na které se nesly pokřiky v podobě „Soudce ven“ či „Dej si mrkev“. Nebylo nic neobvyklého, když se po zápase, někdy i během něj seběhli fanoušci na trávník a buď oslavovali své hrdiny, nebo šli vyčinit právě rozhodčím nebo hráčům, kteří prohráli zápas. Klasikou už tenkrát bylo, že na tzv. „dřevěnce“³² postávali starší pánové a kritizovali nejenom ty rozhodčí, což se nelíbilo právě mladé generaci, která své Slavii fandila.³³ Avšak do roku 1965 nebylo pravidlem, že by fanoušci organizovaně jezdili se svým klubem na tzv. výjezdy. Až v roce 1965 kdy se Slavia vracela do první ligy, to změnila parta mladých kluků, členů čerstvě narozeného OP, které spojovala láska ke Slavii ale i k fotbalu jako takovému a jedním z nich byl Robert Stein, který přišel s nápadem, že by mohli jet povzbudit Slavii na zápas do Trenčína. Sám na to vzpomíná: „*A jak jsme hráli na tý Spartě, tak už jsem měl kolem sebe takovou partu, ty kluci byli o deset let mladší než já jako, ale já vypadal o hodně mladší tenkrát... a zase to bylo takový, že každý nadával, že do té první ligy vůbec nepatříme a jak to hrozně všechno dopadne, že jo a příští zápas byl v Trenčíně a já jsem říkal klukům. Co kdyby jsme tam jeli? Vzali si vlajky a ukázali klukům, že za nima někdo stojí*“.³⁴ Po zápase, který dopadl pro Slavii dobře, šli tito fanoušci za fotbalisty a ti byli velice mile překvapeni až dojati. A je tomu tak dodnes. Fakt, že podpora fanoušků je pro klub důležitá, a to platí po výhře i po prohře, potvrzují slova trenéra Trpišovského po těsné prohře na hřišti slavné Chelsea, kdy fanoušci, kteří

³⁰ NĚMÝ, Miroslav, *Derby přepisovala divácké rekordy*, [online]. © 1999–2019 MAFRA, a. s.. [citace 20.10.2019]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/>

³¹ kapacita Sinobo stadium, který je náš největší stadion je 19 370 sedících diváků

³² dřevěná tribuna, která byla převezena z Letné do Edenu, když Slavia musela místo opustit.

³³ O věčně kritizujících důchodcích navštěvujících dřevěнку jsem slyšela od více narátorů širší věkové škály (rozhovor Robert Stein, Petr Peyma, Roman Popovič, Jiří Linhart)

³⁴ Rozhovor s Robertem Steinem 26.9.2019

fandili celý zápas a po něm proběhla „děkovačka“ o které psal ne jeden anglický tisk. Trpišovský i fotbalisté, jejich slovy „ještě teď mají husí kůži“, když si na ten okamžik kdy poklekla i bezpečnostní služba, vzpomenu. „... když pochopíte že to je víc než fotbal, že to není o tom zápase jako takovém, teď to řeknu v uvozovkách se přijít vyběít, zakřičet a zafandit si a tak dál, ale že ty lidi to vnímaj jako určitej smysl života, nebo jako symbol a pak si vlastně uvědomíte, že že jste samozřejmě hrdý na ně jak říkáš, ale spíš vy jste jako hrdej že můžete být součástí toho co se děje, toho procesu a to se mi na těch lidech líbí ze všeho nejvíc, protože oni tu Slavii vníměj prostě jako symbol, jako kus života, jako kus sebe a nejsou to vlastně fanoušci toho úspěchu jestli se daří, nedaří a to je ten nejhezčí pocit na tom fotbale...“.³⁵ Od této doby se začalo jezdit a aktivně fandit po celém Československu, a po vzoru slávistických fanoušků průkopníků se potom fandění v této podobě začalo rozmáhat po celé zemi. Tato první skupina si říkala Vlajkonoši 1965 a stala se neodmyslitelnou součástí klubu. A stejně jako oni tak mnoho dalších generací po nich takto podporovalo svůj klub. Fandění v tzv. kotli se během let měnilo, ať počtem aktivních fanoušků, tak způsoby, ale bylo již s klubem spjato.

Přesto od počátků let šedesátých během následné normalizace a divokých porevolučních let intenzita a organizovanost fanouškovského jádra opadla. Samozřejmě že se během normalizace fandilo, v osmdesátých letech k nám začala pronikat tzv. *Britská nemoc*³⁶ a fandění se projevovalo často jako výtržnosti a zbytek fanoušků nebyl organizovaný. Po revoluci Slavia hrála na Strahově, v kotli bylo „pár“ chuligánů a o nějakém pořádném fandění nemohla být řeč. V té době kolem roku 2001 tam chodil ještě jako žák základní školy Lukáš Vala alias Strašák, který byl prostředím kotle fascinován a sledoval na různých fanzinech, jak se fandí v zahraničí, což se nedalo s tím, co bylo u nás srovnat. Jednoho dne, kdy mu bylo sotva patnáct se už nemohl dívat na „bídu“ kotle, když „*Na plotě byl ožralej slávista, kterej se tam nemohl ani udržet...*“³⁷, a tak si řekl, že příště tam bude on a jeho slovy „neslezl“ dalších deset let. O pár let později se Slavia konečně stěhuje do nově postaveného stadionu a Lukáš společně s dalšími

³⁵ Totáln! sezona, Anglický sen (5. díl), [online], [citace 3.11.2019], Dostupné z: <https://www.youtube.com/>

³⁶ Britská nemoc-Československo před rokem 1989 [online], [citace 3.11.2019] Dostupné z: <https://www.supporters.cz/>

³⁷ MR, *Rozhovor se Strašákem nejen o útlumu jeho aktivit*, [online], [citace 3.11.2019] Dostupné z: <https://www.supporters.cz/>

vytvořili logo tribuny a začali vymýšlet chorály, chorea, organizovat výjezdy, pochody a postupně se podařilo vybudovat jeden z největších kotlů v Česku.³⁸ Tribuna Sever má nyní velkou členskou základnu, vlastní eshop přímo na stadionu a dalo by se říct, že dnes je „značkou“. Aktivní podpora Slavie chytla druhý dech, který oceňují i fanoušci „veteráni“ „...pak to bylo období, kdy tam chodilo tři tisíce lidí jenom, žádná tribuna sever neexistovala, to proto já si toho Lukáše tak hrozně vážím že tohle dokázal...“³⁹ „...ta Tribuna sever, to je skvěle opsanej koncept, když jste byla někdy v Liverpoolu, nebo na Ajaxu, Dortmundu, ta ti fandové už to viděli a imponuje jim to, když byla debata, řekl bych že dneska se už na to čeká, protože naše vnučka ta už chodí jedině do kotle, vědí jaký bude choreo a děkovačka a to je prostě tak dojemný, protože tam ti naši fandové opsali, že musej za svým klubem stát...“⁴⁰ Kromě obdivu funguje i spolupráce s vedením klubu, včetně řešení konfliktů, a přestože v letošním roce jich bylo mnoho, tak vedení klubu TS vychází vstříc, například nedávno povolilo stavbu stupínku pro speakera.⁴¹ TS také spolupracuje s dalšími skupinami, hlavně s různými odbočkami a společně se podílejí na různých akcích.

Megafon, choreo, pyrotechnika, neodmyslitelné atributy, které dnes vidíme ve všech kotlích na stadionech. Choreo Tribuny sever jsou opravdu povedená a pochvalu sklízí i v zahraničí. Ty nejpropracovanější jsou k vidění samozřejmě při derby, nebo nyní při zápasech se zahraničními kluby. Připravit takové choreo stojí nejen dost peněz (na choreo se vybírá většinou u vstupu před zápasem) ale příprava zabere samozřejmě i hodně času, také je zde nutná již zmíněná spolupráce s vedením klubu, který fanoušky pustí na stadion. Při samotném zápase je potom nutná spolupráce všech fanoušků stojících na TS, aby dle pokynů zvedli připravené barevné čtvrtky, nebo se podíleli na rozbalení plachty. Často se choreo připravuje i pro další tribuny mimo TS a tam potom hodně záleží na spolupráci, zvláště když mezi slavisty sedí i fanoušci hostujícího klubu. To potom organizátoři zažívají horké chvílky, zvláště když se jedná o fanoušky Sparty, ale

³⁸ Spolu jsme silnější. Praha: Slavia, 2016.

Lukáš Vala (Strašák) jako vůdce kotle působil od roku 2004, stadion v Edenu se otevřel v roce 2008. Jako aktivní vůdce skončil po deseti letech. Nyní kromě podnikatelských aktivit působí na Slavii jako speaker.

³⁹ Rozhovor s Robertem Steinem 26.9.2019.

⁴⁰ Rozhovor s Vladimírem Zápotockým 11.11.2019.

⁴¹ Kvůli výtržnostem, zejména používání pyrotechniky musela SK Slavia platit velké pokuty, trest padl v podobě uzavření stadionu pro diváky na jednotlivé zápasy. Letos (2019) dokonce hrozilo podmíněčné uzavření tribun až do konce roku. Isport.cz, ČTK, *Slavia přijala trest uzavření stadionu, odvolá se jen proti podmínce*. [online], [citace 3.11.2019], Dostupné z: <https://isport.blesk.cz/>

nakonec se podařilo, že i spartáni při derby pomáhali slávistům s choreem.⁴²

Lukáš Vala jako leader TS opouští po deseti letech, ale tento fenomén, který pomohl vybudovat z trosek slavistických ultras⁴³ a stal se nepostradatelnou složkou na stadionu. Snad nezanikne a on jak říká předává žezlo mladším „...se snažej vychovat toho nového lýdra kterej tu pověst Tribuny sever prostě bude udržovat, tak jako byla no, takže uvidíme jestli to jako v budoucnu no, jak mě se tady ten moc jako nelíbí, co je teďka ten novejš...ten co byl ten Krasoň, co má teď ten trest, ten byl takovej dobrej, ale má ještě rok nebo dva, no uvidíme, musí se to ňák to, musí se to ňák překousnout, ale fandí se s davem, tak mi je defacto jedno, kdo tam stojí na tom stupínku...“. ⁴⁴ Tribuna sever a její podpora týmu, jako dvanáctého hráče na hřišti je důležitá i pro samotné hráče jak, je vidět při již legendárních děkovačkách, kdy hráči a realizační tým po skončení zápasu pokleknou před TS a to i po prohře, a zazpívají si společně chorál „Červenobílá bojová síla“. Ovšem začátky této již více jak desetileté tradice byly divoké, jelikož původní text obsahoval i větu „Smrt Spartě“ kterou si společně s fanoušky zakřičelo i pár fotbalistů, pro které to mělo důsledky.⁴⁵

⁴² Univerzita Slavia č. 5-O fanouškovské historii SKS, [online],[citace 3.11.2019], Dostupné z: <https://youtube.com/>

⁴³ Fotbalové diváky dělíme do tří základních skupin: 1) **diváci**: chodí spíše na atraktivní zápasy, aktivně nefandí, nefandí jednomu klubu, zajímá je spíše fotbal jako takový, nebo je pro ně návštěva stadionu možnost, jak získat na příklad obchodní kontakty; 2) **fanoušci**: mají svůj klub, což dávají najevo tím, že nosí klubové barvy a vztah ke klubu dávají najevo, většinou je zde patrná rivalita k ostatním klubům (MY-ONI) Nejvýraznější skupinou jsou ULTRAS, ti kteří chodí do kotle, jezdí na výjezdy a aktivně fandí, právě pomocí chorea a na rozdíl od „obyčejného“ fanouška jsou ochotni pro klub obětovat i hodně soukromého života. Proto například Strašák, po tom, co začal podnikat a založil rodinu, zanechal po 10 letech této aktivní podpory z důvodu že by neměl dostatek času na to být aktivním (Rozhovor Lukáš Vala); 3) **Chuligáni** (rowdies): silně spjati s klubem, ale to se projevu vyvolávají konflikty s chuligány rivala, často si domlouvají bitky mimo stadion.

KASAL, Josef, *Násilí na stadionech jako odraz kultury*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, ISBN 978-80-7435-362-3, s. 25-26.

⁴⁴ Rozhovor s Petrem Hoftou 23.10.2019.

⁴⁵ KÁVA, Michal, *Červenobílá bojová síla už celých deset let*, [online],[citace 3.11.2019] Dostupné z: <https://www.denik.cz/>

5. Klubové artefakty

V současné době není problém sehnat dres jakéhokoliv fotbalisty světa, stejně tak další klubové artefakty, na které si vzpomeneme a do pár dní je můžete mít doma. SK Slavia Praha má přímo na stadionu dokonce dva obchody. Prvním je oficiální shop SK Slavia s názvem *Proslavisty*, kterému pomohl na svět Miroslav Pomikal „...*tak jsme rozjeli fanshop když to tenkrát tady celý zkrachovalo, tak jsme se ujali s kolegou fanshopu ten provozuju dodneška...*“.⁴⁶ Je umístěn na severní straně stadionu a na cca 100 m² najdeme velký výběr dresů, šál a další nepřeborné množství klubových artefaktů od klíčenek po vlajky. Od dubna letošního roku dokonce koupíte i klubové pivo s názvem *Slávistická 11*. Shop má samozřejmě i svoji elektronickou verzi, a tak není problém objednat, po čem srdce slávisty touží odkudkoliv. Druhý shop patří Tribuně sever a je umístěn na straně jižní a nese název *Tribuna sever store*, otevřen je teprve rok, ale sortiment má velice pestrý a zde se koupí velké množství artefaktů s logem Tribuny sever, samozřejmě také s vlastním eshopem. Ale to, co nám nyní přijde naprosto běžné, nebylo před sametovou revolucí v roce 1989, kdy nebyly k sehnání základní potřeby, natož suvenýry pro fanoušky.

Když se vrátíme do šedesátých let, kdy vznikl Odbor přátel, tak v té době na novém stadionu v Edenu vzniká i prodejna se suvenýry, jak se tenkrát říkalo. Výroba suvenýrů fungovala jako přidružená výroba klubu a bez nároku na honorář se na výrobě podíleli různí umělci „srdcaři“ jako například Kurt Gebauer, nebo Miloš Nesvadba. Ovšem vše muselo být v souladu s režimem, proto u každého klubu působila Propagačně ekonomická komise, která tyto výrobky legalizovala a také se jako ve všech odvětvích muselo plánovat.⁴⁷ Avšak výběr nebyl nijak závratný, až později na konci sedmdesátých let se sortiment rozšířil a suvenýry se prodávaly i ve stáncích během výjezdů⁴⁸ a další možností, kde koupit suvenýry byly prodejny Sazky, kde se daly koupit různé drobnosti, jako například hrnky s logem a podobně. Ovšem kvalita někdy nebyla valná „...*přivezl jsem si z Prahy klobouček a odznak, odznak jsem okamžitě ztratil, protože to bylo, jako tenhle ten, to se tam nemohlo udržet a klobouček tak ten byl výbornej, protože měli*

⁴⁶ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019.

⁴⁷ Rozhovor s Vladimírem Zápotockým 11.11.2019.

⁴⁸ Rozhovor s Natašou Látalovou 2.9.2019.

*takhle prošitou červenou nit v tom bílým a jakmile zapršelo tak zbytek byl fialovej...“.⁴⁹ Ale poptávka převyšovala nabídku a hlavně mladí fanoušci, kteří neměli dostatek peněz, se tak museli postarat sami, a to platilo až do devadesátých let. Ze suvenýrů byly tak akorát skleničky, nebo vlaječky⁵⁰ a tak pomáhaly hlavně maminky a babičky, které pro své slávisty pletly šály, šily vlajky, které se potom nasazovaly na násady od košťat a hurá na stadion. „I ti největší bitkaři tak měli upletenou šálu od své maminky nebo babičky.“⁵¹ Rozšířeným způsobem, jak vyrobit vlajku bylo našít červené hvězdy na vlajku polskou⁵², tento způsob byl asi nejrozšířenější, ale vynalézavost nezná mezí a polské vlajky taky nevisely na každém rohu, tak si Jiří Kratochvíl poradil jinak: „...vlajku mi šila máma, to sem ukradl při nějakým výročí bolševickým, visely ty prapory na každým baráku, tak jsem obešel Pankrác ukradl všechny československý vlajky vystříhali jsme modrý klíny, ona to sešila a měl jsme slavistickou vlajku no...“.⁵³ Můžeme tedy říct, že fandění tehdy záviselo na šikovnosti zejména žen, a jako všechno co bylo nedostatkové, si museli lidé vyrobit svépomocí. Petr Peyma svoji ručně vyrobenou vlajku, které se mezi přáteli říká *peymovo prostěradlo* a z prostěradla skutečně vznikla, nosí na zápasy dosud.*

S dresy a dalšími doplňky to bylo podobně, kdo nesehnal, musel improvizovat. Někdy pomohlo například tričko z Jitexu v červenobílých barvách, jinak opět domácí výroba.⁵⁴ Jediným hojně dostupným doplňkem v klubových barvách byly v osmdesátých letech kloboučky, které byly ve své době typické a jsou vidět i u fanoušků Sparty a dalších. V eshopu se nyní dají pořídit jako retro edice, které byt ve spartánských barvách můžeme vidět ve filmu *Proč*. Retro edice jsou populární, a kromě již zmíněného kloboučku se dají koupit i dresy a trička. Přes tuto nostalgickou „touhu“ po době minulé v podobě nákupu retro edic, je zřejmé, že i v sociální skupině fanoušků se tak využívala „lidová tvořivost“, která zajistila fanouškům, aby mohli dát najevo, kam patří. ⁵⁵ A

⁴⁹ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019.

⁵⁰ Rozhovor s Robertem Steinem 26.9.2019

⁵¹ Vladimír 518 a kolektiv, Kmeny 0, Praha: BIGGBOSS, 2013, ISBN 9788090397385, s. 469.

⁵² shodují se narátoři – Petr Peyma, Roman Popovič, Petr Tomčíšín, Jiří Linhart, Stanislav Hanovský

⁵³ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 2.9.2019.

⁵⁴ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019.

⁵⁵ Při hledání materiálů jsem narazila na úsměvný článek, který se týká fanoušků hokejové Dukly Jihlava a kteří si vystříhovali logo Dukly z obalů stejnojmenných sušenek a lepili si je izolepou na oděv, protože hokejová Dukla neměla žádné suvenýry. V článku je zmínka i o bonbonech Slavie a Klokanky, které se vyrábí již od roku 1965 a 1967.

Obal z oplatků Dukla si fanoušci lepili na trika. Bonbonů se dočkají spartáné, [online], [citace 9.11.2019], Dostupné z: <http://regiony.impuls.cz/>

nechybělo ani sako v červenobílých barvách, nebo dětský kočárek.⁵⁶ Se sortimentem dnešní doby, kdy v klubových barvách seženete snad opravdu cokoliv, na co vzpomenete, jsou tyto aspekty nesrovnatelné.

⁵⁶ Rozhovory Vladimír Zápotocký a Jiří Kratochvíl

6. Sparta vs Slavia, rivalové na věky

„Rivalita na hřišti, rivalita v hledišti. Je krásná a nepomíjející. Přechází generace, přechází věky. Ať nám tedy žijí dva nejslavnější české kluby Sparta a Slavia! Neboť Sparta je Spartou, jen když je Slavia. A ovšem naopak.“⁵⁷

Rivalita mezi kluby z jednoho města, nebo oblasti je zřejmě stejně stará jako fotbal, v některých případech jde i o animozitu, která jde ještě hlouběji do historie, ať jsou to spory kvůli území, nebo třeba náboženství. Z těch světových zmíním například AC Milán – Inter Milán, kteří dokonce hrají na jednom stadionu, v Turecku to jsou istanbulští rivalové Galatasaray – Fenerbahce anebo Celtic – Rangers v Glasgow. V Praze jde o Spartu a Slavii. Jak již bylo řečeno, historie obou klubů sahá na konec devatenáctého století. V roce 1896 měli tyto dva kluby první zápas, který odstartoval tuto rivalitu trvající už více jak sto let. Na Císařské louce proti sobě hrají první derby Sparta a Slavia, padne jeden gól, který inkasují slavisté, ale po zápase proběhne diskuse mezi hráči a rozhodčími (což bylo v této době zcela běžné) rozhodčí Rössler branku odvolá a zápas končí remízou, s čímž spartané samozřejmě nesouhlasí. O půl roku později se hraje derby druhé, avšak Slavia k zápasu nenastoupí, hráli za ni totiž převážně studenti gymnázií a po anonymním dopise s udáním, si je odvedli rozzlobení profesori zpět do lavic. Kdo dopis napsal, se nikdy nezjistilo, ale přesvědčení slávistů, že to byl někdo ze Sparty, bylo nezlomné. Slavia odmítala se Spartou hrát a tento stav vydržel 11 let. Další derby se hrálo až v roce 1907.⁵⁸ Oba kluby se dělily o první příčku v lize až do komunistického převratu. Každopádně derby pražských „S“ jak se říká, se stalo od té doby vždy nejsledovanější událostí sezony. Že rivalita v této době nebyla taková jako je dnes svědčí i fakt, že pokud jeden klub hrál se zahraničním protivníkem, tak fanoušci na Letné fandili společně českému klubu a bylo jedno, zda byla jejich vyvoleným klubem Sparta, nebo Slavia.⁵⁹

Jak se mění způsoby fandění, tak i projevy rivality mezi fanoušky pražských „S“ se mění s nimi. Fakt, že se tyto dva tábory nemusí je stejný, ale více agresivních projevů se začalo objevovat až v sedmdesátých letech, zřejmě také díky tomu, že Sparta byla údajně komunisty protěžovaná, což mohlo mít spojitost s narůstající frustrací obyvatel

⁵⁷ Věčná Slavia, s. 259.

⁵⁸ Tamtéž, s. 8-9.

⁵⁹ Tamtéž, s. 119.

způsobenou režimem. Na druhou stranu od roku 1971 se hraje již tradiční silvestrovské derby, které se nese v přátelské atmosféře jak mezi hráči, tak mezi diváky. A ještě v té době fanoušci obou klubů proti sobě hráli přátelské zápasy, jak tomu bylo zvykem, většinou na tréninkových hřištích vedle stadionu. V sedmdesátých letech se začala objevovat první tzv. chorea, kde se slovně útočilo na soupeře a také se začali formovat chuligáni. Zajímavé je, že „kotle“ byly na stadionech vedle sebe, což samozřejmě celou situaci zhoršovalo a často docházelo ke konfliktům, zejména v osmdesátých letech, kdy k nám začala pronikat tzv. Britská nemoc, byly bitky časté.

Také již tradiční pochody, jak je známe dnes, kdy jsou velkou událostí. Za minulého režimu se nekonaly pochody na soupeřův stadion, ale po zápasech se šlo společně ze stadionu, a často docházelo k výtržnostem, ale tomu se budu věnovat v další kapitole. Historie dnes známých pochodů před soubojem o „vládce Prahy“ sahá do roku 2007 a neobejde se bez policejního dohledu. Pochodu se účastní většinou ultras, ale není výjimečné, že v něm jsou i děti. Podrobnosti pochodu se předem domlouvají hlavně přes sociální sítě a pochod organizuje Tribuna sever. Předem se domlouvají podrobnosti, například že se půjde v jednotné barvě, což je důležité při vytváření chorea na stadionu a další podrobnosti například změny trasy a času. Na posledním derby byla například domluvená bílá barva triček, která se dala koupit i před stadionem. Pravdou je, že ne všichni tento „dress code“ dodrželi a po již zmíněném derby se tito nedisciplinovaní, ale možná jen neinformovaní fanoušci rozebírali na sociálních sítích v negativních konotacích. Pochody se většinou obejdou bez incidentů, čemuž napomáhá policejní dozor. K poslednímu incidentu paradoxně právě s policií došlo v roce 2014 při pochodu slávistů na pražskou Letnou, kdy po odpalování pyrotechniky na Čechově mostě byl proti fanouškům proveden policejní zásah, přesto že použití „pyra“ bylo s policií předem dohodnuto. Někteří z řad slávistů celý případ dali k soudu, ale ten po dvou letech žalobu zamítl s tím, že situace na mostě byla nebezpečná a zásah policie byl na místě.⁶⁰

Již z úvodního citátu vyplývá, že oba rivalové se svým způsobem potřebují a výpady proti spartánům, a naopak, patří k folkloru fanoušků. A stav, kdy byla Slavia ve druhé lize a následně díky společné síle fanoušků se opět vrátila na výsluní, udělala radost i spartánům. Nutno připomenout, že zde byly silné slovenské kluby, a tak určitá

⁶⁰ Soud zamítl žalobu slávistů, kteří si stěžovali na policejní zásah při pochodu před pražským derby, [online], [citace 10.11.19], Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/>

sounáležitost těch pražských byla na místě. V této době nebyla rivalita ve fanouškovské rovině tak vypjatá a násilná, tak jako od osmdesátých let. Fanoušci společně hráli fotbal mezi sebou, probíhaly různé bláznivé sázky, například v roce 1965, kdy spartánský fanoušek, který prohrál sázku, protože nevěřil návratu Slavie do první ligy, musel tlačit na trakaři slávistu, a to ze Smržovky až do Prahy. Tato cesta trvala 9 dní, a účastníci se zapsali jako rekordmani. Celou akci samozřejmě sledovala média a protagonisté během ní prodali i nespočet suvenýrů a výtěžek, na tehdejší poměry vysoký věnovali na dobročinné účely. Že tato rivalita může být prospěšná, se naposled ukázalo při posledním derby na Letné, kdy se spartáni kvůli přestupu bývalého hráče Nicolý Stanciu domluvili, že budou házet na hřiště plyšové hračky v podobě krys a prasat. Nepočítali ovšem s rychlou reakcí ředitele Slavie Tvrdíka, který vyzval slávisty, aby s sebou přinesli plyšové hračky také, a za každého klub věnuje 100,- Kč nadaci Donor, se kterou spolupracuje. Plyšáků bylo opravdu hodně a vzhledem k okolnostem celého derby byla tato protiakce pro Slavii velice úspěšná.

Na otázku „*Jaký máte vztah ke Spartě?*“ většina narátorů odpovídala jednotně, že negativní. Odpovědi se lišily maximálně tím, že někomu Sparta jako klub nevádí, ale vadí fanoušci, jako například Miroslav Pomikal „*...mě vaděj fanoušci Sparty, Sparta jako taková, prostě ten klub, který má podobnou historii jako Slavie, to je úžasný, v šedesátých letech, kdy byla ta renesance Slavie, Sparty tak fanoušci chodili společně z derby, bylo nadšení že Slavie postoupila do první ligy a ta nenávist začala prostě v dobách kdy Sparta začala být vládní klub a začalo to bej o podrazech...*“.⁶¹ Tento aspekt (nadržování Spartě, a to jak za minulého režimu, tak během devadesátých let)⁶² byl zmiňován často zejména mezi staršími narátory, mladší, kteří nezažili minulý režim a v devadesátých letech byli mladí, nezmiňují ani „korupci“ která v té době byla veliká. Fakt, že Sparta měla a má nejvíce fanoušků a možnost již zmíněného protěžování, měla také vliv na některé fanoušky Slavie, proto zvolili ji, prostě spartanů bylo hodně, tak fandění Slavii zvolili jako jistou formu revolty.

Rivalita, která je již neodmyslitelná a v některých případech nelze její důvod

⁶¹ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019.

⁶² že byla Sparta protěžovaná jako dělnický klub je známé, například o tom píše autor tohoto článku, kde příkládá výstřižek z Rudého Práva: Český fotbal za komunismu: Milujte Spartu jako stranu a vládu! [online],[citace 15.11.2019], Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zivot-a-styl/>

rozumově zdůvodnit „...já Spartu nesnáším, protože to tak má být...“⁶³, tak ji někteří specifikují žertovně a mluví o spartanech jako o nemocných, kteří za to nemohou a musí se tak brát „... považuji to za vadu na jejich kráse, jako říkám si, že člověk se občas narodí s postižením, jako tak, takže se prostě může stát, že někdo má špatný rodinný zázemí, nebo jako je holt postiženej od narození a stane se z něj spartan, je to smutný, k těm lidem se má přistupovat citlivě, ale i někteří z nich jsou mí celkem dobří kámoši...“.⁶⁴ Slova o „postižení“ jsem slyšela poměrně často nejen při rozhovorech, ale je jisté, že je to myšleno samozřejmě jako nadsázka a prakticky to slouží jako zdůvodnění již zmíněného, že to tak prostě je „...já ji nemám rád prostě jen z hecu...“.⁶⁵ A menší množství narátorů, vidí Spartu neutrálně, nebo dokonce pozitivně jako Nataša Látalová, která necítí negace k nikomu. Vzhledem k tomu, že se Spartě v posledních letech nedaří, se tak stává lhostejnou anebo je jí přáno nynější neúspěšné období, s tím „Ať si to taky užijou.“

V souvislosti s úspěšností klubů se naopak vyhrocuje rivalita k Viktorii Plzeň⁶⁶, kterou nyní vidí negativně většina narátorů a dalších fanoušků na sociálních sítích a se kterými jsem mluvila a v některých případech je její negativní vnímání vyšší než u Sparty „...Plzeň to je tak bezvýznamnej regionální klub, že jsem na něj úplně zapomněl, omlouvám se. Plzeň, ano, zkurvená Plzeň je pro mě synonymum nenávisti, jak jsem se dokonce přistihl, že i když jsem tradiční slávista, jestli bych ve finále nakonec nepřál ten titul Spartě než Plzni, kdybych si mohl vybrat mezi Spartou a Plzni, děkuji že jsi mi jí připomněla, já jsem si říkal, jak je to bezvýznamnej regionální klub, tak jsem si na něj jako nevzpomněl, takže prostě to bych byl rád, aby tam bylo, že to je bezvýznamnej

⁶³ Rozhovor s Romanem Popovičem 15.9.2019

⁶⁴ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

⁶⁵ Rozhovor se Stanislavem Hanovským 2.10.2019

⁶⁶ Na facebookové stránce pro fanoušky s názvem FANOUŠCI SK Slavia Praha, člen s nickem Slawa Madden Sešívaný vytvořil anketu s otázkou: *Který klub z ligy nemáte nejvíce rádi?* Já si ligu bez derby nedokážu představit, ač ty antipatie ke Spartě mám obrovské, ale Plzeň je kvůli scéně v naší lize, které se neustále už x let opakují, pro mě úplně něco jiného, nesportovního. Pokud je to u vás jiný klub, tak napište do diskuse, jaký a proč, nebo jen tak diskutujte, jak to vidíte vy. Nejvíce (1002) hlasů měla právě Plzeň, Sparta byla druhá s 416 hlasy a 54 měly ostatní. V odpovědích se opakovalo to, co mi řekli narátoři, nejvíce vadilo údajné nesportovní chování a nadřizování přes pana Berbra. K rivalitě se Spartou a tomu, co již bylo řečeno nejvíce odpovídá tento příspěvek: *Spartu fakt беру jako největšího rivala, kterýho fakt hodně nemám rád, ale Plzeň přímo od srdce nenávidím.. Kdyby sestoupila Plzeň budu mít radost, ale Spartu chci v lize kvůli tý rivalitě a derby a mám v rodině i mezi kamarádama hodně rudejch... Asi kvůli tomu že liga ani bez jednoho S není liga a ta rivalita sem prostě patří bych řadil o něco větší nenávist teď Plzni... Ale jinak dost nemusím třeba taky Sigmu Olomouc...*

[online],[citace 22.11.2019], Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/154308828096916/>

*regionální klub...“.*⁶⁷ Nejčastěji je Plzni vyčítáno, že není tradiční klub, že se na ní až v posledních letech nabalili fanoušci úspěchu „...*si začínají hrát na to, že jsou nejúspěšnější klub v Česku a před nějakýma deseti rokama o nich jako nikdo nevěděl...“*⁶⁸ a vybírá si nesympatické hráče „...*vadí mi ta arogance a vadí mi jejich hráči, nejdřív tam byl Limberský, pak tam byl Horvát, hrozně kdo mi teď vadí je Chorý, voni si vybírají typologicky hráče, který jsou prostě...“.*⁶⁹ David Limberský v jeho negativním vnímání spojuje spartány i slávisty, a pokud hraje s pražskými kluby, tak na něj často hanlivě pokřikují. Dalším faktem, který na plzeňském klubu vadí je spojení s Romanem Berbrem, místopředsedou FAČRu, který v minulosti spolupracoval s StB a je spojován s korupčními kauzami. Což dávají fanoušci znát a například při posledním duelu v Plzni tak bylo slyšet pokřik „*Berbr StB.*“ a neslušnému pokřiku, který se neodvážím citovat, se nevyhne ani jeho partnerka Dagmar Damková. Třetím nejvíce negativně vnímaným klubem je Baník Ostrava, který má taktéž silnou fanouškovskou základnu, ale v lize se pohybuje ve středu tabulky. *S Baníkovci* měli negativní zážitky hlavně starší narátoři, kteří zažili ostré střety, jelikož fanoušci Baníku patří k těm nejtvrdějším chuligánům. Na druhou stranu u Baníku oceňují chorea a věrné fanoušky, které Baníku Ostrava fandí a doprovází ho na výjezdech. Ale dalo by se říct, že negativní vnímání ostatních klubů, je spojené se silou fanouškovské základny.

Zajímavé byly reakce na různých diskusních fórech, když Slavia hrála Evropskou ligu, nebo při postupu do Ligy mistrů, to převládaly velice pozitivní reakce od fanoušků ostatních klubů. Hlavně zápas s Chelsea měl hodně pochvalných komentářů: „*Jako Spartán, musím smeknout před výkonem Slávie.*“; „*Velká gratulace od fandy FCVP.Z takovéto děkovačky z dalekých ostrovů běhá mráz po zádech!!!Děkuji Slávistům za pěkný večer. Fotbal radost pohledět!!!*“; „*Ač jsem hrdým Spartánem, tohle je prostě masakr. Neuvěřitelný výkon v 2. poločase...vlastně celkově neuvěřitelný výkon v evropský lize... a ta děkovačka, z toho běhá mráz po zádech!*“.⁷⁰ Samozřejmě se objevily i reakce negativní, které ale byly odměněny minusy. Každopádně v kontextu toho, co mi slavisté řekli při rozhovorech a co jsem vyslechla i při dalších příležitostech, tedy že by Spartě ani

⁶⁷ Rozhovor s Romanem Popovičem 15.9.2019

⁶⁸ Rozhovor s Petrem Hoftou 23.10.2019

⁶⁹ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

⁷⁰Chelsea - Slavia 4:3, hrozivý úvod, pak drama a důstojné loučení s Evropou, [online],[citace 15.11.2019], Dostupné z: <https://idnes.cz/fotbal/>

Plzni takový úspěch nepřáli a nefandili by a to přesto, že český fotbal díky takovým úspěchům získává koeficienty. A zde jsem záměrně citovala reakce spartánů a fanouška Viktorky Plzně. Dle narátorů a diskusních příspěvků to může vypadat, že v opačném případě by slávisté Spartě ani Plzni (už vůbec ne Plzni) v pohárech nepřáli, tak si ale myslím, že kdyby jeden z nich předvedl takový výkon jako Slavia, budou reakce podobné a jde o „silné řeči.“

Ale vraťme se ke vztahu ke spartánům, kteří budou rivalem věčným, jak zaznělo v úvodním citátu. Všichni, nejen narátoři, mají mezi spartány přátele, někdo dokonce ty nejbližší, někdo méně blízké, ale v běžném životě je mezi nimi normální kontakt. Když jsou tito fanoušci „rivalové“ spolu, tak je fotbal často hlavním tématem konverzace, při které se špičkuje a popichují, občas se pohádají, ale to je vše. Možná budou nějaké případy nepřekonatelné nenávisti mezi hooligans, ale to už by šlo spíš o patologické chování. Nejvýstižněji tuto fanouškovskou rivalitu vystihl Jiří Kratochvíl *„...když s nima hrajeme s každým, tak ten den je nenávidím, kohokoliv, ale jinak mám i kluby který jsou mi velmi sympatický, který prostě sleduju a přeju jim, aby se třeba zachránily v lize, nebo mi jsou spíš volný, faktem je že nemám rád jeden klub, a to je Sparta...“⁷¹*

⁷¹ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 11.9.2019

7. Negativa fandění včera a dnes

Když jsem přemýšlela o konceptu práce, tak jsem se chtěla vyhnout fotbalovému násilí s tím, že na toto téma již byla napsána spousta prací. Avšak během rozhovorů jsem zjistila, že by byla škoda se mu vyhnout, a dokonce se přede mnou objevilo silné a zajímavé téma v kontextu soudobých dějin. Během minulého režimu byla společnost pod neustálým dozorem bezpečnostních složek, jak už těch veřejných, tak i tajných. Dle nejvyšších představitelů společnost fungovala a problémy s chuligány se socialistické společnosti netýkaly. To byl problém pouze kapitalistického západu. Byly výtržnosti fotbalových fanoušků jen marginální, že se jim nevěnovala velká pozornost, dokud nezničili vlak v roce 1985? Nebo režim všechny incidenty pečlivě trestal a skrýval, aby fanoušci nenarušovali socialistickou idylu? Fakt, že kromě pár článků a videí je těžké cokoliv dohledat, a přitom dle vyprávění se děly docela velké výtržnosti. Od devadesátých let nás média často informují o výtržnostech, které provedli fotbaloví fanoušci a takové zprávy dostávají velký prostor. Vznikají potom bouřlivé diskuse o fotbalových chuligánech, a pokud by se měl potencionální návštěvník řídit podle takových zpráv, tak na fotbal nikdy nepůjde, protože tam jde nejspíš o život. V posledních letech se také objevují hlasy, které vzpomínají dobu minulou s tím, že to vlastně byla taková idylka, kdy bylo bezpečno a člověk se nemusel nikde bát ani na tom fotbalu. Ale opravdu nemusel?

Incidenty vyvolané fanoušky patří k fotbalu od počátku jeho historie a samozřejmě i do té naší. Když se vrátíme do první republiky, nebo ještě dál, tak se jednalo hlavně o vníkaní fanoušků na plochu a vyhrožování, nebo i fyzické napadnutí rozhodčích anebo samotných fotbalistů. Emoce byly kolikrát hodně vyhrocené, že třeba legendární Plánička v roce 1932 skončil v šatně po zasažení kamenem v italském Turíně. Nutno poznamenat, že celému incidentu předcházelo, když naši diváci vtrhli na hřiště a napadali hráče Juventusu.⁷² Diváci na hřišti byli již v této době palčivým problémem a rozhodně takovýmto projevům neudělali přítrž ani komunisté. Nutno poznamenat, že se tyto nepříjemnosti nestávaly často, ale nebyly ojedinělé a nejsou problémem až dnešního fotbalu, jak by se mohlo zdát.

⁷² Věčná Slavia, s. 118

7.1. Uzavřená hřiště

Letošní rok 2019 měla Slavia uzavřený sektor Tribuny sever, a dokonce celý stadion. K těmto událostem se budu věnovat v další části, ale to, co se může jevit jen jako problém současný, se již stávalo i v minulosti. V roce 1966 krátce po návratu Slavie do první ligy, hraje doma o titul (vedla tabulku před Spartou) s Interem Bratislava a prohrává 0:1 údajně kvůli neproměněné a další neodpískané penaltě. Zápas vedl rozhodčí Fencel a výsledkem bylo vtrhnutí rozzlobených fanoušků na trávník, kteří chtěli Fencela potrestat. Podle dobových zpráv a vyprávění pamětníků, to odnesli kameramani Československé televize. Nešlo však jen o oděrky, ale jeden z kameramanů skončil v nemocnici a také došlo k ničení zařízení stadionu.⁷³ Výsledkem bylo kromě odsuzujících článků v tisku uzavření stadionu na tři zápasy (Slavia hrála v Čelákovicích). Fanoušků bylo na ploše opravdu hodně, podle Rudého práva stovky. Ale i přes sílu davu, která dotlačila na plochu i diváky, kteří nechtěli⁷⁴, se našli fanoušci, kteří se snažili běsnící diváky uklidnit. Mezi nimi i Robert Stein: „...tam bylo asi pět set lidí a chtěli lynčovat toho rozhodčího, tak jsme vylezli na hrazení a křičeli na ty lidi, vždyť nás nenávidí na tom svazu, teď ještě tohle a zavřou nám hřiště a Běďa Tesař brečí v kabině, že neproměnil penaltu, tak lidi všichni pojďte: Ať žije Běďa a takhle jsme to uklidnili...“⁷⁵ O tři roky později v roce 1969 jsou stovky fanoušků na hřišti opět, jen tentokrát se to obešlo bez násilí, protože Slavia vyhrála nad Banskou Bystricí.

Uzavřená hřiště kvůli takovým incidentům byla spíše ojedinělá. Stalo se to nejen na Slavii, v šedesátých letech měla uzavřená hřiště i Sparta a Bohemians, stejně tak kluby na Slovensku. V této době vášně vyvolala většinou nespokojenost s rozhodnutím rozhodčího, když fanoušci neunesli možnou nespravedlnost vůči svému klubu. A tehdy šlo skutečně o hodně, protože Slavia mohla získat titul hned první rok po návratu do první ligy.⁷⁶ Od konce šedesátých let již k takovým situacím nedocházelo, protože hřiště byla vybavena plotem, nebo železnou konstrukcí. Je zde vidět, jak emoce fanoušků při takových situacích pracují a reakce bývají neadekvátní, ale působí síla davu. V této době

⁷³ Football Row In Czechoslovakia (1966), [online],[15.11.2019],Dostupné z: <https://youtube.com/watch/>

⁷⁴ Univerzita Slavia č. 5-O fanouškovské historii SKS

⁷⁵ Rozhovor s Robertem Steinem 26.9.2019

⁷⁶ Jak Slavia kdysi nezískala titul, [online],[citace dne 17.11.2019], Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/sport/>

šedesátých let nemůžeme zcela jistě mluvit o chuligánech, kteří jsou s takovým jednáním spojováni, dokonce ten, který by dnes patřil k tzv. ultras se snažil dav uklidnit. Ale síla davu, který spojoval pocit křivdy vůči Slavii, byla tak silná, že přerostla v neadekvátní chování, při kterém došlo ke zraněním a ničení majetku⁷⁷. Trest v podobě uzavření hřiště na tři zápasy se tak zdá v pořádku.

Píše se rok 2011 a Slavia se potýká s těžkými finančními problémy. Také zde vypluly na povrch nejasnosti o tom, kdo klub skutečně vlastní a hrozilo, že přijde o licenci hrát první i druhou ligu a reálně se mohlo stát, že by Slavia musela sestoupit až do třetí ligové soutěže. Dne 5. května 2011 hraje Slavia semifinále Ondrášovka cupu se Sigmou Olomouc. Ještě před výkopem fanoušci plánovaně napochodují na hřiště s transparentem „Vedení čekáme“ chvíli probíhá debata s hráči a utkání se po dvaceti minutách začne hrát. Ovšem o poločase, když na stadion přichází tehdejší ředitel Miroslav Platil se zprávou o možném řešení krize, dav fanoušků již nejde slovy zastavit a ti se vrhnou do tunelu ke kabinám hráčů a začnou demolovat, co jim přijde pod ruku. Posléze se chystají do VIP sektoru, to už ale zasahuje policie. Zápas byl předčasně ukončen, a nakonec kontumován ve prospěch Olomouce 0:3. Dalším trestem je pokuta ve výši 750 000,- Kč a uzavření stadionu na další tři zápasy. Takto rozsáhlá akce fanoušků, kteří spustili lavinu výtržností, zaskočila i disciplinární komisi a vedení klubu, protože se nic podobného v novodobé historii nestalo. Klub není připraven na to, aby zabránil vniknutí takového množství fanoušků na plochu a legislativa tento akt ani nemá, jak trestat.⁷⁸

Jednou z mých otázek, které jsem dávala narátorům, bylo, zda si myslí, že funguje psychologie davu, kdy se nechá strhnout k násilnému chování i jedinec, který by se k něčemu takovému za normálních okolností nesnížil. Ve většině případů byla odpověď ANO. Gustave Le Bon říká: „*Nejnápadnější jev, kterým se projevuje psychologický dav, je*

⁷⁷ „Vědomá osobnost zmizela a vůle a úsudek jsou ztraceny. City a myšlenky jsou zaměřeny směrem, určeným hypnotizérem. Takový je asi stav jednotlivce, který je částí davu. Není si již vědom svých činů, jako u hypnotizovaného, jsou i u něho zároveň jisté schopnosti vyřazeny a jiné vypjaty až do krajnosti. Pod vlivem sugesce pustí se s neodolatelnou prudkostí do provádění určitých činů. Tato prudkost je ještě neodolatelnější u davů, než u hypnotizovaného, protože sugesce, která je stejná pro všechny jedince, se stupňuje tím, že se stává vzájemnou. Jedinců, kteří by i v davu měli dosti silnou osobnost, aby odolali sugesci, je velmi málo, takže jsou strženi proudem. Nanejvýše mohou zkusit odvrácení proudu jinou sugescí. Vhodné slovo nebo v pravý čas vyvolaná představa odvrátily někdy davy od nejkrvavějších činů“. Psychologie davu, s 8.

⁷⁸ Trest pro Slavii a vysoká pokuta, [online],[citace 17.11.2019], Dostupné z: <https://sport.ceskatelevize.cz/>

tento: ať jsou jedinci, ze kterých se skládá, jacíkoliv, ať jejich způsob života, jejich zaměstnání, jejich povahy nebo inteligence se, jakkoliv shodují nebo liší, nabývají prostě tím faktem, že jsou přetvořeni v dav, jakousi kolektivní duši. Tato duše způsobuje, že cítí, myslí a jedná naprosto odlišně, než by každý z nich cítil, myslil a jednal, kdyby byl sám.“⁷⁹ Osobně jsem slyšela o přímé účasti při této události od známých, kteří jsou běžnými občany, mají vyšší vzdělání a rozhodně nepatří k ultras, avšak situace a beznaděj, která tenkrát ve Slavii panovala a mohla bych ji přirovnat k roku 1964, kdy vznikl Odbor přátel, tak společně podnítila tyto fanoušky k tomu, že se dopustili jednání, kterého by se za normálních okolností zcela jistě nedopustili. Narátor, který by jako právník a bývalý rozhodčí měl stát minimálně stranou se, ovšem sám akce zúčastnil, protože ho situace v klubu velice iritovala. „Musím říct, že jsem jednou vyletěl na tribuně, tam kde sedím, právě když zasáhli těžkooděnci právě na Platilův pokyn, když zasáhli na naše fanoušky, a to jsem opravdu vyletěl že jsem měl velmi kvalitní místo pod luxusními tribunami a kde byli významní lidé a jako to jsem byl jeden a nebyl jsem sám, bylo nás víc který tam vyrazili...“.⁸⁰ Je zřejmé, že v takových situacích je síla davu obrovská, a proto dochází ke krizovým situacím.

Slavia byla nakonec na chvíli zachráněna, licenci získala, když většinový podíl koupila společnost Natland Group, avšak nejasnosti ve vlastnické struktuře pokračovaly. Jisté je, že tento akt vniknutí fanoušků na hřiště a následné výtržnosti, stejně jako v roce 1966 Slavii uškodil, což muselo být jasné i fanouškům, přesto se nechali strhnout. Na druhou stranu tak ukázali, že drží spolu a je jedno, jestli jsou ultras z Tribuny sever, nebo sedí na hlavní tribuně, jestli jim je dvacet, nebo padesát, ale společně i když neomluvitelným jednáním vyjádřili svůj nesouhlas. Jednou s činy rozhodčího, podruhé se stavem klubu. S tímto aktem se samozřejmě neztotožňují všichni fanoušci a spousta jich výtržnosti odsoudila. Někteří poukazovali na to, že Slavia se vždy pyšnila inteligentními fanoušky a nyní se snížila na úroveň spartánů, kteří jsou schopni napadnout vlastní hráče,⁸¹ ale na druhou stranu chápou frustraci, která k tomu vedla.

⁷⁹ BON, Le, Gustave, *Duše Davu*, Praha: ABB 2019, ISBN: 978-80-88302-00-1, s. 10.

⁸⁰ Rozhovor se Stanislavem Hanovským 2.10.2019

⁸¹ O dva roky později se na tuto úroveň snížili a před stadionem v Edenu házeli kameny na autobus s fotbalisty vracející se z prohraného zápasu v Jablonci. Je jisté že jak na straně spartánů, tak i tady šlo o akt pouze malého množství fanoušků a nelze z toho soudit, že všichni spartáni a stejně tak slavisti jsou schopni napadnout hráče vlastního klubu.

Pod heslem *Sešívání drží spolu*, vydala v tomto duchu prohlášení jedna z fanouškovských platforem *Slavistické noviny.cz*.⁸² Právě již zmíněná frustrace, kdy hrozil Slavii velký pád a stále ještě dozívající největší korupční kauzy, které kolem fotbalu rezonovaly, tak spustily vlnu negativních emocí, které ve fanoušcích byly.

Takto velké výtržnosti a s nimi spojené tresty v podobě vysokých pokut a uzavřených stadionů se již neopakovaly a doufejme, že ani nebudou. Ovšem zrovna letošní a minulý rok přinesl uzavření sektorů, a i celého stadionu dokonce vícekrát. Tentokrát však nešlo o žádné protesty, ale o pyrotechniku a hanlivé a rasistické pokřiky. A zde se fanoušci v názorech rozdělili a podle diskusí i rozhádali. Za výtržnosti tentokrát pouze Tribuny sever, nesli následek všichni. Začalo to vhadzováním předmětů na hřiště při zápase Evropské ligy s belgickým Genkem, kdy následoval trest v podobě uzavření sektorů Tribuny sever na zápas s Chelsea, na který už měli fanoušci zakoupené vstupenky. Kromě uzavření sektorů tak Slavia dostala ještě pokutu ve výši 32 000 EUR. Tomu předcházely podobné tresty za výtržnosti v Kodani, kdy fanoušci nesměli na další utkání v Bordeaux, a ještě před tím, dostala Slavia pokutu za pokřik „UEFA mafia“ 1,7 milionu Kč + 258 tisíc za následnou kritiku výše trestu ředitelem Tvrdíkem. To, jak byla v Kodani situace „divoká“ a prali se i slávisté mezi sebou a po skončení zápasu se vše zvrhlo ve rvačky s pořadatelskou službou i policií, přičemž hlavní příčinou byl zřejmě alkohol, líčí Jan P „...*jak třeba v Kodani se vylili jak vázy ještě po cestě na stadion a prostě pro nás to bylo naprosto nepochopitelný, ty vole tak jedeš tam na fotbal a ty seš vylitej jak váza už před stadionem? Jako tak že tě musíme podpírat ty vole, aby tě nesebrali ty dánský policajti eventuelně aby tě vůbec pustili na stadion. Já sem doted'ka nepochopil, jak jednoho týpka kterýho jsme potkali, mohli pustit na stadion. Ten byl úplně na sráč, během cesty kolikrát, při tom pochodu se řeklo ‚dřepnout‘ a on tam totálně vůbec nechápal, vůbec nevěděl kde je že jo... takhlens mi to přijde jak neskutečná ostuda, jak doma, tak kdekoliv, seš slavista a máš reprezentovat Slavii, nosíš ty barvy...“⁸³ Chování některých fanoušků vzbudilo silnou vlnu kritiky, a to nejen od vedení klubu, které do Kodaně poslalo omluvný dopis, ale i od většiny fanoušků včetně ultras z TS, kam patří i*

Policie vyšetřuje napadení slavistického autobusu. Šlo o radikální fanoušky, myslí si klub, [online],[citace 17.11.2019], Dostupné z: <https://ihned.cz/>

⁸² Sešívání drží spolu - oficiální stanovisko k událostem 5.5.2011, [online],[citace 17.11.2019], Dostupné z: <https://www.slavistickenoviny.cz/>

⁸³ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

Jan P.

Ovšem problémy s Tribunou sever pokračovaly i doma a po dalších excesech při derby byl uzavřen na další zápas s Olomoucí sektor TS, která se ovšem přesunula na jih, hned vedle sektoru hostů.⁸⁴ Dopadlo to tak, že někteří z ultras házeli světlice do sektoru Olomouce, což zbytek diváků odměnil nesouhlasným pískotem a hráči vynechali tradiční děkovačku. Následoval trest v podobě uzavření celého stadionu na jeden ligový zápas a pokuta 250 tisíc korun, Slavia již byla v podmínce, takže se trest dal očekávat.⁸⁵ Po tomto proběhla poměrně bouřlivá diskuse a odsouzení pachatelů, jelikož byli postiženi všichni uzavřením stadionu, do toho měl následovat zápas o postup do Ligy mistrů, což by v případě dalších prohřešků byl velký problém. „...úplná demence je, když vědí že vám zavřou stadion a oni to tam začnou házet, když přijde třeba provokace, že by tam někdo, ale vzhledem k tomu že to bylo organizovaný od tribuny, že vím že je přikryli, tak o tom věděli všichni, je to demence, demence prostě...“⁸⁶ Někteří ultras z TS následně protestovali tím, že při vršovickém derby s Bohemians nefandili a odmítli děkovačku, která tedy proběhla před tribunou východní. Tento akt vyvolal spory i na Tribuně sever, což rezonovalo i na diskusích přímo na stránkách TS a nejen tam, „...kdy se aktivní lidi rozhodli na poslední chvíli, že budou jako že se nebude fandit aktivně, prostě z nějakého důvodu tam, já to nepochopím, proč prostě pár dalších lidí se tam rozhodlo, že tam prostě do nich bude vysírat, jak co tady děláte když nefandíte, jo a tyhlesty věci a fakt vím, z první ruky vím že tam došlo k tomu, že banda padesátníků začla neskutečně vysírat směrem k těm klukům, který tam seděli zády k hřišti a začali do nich prostě vandrovat...“⁸⁷ Slavii ovšem čekala Kluž a rozhádaná Tribuna sever se dala opět dohromady, začala komunikovat s ostatními fanoušky a se zástupci klubu a svojí podporou pomohla Slavii do Ligy mistrů.

Uzavírání stadionů, které bývá častým trestem v posledních dvou dekadách a netýká se samozřejmě jen Slavie, i když trest v roce 2011 byl zatím v historii naší ligy

⁸⁴ Tento čin byl dost nepochopitelný, mluví o tom i Nataša Látalová, jako pořadatelka, která se stará zrovna o sektor vedle hostů a nechápala, proč tento krok Slavia udělala, myslí si pokud má TS trest, měl být dodržen, a ne vycházet vstříc, což se nakonec otočilo proti všem. (rozhovor Nataša Látalová)

⁸⁵ Slavia pyká za výtržnosti fanoušků, domácí zápas proti Liberci odehraje před prázdným stadionem, [online],[citace 17.11.2019], Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/>

⁸⁶ Rozhovor s Jiřím Linhartem 11.9.2019

⁸⁷ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

největší. Je samozřejmě nepříjemný pro klub, který kromě pokut spojených s tresty přichází ještě o zisk z prodeje vstupenek, ale nejvíc trpí fanoušci samotní. Nutno podotknout, že uzavřené stadiony v šedesátých letech, měly za následek vyhnanství potrestaných klubů do jiných měst, ale fanoušci tam samozřejmě mohli. Je rozdíl mezi protesty v roce 2011, které sice byly destruktivní a odsouzení hodné, ale nebyly nijak výrazně v diskusích patrné odmítavé reakce, samozřejmě že s formou nesouhlasila většina, ovšem neodsoudila je tak, jako to, co se dělo v roce 2019 a můžeme to označit za zbytečnou „klukovinu.“

7.2. Výtržnosti a násilí

V předchozí kapitole jsem zmínila incidenty, které vedly k uzavření hřišť zejména kvůli vstupu fanoušků na hrací plochu. Nyní se budu věnovat výtržnostem, které se bohužel s fotbalovými fanoušky pojí a způsobují tak jejich často negativní vnímání společností. Jak jsem již zmínila, tak při sledování fotbalu a samozřejmě nejen jeho, u diváků probíhají silné emoční prožitky, které mohou vést až k neadekvátním reakcím. Výhra se tak může projevit ve vlastním hodnotovém systému, jako osobní úspěch a prohra naopak selhání. Vnímání okolního světa se tak odvíjí podle úspěchu či neúspěchu vyvoleného týmu, a to s sebou nese někdy nevhodné projevy, které mohou skončit až násilnými projevy.⁸⁸ V této práci se konkrétně fyzickému násilí v podobě bitek hooligans ve větším rozsahu zabývat nebudu, ale zaměřím se na další projevy fotbalového „chuligánství“ zejména v podobě výtržností spojených s ničením majetku, užíváním pyrotechniky, ale i s rasistickými projevy, které se objevují až po roce 1989. Již v předchozí kapitole jsem nastínila, že problémy s fanoušky se netýkají jen posledních třiceti let, ale byly zde i v době komunismu, kdy šlo kromě negativních projevů emocí, které směřovaly zejména na rozhodčí a hráče, také o vymezení se vůči režimu. Tyto projevy měly spojitost s lokálním a regionálním patriotismem, ale i s tzv. „Britskou nemocí“ spojenou s fotbalovým násilím v Anglii, která se s ním potýkala od konce šedesátých let a k nám pronikla v osmdesátých letech.⁸⁹

⁸⁸ SEKOT, Aleš, *Sociologie sportu*,

⁸⁹ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK, Josef, SUCHÁNEK, Marek, *Fotbalové huligáni*, Brno: Centrum strategických studií, 2004, ISBN: 80-903333-0-3. s. 130-131.

7.2.1. Když létají popelnice

Skóre v popelnici, tak zněl titulěk v novinách v osmdesátých letech, když psaly o mladíkovi, který si cestou domů vybíjel zlost po neúspěšném derby tím, že demoloval popelnice v ulici.⁹⁰ O tom, že cestou z fotbalu létaly popelnice vzduchem, mnoho majitelů automobilů přišlo o zrcátka a o dalším ničení socialistického majetku, mi vypověděla většina narátorů, která v té době na fotbal chodila. Že výtržnosti byly problémem, vypovídají různé novinové články, které vycházely a stejně tak se problému věnují televizní reportáže. Na druhou stranu, pokud si uvědomíme, že policejní dozor byl v době normalizace všudypřítomný, tak na stadionech ale i mimo ně, kde často docházelo k poměrně velkým přečinům a Veřejná bezpečnost často ani nebyla přítomna. Fotbaloví chuligáni⁹¹ se tak stávali narušiteli socialistického zřízení, se kterými si režim zřejmě nevěděl moc rady. Například známé události výjezdu spartánských vlajkonošů do Banské Bystrice, který skončil zdemolováním vlaku, vypadá jako selhání policejních složek, které nepochopitelně nechaly vlak dojet až do cíle, bez většího zásahu, když už v Pardubicích muselo být jasné co se tam děje. Přitom podle vyprávění přímého účastníka, v každé stanici házeli na policii lahve a pokřikovali hanlivé pokřiky. Sám se podivuje, že je nikdo nezastavil.⁹² Nakonec sice padly poměrně velké nepodmíněné tresty, ale až tato událost byla pro režim pomyslnou fackou, po které se tento problém, týkající se kapitalistického západu, začal více řešit. Na motivy těchto událostí Karel Smyczek natočil známý film *Proč?*, který měl být mementem, ale naopak se tento film stal kultovním pro hooligans a násilné chování se stupňovalo.⁹³

V osmdesátých letech se normalizační šed' provázející všechny sféry společnosti promítla i do Československého fotbalu, když obrovský zájem patrný ještě na konci šedesátých let, začal postupně opadat. Mládež, která neměla moc možností, jak naložit

⁹⁰ Výstřižek z novin – viz. příloha, osobní archiv Petra Peymy, při tomto derby došlo ještě ke kuriozní výtržnosti v podobě vhození gramofonové desky na hřiště, která se do něj zabořila.

⁹¹ Nejčastějším výrazem pro skupiny fotbalových výtržníků je tento pojem, který má původ v Anglii a bylo zřejmě použito podle jména irské zločinecké skupiny Hooliganových. Nyní se používá pro tvrdé jádro výtržníků označení Hooligans, počestný výraz chuligán se používalo spíše dříve. Stejně tak vlajkonoš je synonymem dnešních ultras.

Násilí na stadionech. s. 25.

⁹² Vladimír 518, *Kmeny O*, Praha: BIGGBOSS, 2013, ISBN: 9788090397385, s. 487.

⁹³ Fotbaloví chuligáni, s. 131.

s volným časem a pokud se nevěnovala režimem povoleným činnostem, pod hlavičkou Svazarmu, nebo SSM, uchýlovala se k ne vždy vítaným zájmům a jedním z nich bylo i fotbalové chuligánství. Podobně jako v Anglii se tito výtržníci rekrutovali převážně z učňovské a dělnické mládeže, a stejný trend byl patrný i v ostatních zemích východního bloku včetně Sovětského svazu, kde největší problémy dělali fanoušci Spartaku Moskva.⁹⁴ Mladé tak spojovala revolta proti režimu a její projevy kolikrát skončily těžkými zraněními, nebo škodou na majetku.⁹⁵ Měnily se tak i hlediště stadionů, začalo přibývat násilností, často doprovázených vulgárními pokřiky, na které společnost do té doby nebyla zvyklá a zejména místa, kde se setkal kotel domácích a fanoušků, připomínala spíš bitevní pole. S tím je zřejmě spojený i fakt, že návštěvy na stadionech výrazně poklesly „že už takový ty fanoušci vlastně, taková ta agresivita sem přišla... už to nebylo takové jako dříve no, taky začlo chodit míň lidí a taky diváci si stěžovali, že se bojí vzít děti na fotbal, aby se jim něco nestalo...“⁹⁶, a tento stav trval až do začátku milénia.

V kapitole věnující se rivalovi Spartě je zmínka, že pochody na stadion soupeře, jak je známe dnes, dříve nebyly, tedy byly ale v opačném modu, chodilo se pochodem až po zápasech. A právě při těchto pochodech docházelo nejčastěji k výtržnostem. V té době se chodilo po zápasech ze Sparty, ale i ze stadionů Dukly i Bohemky a při té příležitosti se nejen kopalo do popelnic „...jak to šlo hromadně a řvalo se a samozřejmě při té příležitosti vznikaly různé věci, že napadali lidi že jo, kopali do popelnic a popelnice se třeba kutálely třeba z Julisky dolu z toho kopce a tak, to se dělo i při reprezentaci, když se hrálo na Strahově, tak se popelnice kutálely dolu ze Strahova, nebo do aut mlátili těma tyčema a různě prostě ...“⁹⁷ Nepříjemná, až nebezpečná byla pro nezúčastněné cesta s chuligány v MHD, či již ve zmíněných vlacích. Chuligáni většinou obsadili celý vůz a v něm kromě toho že byli hluční a vulgární, občas ničili i zařízení. Vyprávění narátorů podtrhuje i článek v tisku s titulkem *Tažení vlajkonošů*, popisující chuligány Sparty, kteří se vraceli po utkání s Duklou a chovali se velice vulgárně, tloukli žerděmi vlajek do stěn metra a působili jak zdrogovaní⁹⁸ „...pak když se to rozjelo, tak byl bordel strašnej, to se

⁹⁴ ČERNÁK, Tomáš, „Hooligans“ v Československej socialistickej republike, Historyweb informační portál o historii, [online],[citace 23.11.2019], Dostupné z: <https://historyweb.dennikn.sk/>

⁹⁵ KOVAŘÍK, Pavel, *Vlajkonoši a normalizace*, Modernídejiny.cz, Občanské sdružení PANT, [online],[citace 23.11.2019], Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/>

⁹⁶ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

⁹⁷ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

⁹⁸ Tažení vlajkonošů, výstřižek z tisku – archiv Petra Peymy

*mlátilo těma tyčema a řvalo se, to bylo vlastně anonymita, zavřely se dveře toho metra, metro se rozjelo a pak byl hroznej binec..kolikrát i kámen, jak máš normálně vstup do metra, jak byly ty prosklený dveře, tak třeba někdo hodil i kámen do toho, prostě to jsem taky viděl...*⁹⁹ Kritika vlajkonošů v tisku, jejich odsouzení kluby, a pokud byli viníci zachyceni, tak i jejich postih například v učilištích, nebo hlášení přečinů na pracovišti. Nezabránili však dalším excesům, došlo i k úmrtí staré paní v Plzni, kterou při útěku před policií shodil spartánský chuligán.¹⁰⁰ Slavisté nepatřili mezi ty nejradikálnější, tam se řadili chuligáni Sparty, Baníku, Chebu nebo slovenských klubů z Bratislavy a Košic, přesto i tehdy Politickovýchovná a pořadatelská komise SK Slavia žádala vlajkonoše, aby krotili své vášně a reprezentovali klub slušně.¹⁰¹

7.2.2. Chuligánské bitky

Kromě výtržností, při kterých byl ničen majetek, docházelo k potyčkám mezi fanoušky domácích a hostů. Až do poloviny osmdesátých let byli na stadionech kotle vedle sebe a nebyly nijak výrazně oddělené. Takže místa, kde se oba tábory střetávaly, byla ohnisky střetů obou táborů. Policejní dozor dle většiny narátorů i dostupných pramenů prakticky nebyl, a tak velice často tekla krev a bitky mezi chuligány, ale i ostatními fanoušky byly časté. *„Bylo to mnohem horší, než je to teď, že ty kotle vlastně byly vedle sebe, stáli venku, když se vyběhlo tak nikdo nečekal, že nejdřív jdou spartani a pak slavisti, to všechno vylejzalo hromadně, a to bylo mnohem horší, byly bitky na těch pomezích, kde stály ty dva kotle, tak tam stáli největší bitkaři většinou, nebo se tam udělal takovej maličkej prostor nikoho...*¹⁰² O tomto prostoru, kde měli stát neutrální diváci, se zmiňuje pamětník ze Sparty. Kromě bitek také diváci vhažovali na trávník konfety a různé předměty a dokonce, sice ojediněle, došlo i na dýmavnice. Pořadatelé takový nápor vhozených předmětů nezvládali a zápasy byly často přerušovány. Také padaly tresty, na Spartě byla hozena na hráče skleněná lahev, která našťěstí nikoho netrefila, ale zápas byl přerušen a Sparta měla uzavřené hřiště a musela hrát v Mladé

⁹⁹ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

¹⁰⁰ Kmeny, s. 483.

¹⁰¹ Našim divákům a vlajkonošům především, osobní archiv Petra Peymy.

¹⁰² Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

Boleslavi.¹⁰³

Nebezpečno bylo i mimo stadiony. Cesta na stadion, když se hrálo derby, nebyla žádná idylka. Jak již bylo řečeno pochody se konaly až po zápase, takže hromadné přesuny na stadiony nebyly, a zvláště při derby bývala situace vyhrocená „... *my jsme tam chodili víceméně velice opatrně, vlajky jsme měli schovaný jo a chodili jsme po menších skupinkách abysme se tam dostali bez nějakého napadení, protože ty nás lovili tenkrát, vyloženě nás lovili, spartani...*“¹⁰⁴ Je známé, že největší potupa pro fanouška je, když přijde o klubové symboly, zejména vlajky a šály, které se po uzmutí pálily. Proto hodně incidentů bylo právě spojeno s „bojem“ o tyto artefakty a často byla taková šarvátka opravdu zlá „*vylezl jsem před Letnou a obstoupilo mě asi osm spartanů a já jsem měl tenkrát tu slavistickou vlajku, ještě se to nosilo na tyči že jo, tak mě obklíčili prostě a srazili mě vyloženě k zemi a kopali do mě, chtěli tu vlajku a já jsem tu vlajku křečovitě držel a prostě že jí nedám za nic na světě a pak se tam k tomu přimotal nějak pán a ten začal, že se nestydíte, taková přesila a pak se tam za chvíli objevil nějak slavista vyloženě namakanej, ten ten dav normálně rozrazil a ten mě zachránil a policajti nikde...*“¹⁰⁵ Fanoušci, kteří jezdili na výjezdy, museli počítat s tím, že budou napadeni fanoušky klubu, kde hostovali. Takto vyhrocené situace popsalo více narátorů, kteří se rozhodně nepočítají do skupiny chuligánů, kteří bitky vyhledávali. Ale nevráživost byla zřejmě veliká, hlavně u moravských a slovenských klubů, a fanoušci se nepozastavili ani nad tím, když proti nim byla žena „...*v Nitře jsem byla v osmdesátém třetím, tak jsem tam byla v dresu Slavie, tak po nás házeli sklenice od piva, já sem byla pořezaná, dres celej od krve, fanoušků z Hodonína tam vytrhali vlasy, nad námi jako policie ale nic se nedělo, vůbec nezakračovali...*“¹⁰⁶

Je s podivem, že Veřejná bezpečnost zasahovala až když rvačky, či výtržnosti přesáhly určitou mez. Potom většinou Veřejná bezpečnost zasáhla, výtržníky zbilá, naložila do antonu a vyvezla za město,¹⁰⁷ stejně tak pokud se děly výtržnosti v MHD, tak

¹⁰³ F.K., *Jak se rodili spartanští utras*, Sparta forever, [online], [citace 24.11.2019], Dostupné z: <https://www.spartaforever.cz/>

¹⁰⁴ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 2 11.9.2019

¹⁰⁵ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

¹⁰⁶ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

¹⁰⁷ Kmeny, s. 479.

Stejnou vzpomínku jsem slyšela i od známých, například Petr Tomčíšin mimo vyprávěl, jak je cestou z Edenu na Želivského, naložili, dali jim pár obuškem a vyvezli někam poblíž Mukařova.

bezpečnost konala „...v metru to bylo nacpaný metro a tam policajti stáli dole normálně na nástupišti a třeba nákej kluk začal něco křičet a třeba i něco urážlivého a ten policajt po něm normálně chňapnul a odtáhl ho z toho metra...“¹⁰⁸ Avšak většina narátorů se přesto shoduje, že zasahovali minimálně, tak jak říká paní Látalová. Stejného názoru je i Josef Kasal, který píše, že fotbalové stadiony byly prostorem, kde byl snížený dohled Veřejné bezpečnosti.¹⁰⁹ Nabízí se otázka, proč tomu tak bylo, zda režim neviděl, nebo zavíral oči před narůstajícím problémem? Je pravda, že potyčky mezi fanoušky patří k fotbalu od nepaměti, ale ne v takové míře a surovosti, jako tomu bylo v osmdesátých letech u nás. Bezpečnostní složky, které byly jinak všudypřítomné, tak nechávaly fotbalové prostředí prakticky v klidu. Paradoxně dnes se pamětníci shodují, že v tomto smyslu byla za minulého režimu větší svoboda. „...bylo to mnohem svobodnější, dělaly se hroznější věci než teď, propichovaly se gumy prostě a nevím, jestli jsi slyšela o nějakém legendárním výjezdu do Chebu, kde jsem byl tak se prostě žádný, prostě chuligánství je o holejch rukou a prostě o rvaní se a tam byly zbraně, tam byly basebaalový pálky, tam šlo o život, tam byli třeba tři vážně zraněný slávisti jo, dělaly se strašný věci a nebylo to tak profízlovaný...“¹¹⁰ A také vše bylo mnohem „dobrodružnější“ je jisté že narátoři, kteří tuto dobu prožili jako mladí, na ni nahlízejí jako na dobrodružství, přesto že šlo často o zdraví, ne-li o život, v lepším případě o problémy s úřady. Osmdesátá léta byla, co se týká negativních projevů spojených s fotbalovými fanoušky velice vyhocená a tato atmosféra se přenesla ještě do let devadesátých, kdy na scénu vstupují příslušníci hnutí skinheads, na stadionech se objevuje rasismus a násilí mezi fanoušky je na stejné, možná i větší úrovni, než před rokem 1989.

7.3. Stadion jako ostrůvek svobody

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že stadiony, ale i další místa, kde docházelo ke střetům fotbalových fanoušků, byla poměrně nehlídaná všudypřítomným normalizačním dozorem a bezpečnostní složky, do mnohokrát ostrých bitek či výtržností nezasahovaly. Proto se nabízí otázka, zda stadiony nebyly místy, kde mohl člověk

¹⁰⁸ Rozhovor s Petrem Peymou 5.5.2019

¹⁰⁹ Násilí na stadionech, s. 130.

¹¹⁰ Rozhovor s Romanem Popovičem 2 15.9.2019

vyventilovat svoji nespokojenost s režimem, aniž by mu hrozil postih. Na tuto otázku jsem se konkrétně ptala a mezi narátory byla téměř stoprocentní kladná shoda. Ke kritice režimu docházelo v soukromí, v hospodách, ale vždy šlo o uzavřenou skupinu pár, maximálně desítek lidí, ovšem zakřičet protirežimní heslo na stadionu kde jsou tisíce lidí, televize, rozhlas, to je jiná situace. Emoce, které sportovní divák při sledování klání prožívá, jsou často ventilovány pomocí vulgárního slovníku. A právě v dobách zejména osmdesátých let, se k typickým nadávkám na rozhodčí, či soupeře přidávají ještě hesla protistátní.

*„...za komunistů stoprocentně, to bylo to byly vtipy, to bylo vyloženě jakoby protistátní tam neustále pokřiky, samozřejmě lidi tam chodili taky, který neměli prostě rádi režim, tenkrát jsme komunisty nenáviděli, takže ano, byl to ostrůvek svobody, upřímně řečeno nechápu, že nás nezavřeli tenkrát...“*¹¹¹ následoval dotaz na policii, která tam údajně nebyla, v tom se ale narátoři rozcházejí. Petr Peyma vzpomíná že policie byla pouze v rizikových zápasech jako například derby, že to ojedinele byla policie i na stadionu a v případě zásahu, když výtržnosti byly velké se na ní snesla opět protistátní hesla *„...to se psama naklusali a lidi řvali ,Už jsou tady‘ a pískali když přišli s těma psama že jo...“*¹¹² Stejně jako u výtržností, zde funguje síla a anonymita davu, kdy potom docházelo k více či méně ostrým protestům, objevovaly se hesla proti prezidentu Husákovi, nebo proti Sovětskému svazu a prakticky bez postihu, který údajně přicházel pouze až koncem osmdesátých let, kdy se začali oddělovat sektory kvůli chuligánům, a policie tak měla tyto fanoušky uzavřené a nehrozilo, že by utekli. V takových případech měli fungovat „tajní“ kteří, pokud nějaká protistátní hesla slyšeli, tak dotyčné výtržníky udali. Avšak mezi fanoušky byli většinou již známí a ti si dávali pozor. *„...ale dříve právě byli tajný, který chodili mezi ty fanoušky, my jsme je třeba už znali za ty léta, ale mezi ty fanoušky, takže to bylo takový že kdyby něco, tak by ho zachytili, ale nám se nikdy nic takového nestalo...“*¹¹³ O agentech StB přítomných na stadionech mluví i Vladimír Zápotocký, ale není mu známo, že by byl někdo výrazně potrestán, hlavně asi bylo těžké v těchto případech odhalit viníka. Nejlépe situaci shrnuje Roman Popovič, který poznamenává i druhý aspekt pojmu „ostrůvek svobody“ a tím je osobní rovina, kterou zmínil i další

¹¹¹ Rozhovor s Jiřím Kratochvíle, 2 11.9.2019

¹¹² Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

¹¹³ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

narátor, ale té se budu věnovat na konci práce, nyní jen k té politické: „*za komunismu určitě to byl takovej ostrůvek svobody a takovej protest proti všem a proti všemu, rebel bez příčiny a bylo to takový že se tam dalo vyřvat, ale v okamžiku, kdy se tam vyřvávaly věci, který se někomu nelíbili, tak nebyl problém tam zavolat policajty, který, to rozprášili tak jako dneska...*“¹¹⁴ Vladimír Zápotocký, ještě zdůraznil, co se týká protistátních hesel, tak při tzv. setkáních pod tribunou, kde se scházeli „obyčejní“ fanoušci s hráči a fanoušky z řad umělců, kteří vyprávěli vtipy, samozřejmě převážně s protistátní tematikou a ty následně bavily celou republiku. „...*Vláda Menšík, ty populární osobnosti, tak nebylo setkání s fanouškama od Vládi určitě nejvíc, aby nepadl protistátní vtip, Zlatá mříž, co byla v televizi to je slabý odvar...*“¹¹⁵ Můžeme z toho tedy odvodit, že přesto že fanoušci mohli čekat nepříjemnosti, tak přesto aspoň na stadionu se mohli svobodně vyjádřit a vykřičet nejen emoce, které jsou s fotbalem spojené, ale i ty proti režimu a mluvíme tak o stadionu jako o „Ostrůvku svobody“ a fanoušcích, tedy chuligánech, kteří měli na jedné straně daleko k intelektuálnímu disidentskému prostředí, ale zároveň se svým specifickým životním stylem vymykali všeobecně přijatým představám o každodenním životě v socialistickém Československu.¹¹⁶

7.4. Zlatá devadesátá?

Zlatá devadesátá, tak často označujeme poslední dekádu dvacátého století, a naši první ve znovu nabyté svobodě kdy naše společnost prožívala euforický stav. V rámci ekonomické transformace probíhá privatizace a do českého, tehdy ještě československého fotbalu přicházejí soukromí investoři. Slavii tak kupuje čecho-američan Boris Korbel a investuje v tu dobu veliké peníze do klubu a do kvalitního hráčského kádru (Patrik Berger, Pavel Kuka...). Avšak i přes obrovské investice se Slavii nedaří získat mistrovský titul. Do toho dosluhuje stadion v Edenu a Slavia se musí stěhovat na stadion Bohemians a později na Strahov. Po třech letech Boris Korbel klub opouští a jej začnou sužovat dlouholeté problémy s majiteli. A Slavii se stále nedaří získat tak dlouho chybějící titul mistra ligy. Fanoušci, kteří konečně mohou nasát atmosféru

¹¹⁴ Rozhovor s Romanem Popovičem 15.9.2019

¹¹⁵ Rozhovor s Vladimírem Zápotockým 11.11.2019

¹¹⁶ Vlajkonoši a normalizace, s. 1

západních stadionů, tak rychle okopírují způsoby fandění a začínají vymýšlet chorea a také si všímají, že musí společně stát za svým klubem jako dvanáctý hráč. V tomto dochází k velikému rozvoji fanouškovské podpory, který konkrétně u Slavie vyústí v založení Tribuny sever. S pádem železné opony se také otvírá globální trh s hráči a naši fotbalisté se mohou prosadit v zahraničních špičkových klubech a stejně tak k nám proudí fotbalisté z celého světa.

7.4.1. Rasismus

Od devadesátých let začínají v československých klubech hrát fotbalisté tmavé pleti, na které naše doposud uzavřená společnost nebyla zvyklá a někteří fanoušci reagují primitivními rasistickými pokřiky, či dokonce vyhazováním například banánů po hráčích. Není možné za takové chování označit pouze příslušníky hooligans a ultras, mezi které patřilo velké množství skinheads, ale k takovým projevům se bohužel připojili i fanoušci „normálové.“ V rozhovorech jsem pokládala otázku, zda narátorům vadí rasistické pokřiky, většina se shodla že vadí a většina tyto projevy přímo odsoudila „...*mě určitě protože nejsem rasista, ale bohužel to bude patřit vždycky k fotbalu, vždycky se najde minimální jádříčko idiotů, který budou na černochoy dělat hů hů hů a je to bohužel všude...*“;¹¹⁷ že tento problém trvá dodnes a nemůžeme říct, že to byla záležitost devadesátých let, protože nyní jsou fotbalisté tmavé pleti naprosto běžnou součástí českých klubů, ale letos v červnu při posledním derby sezóny, dostala Slavia trest v podobě uzavřené TS a finanční pokuty za hozený banán na spartánského hráče Kangu. Guelór Kanga se sice choval dosti provokativně, ale nesouhlas s jeho chováním šel řešit jinak.

Kromě nesouhlasu s těmito projevy bez diskuse, jsem zaznamenala, že přesto že narátoři nejsou rasisté a svým způsobem se jim to nelíbí, tak určité pokřiky berou jako určitou součást projevů při fandění, která není myšlena rasisticky v důsledku „...*já si nemyslím, že když se na výjezdě zazpívá nějaká debilní písnička a kde se prostě skanduje nějaký debilní pokřik, kterej osobně mi přijde prostě slaboduchej, ale jako v nějaký prostě dobrý náladě tak jako mi to přijde takový jako dobrý, no tak prostě si ho na výjezdě*

¹¹⁷ Rozhovor s Romanem Popovičem 2 15.9.2019

*zabékáme a když se to nemyslí tak, jako že pudu a najdu nejbližší osobu toho etnika o kterém se tam zpívá a nepujdu ji hodit do nejbližší řeky, tak mi nepřijde jako že tak, že by se to mělo trestat...“.*¹¹⁸ Podobného názoru byl ještě Petr Hofta, ale Jan P. dále zmínil extrémní případy, právě v kontextu již zmíněného, kdy jsou rasisticky častováni vlastní hráči, a to odmítají prakticky všichni i ti co jinak nemají problém si zazpívat cosi, viz. citace. Slavističtí černí hráči jsou jinak velice kladně přijímáni, dva, kteří hráli ještě loňskou sezónu se stali výraznými tvářemi klubu, například Simon Deli, který nyní působí v Belgii, měl nedávno narozeniny a na jeho Instagramovém účtu byly tisíce gratulací od českých fanoušků a stále v diskusích je na ně často v dobrém smyslu vzpomínáno. Ovšem najdou se i tací, kteří mají extrémní názory, že například nepočítají góly, které dá černý hráč, nebo třeba bývalý spartán, to jsou ale ojedinělé reakce.

7.4.1.1. Jude Slavie

Jedním z problémů, který není záležitostí posledních 30 let je pokřik Jude Slavie, z úst spartánů. Nebudu zde rozebírat, z jakého důvodu vznikl, teorií je několik, paradoxně Sparta má spojení se Židy mnohem větší než Slavie¹¹⁹ a tento pokřik pouze ukazuje na neznalost. Každopádně se to děje a kupodivu neřeší, naposledy v roce 2008 nechal Otakar Černý vypnout ručkové mikrofony, aby pokřik nebyl slyšet. *„Zatímco kvůli skandování typu "Pelta ven!" se v Česku nedávno přerušovaly zápasy, za "Jude Slavie" nanejvýš diváky pokárá hlasatel. A disciplinárka pak trest za tento poklesek započítá do pokuty, v jejíž kalkulaci se odrazí i další negativa, třeba použití zakázané pyrotechniky.“*¹²⁰ Spartáné tento pokřik používají i v případech že se Slavií nehrají, ovšem nutno dodat že i slávisté mají svůj pokřik „Smrt Spartě“ a používají ho také i když se Spartou nehrají, a který byl dokonce i součástí chorea, za což také padaly tresty. Ohledně toho, co je horší, vám slávisté odpoví, že přát smrt nějaké neživé entitě jako je Sparta přece není nic špatného a ano je to diskutabilní, ale dá se předpokládat, že se slávisté nechystají zabít všechny spartány. Ovšem s Jude Slavie po hrůzách holocaustu a díky stále přítomnému antisemitismu je s velkým podivem, že něco takového stále

¹¹⁸ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

¹¹⁹ Rozhovor s Vladimírem Zápotockým 11.11.2019

¹²⁰ MÁDL, Luděk, *Jude Slavie, temná skvrna derby. Je to všem jedno? Naposledy zakročil Ota Černý před devíti lety*, [online],[citace 24.11.2019], Dostupné z: <https://sport.aktualne.cz/>

beztrestně na stadionech slyšíme. Slavia za svůj pokřik dostala nejednou pokutu, či jiný postih ale v případě Sparty tomu tak není. Židovská obec si už před několika lety na tento pokřik stěžovala, ale nedostala ani odpověď. Nyní to znovu představitelům Židovské obce navrhl Robert Stein „...já když jsem se vrátil, já jsem nikdy předtím nikdy nenosil jako Davidovu hvězdu, ale najednou tady byli na každém rohu skinhedi, takže jsem to začal nosit...včera zrovna mi volala psycholožka jedna a její syn je pražskej vrchní Rabín, tak jsem jí říkal jak je to možný že Židovská obec si už před hodně lety stěžovala na to Jude Slavie a oni jim ani neodpověděli a fotbalovej svaz to bere jako normální pokřik a my když řveme smrt Spartě tak dostaneme pokutu...tak že se na to na obci podívaj...protože tohle jestli není rasistickéj pokřik, tak...“, ale zatím to vypadá, že celá kauza opět vyšumí do ztracena. Pokud fotbalový svaz tento pokřik bere jako běžný a Sparta pouze na stadionu pustí na obrazovku výzvu, ať se fanoušci zdrží rasistických pokřiků, a to je vše, tak se těžko něco změní. Ale mělo by „Protože tyhle projevy jsou společnosti mnohem nebezpečnější než nějaké čmoudíky a pyrotechnika.“¹²¹ S tím se dá jen souhlasit, a přesto že většina spartánů ani neví proč to křičí, tak jde o rasistický pokřik.

7.4.2. Pyrotechnika

Pyrotechnika na stadionech je zejména poslední rok opravdu žhavé téma, v současné době se řeší novela zákona o jejím používání, a pokud bude schválena, tak budou hrozit tresty a velké pokuty (až 100 tisíc) za její použití na stadionech nebo i cestou na zápas, nebo z něj. Po úplném zákazu volá jak český stát, tak i FIFA a UEFA a zdůvodňují vysokými riziky, které při takovém počínání hrozí.¹²² Zejména po posledních dvou událostech, které se staly během letošního roku. Na Spartě (při zápasu s Plzní) došlo k popálení patnáctileté dívky a na Slavii došlo ke vhození pyrotechniky do sektoru hostů (viz, kapitola 7.1), a touto novelou se Ministerstvo vnitra snaží situaci řešit. Kromě ustupujícího násilí, které se přeneslo z osmdesátých do devadesátých let, ale od té doby klesá, a rasismu, je pyrotechnika zdá se palčivým problémem, a to doslova. Ovšem

¹²¹ PROCHÁZKA, Pavel, „Jude Slavie“ je i historický nesmysl: Pražští Židé fandili většinou Spartě, [online],[citace 4.12.2019], dostupné z: <https://www.efotbal.cz/>

¹²² VÁLOVÁ, Irena, Za pyrotechniku na stadionu nebo po cestě domů z fotbalu mají být přísné tresty, Česká justice, [online], [citace 4.12.2019], Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/>

fanoušci z řad ultras, kteří pyrotechniku používají zejména jako součást chorea, s navrhovanou novelou a tresty nesouhlasí, a již před 9 lety vznikla fanouškovská iniciativa „Pyro není zločin“, což se často z kotlů na stadionech ozývá. Takže ultras přes zákaz pyrotechniku používají. Dělbuchy a dýmovnice se objevovaly na stadionech již za minulého režimu, ale ne v takovém množství a nebyly součástí chorea. Šlo spíše o činy jednotlivců, avšak dle počtu novinových článků, tyto činy odsuzující např. *Polibky a detonace – „Předsednictvo sekce s okamžitou platností zakázalo veškeré módní projevy radosti, jako líbání hráčů a dělbuchy v hledišti. Obě nepatřičnosti se začaly v poslední době rozšiřovat“*.¹²³

Názor na pyrotechniku není jednotný ani mezi fanoušky. Asi by se dalo očekávat, že ti, co chodí do kotle a na odpalování se mnohokrát přímo podílí, budou spíše souhlasit a naopak fanoušci „normálové“ navštěvující ostatní tribuny budou proti. Pokud vezmu názory narátorů, tak by tato rovnice neplatila, někteří, kteří chodí do kotle pyro odsuzují a naopak. V případě uzavřeného stadionu po incidentu při zápase s Olomoucí, jsou tak odsuzující názory prakticky shodné, nešlo o žádné choreo, ale o výtržnost, ještě hodně hloupou a těžce potrestanou. Ovšem názory na pyrotechniku využitou jako choreo jsou spíše kladné, právě i mezi fanoušky kteří nenavštěvují Tribunu sever. „...takže jako chápu, že pyrotechnika pomáhá fandění... jsem proti tomu používat pyrotechniku když jsme v podmínce a pak to uškodí Slavii tak to je fakt demence jo, ale jinak vůbec mi pyrotechnika na fotbale nevadí, jsem zažil osobně že když se to rozpálí, tak začne prostě jako člověk bláznit jak šimpanz, to jsou fakt nějaký jako pudy...ten oheň prostě v sobě něco má...vizuálně je to zajímavý, to byly pár let nazpátek doby, kdy se na to nedalo koukat, tak se člověk koukal na Tribunu sever...a mladý lidi ty tam chodí vyloženě kvůli Tribuně sever...malý haranti ty na to čumí, ty se na to těšej až bude bum bum...“¹²⁴ V podobném duchu se nesou i odpovědi od ostatních narátorů, kteří proti pyrotechnice jako takové nic nemají, pokud funguje jako součást chorea a klub není v podmínce. Ale někteří z fanoušků respektují zákaz a přesto, že se jim pyro jako součást chorea líbí, tak nevidí důvod proč ji používat „...mě pyro nevadí, když není problém, když to samozřejmě není dýmovnice, přes kterou nevidím, ta mě sere, ale když je to oheň tohleto jako by světlo, který tam něco podtrhuje, tak to mi až tolik nevadí, ale když je to prostě zakázaný, tak to

¹²³ Univerzita Slavia č. 5

¹²⁴ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

*prostě nedělám a obejdu s bez toho úplně snadno, nepovažuji to za něco jak říkají některý, co by k tomu patřilo...“*¹²⁵ Že lze fandit i bez pyrotechniky bylo vidět například při kvalifikaci na Ligu mistrů a následné další zápasy LM, kdy by použití pyrotechniky byl velký problém. Otázka, která se řeší již několik let, dělá ze stadionu bojové zóny a v případě jakékoli negativní události, ji média dokážou patřičně zdůraznit. Pro neznalého člověka se potom stadiony jeví jako bojové zóny, což se neslučuje s realitou. Je zde mnoho hlasů, které pyrotechniku hájí, jako součást fotbalové kultury a jak již zaznělo od Miroslava Pomikala, tak spousta lidí chodí kvůli atmosféře, kterou právě dokresluje i pyrotechnika „...*nebude to tak, že budem s dítětem do deseti let doma a nebudem ho jako ,fuj na to se nedívej tam jsou makaný lidi, no tak jako nejsme blbý, my jsme nějakou dobu v tom vyrůstali, nebo ne vyrůstali ale nějakou dobu jsme s tím vodfárali a bude to, že to dítě prostě třeba od pěti let bude zvykat na to, že jdeme jako na tribunu a jako víme, že kamarád tam bere děti, kamarádka tam má devítiletou dceru, která s ní chodí do kotle a ty děti dost často, když s tím vyrůstaj, když je někdo jako nevyblbne že to je strašně nebezpečný, tak si vůbec neuvědomujou co třeba dospělí považují za závadný. Já jsem slyšel právě krásnou historku, jak týpek tam bral jako dvě děti relativně malý asi tři čtyři roky syny a voni jako párkrát tam byli když bylo nějaký pyro, vodpalovaly se světlice že jo a oni na to koukali a pak říkali za dva tejdny když se zase šlo do Edenu, tak říkali tátovi ,a tati budou zase ty světýlka?‘“*¹²⁶ Tento názor, že to k atmosféře patří, možná překvapivě padl i od odborníka na fotbalové násilí docenta Josefa Smolíka ve speciálu České televize s názvem *Strach z tribun*, kde se tomuto tématu věnoval společně s dalšími zástupci zúčastněných stran, včetně Lukáše Valy.¹²⁷ Je patrné, že jak Miroslav Pomikal, tak Josef Smolík nejsou žádní ultras podílející se na těchto aktivitách, ale nesouhlasí, nebo si nemyslí, že by bylo nutné pyrotechniku zakazovat. Že s návrhem novely nesouhlasí ultras samotní a odkazují na mnohem větší problémy českého fotbalu je pochopitelné a již zmíněná citace sportovního novináře Pavla Procházky v souvislosti s antisemitským pokřikem, je možná skutečně k zamyšlení než to, zda je pyrotechnika tak velký problém.

¹²⁵ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 11.9.2019

¹²⁶ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

¹²⁷ *Strach z tribun*, Česká televize, [online],[citace z 8.12.2019], Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/>

7.5. Bezpečnostní složky

Zásahy bezpečnostních složek při různých výtržnostech se během desetiletí neměnily pouze v jejich výbavě, avšak během výzkumu se objevila poměrně paradoxní skutečnost. V dobách minulého režimu, kdy byl policejní dozor prakticky všudypřítomný, tak tomu nebylo na stadionech, a ani mimo ně, když docházelo k častým výtržnostem a nastala taková situace na stadionech, která se zejména ve druhé polovině osmdesátých let začala podobat divokým létům fotbalového násilí, které se prohnalo ve Velké Británii o dvě desetiletí dříve. Dle bezpečnostních techniků, ale i běžných diváků, kteří mohou obě období porovnávat, včetně těch co chodili od devadesátých let, jsou stadiony čím dál více bezpečné, tedy až na strašáka pyrotechniku, ale co se týká násilnosti, tak v porovnání s osmdesátými a devadesátými lety jsou minimální, avšak počet policistů, kteří po změně pravidel domluvených mezi Ministerstvem vnitra a Fotbalovou asociací v roce 2009¹²⁸ nejsou přítomni na stadionech a zasahují až na vyzvání klubů, se viditelně nesnižuje. *„...je to strašně aktivní pokles výtržností, dneska myslím si, že se odehrají stovky zápasů, kde se nic nestane, pak přijde jeden a je z toho obrovské boom, protože ten jeden, jeden zápas, je to obrovsky to, no, ale jinak si myslím že na těch fotbalech dneska je hodně bezpečno a že není nutný to nějakým způsobem extra řešit, protože automaticky jak se mění ta společnost, tak se mění i situace na stadionu...“¹²⁹*

Na otázku – zda si narátoři myslí, že množství policistů přítomných při zápasech je adekvátní, většina shodně tvrdí že není a dozor je přehnaný. Což kolikrát můžeme vidět na dokumentaci z pochodů na derby, kde kluby uvolňují méně vstupenek, tím klesne počet pochodujících a vypadá to tak, že každý fanoušek má svého policistu. *„...v žádném případě, tohleto co se děje v poslední době je neskutečná zhůvěřilost kdy se roztáčí úplně brutální spirála, kdy vlastně policajti řeknou, že potřebujou x ypsilon lidí na ten zápas, na tom zápase dost často oni sami vyvolávají potyčky, prostě jako provokace, bouchnu si támhle, šťouchnu támhle, kdy člověk se ohradí, já můžu vykázat že ho zadržím a další kroky prostě to, že na příští derby oni si řeknou o ještě víc lidí...“¹³⁰* To že množství policistů je neadekvátní si nemyslí ovšem pouze fanoušci, od kterých se dá tento názor

¹²⁸ Podpis Dohody mezi ČMFS a Policií ČR, [online],[citace 7.12.2019], Dostupné z: <https://www.policie.cz/>

¹²⁹ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

¹³⁰ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019.

logicky očekávat, ale poukazuje na to často i veřejnost, která v tom vidí zbytečné rozhazování peněz daňových poplatníků. Nutnost takovýchto policejních manévřů, které často rizikové zápasy doprovázejí, mnohokrát zveličují média, která věnují těmto pochodům fanoušků velký prostor, a můžeme dokonce říct, že konflikt očekávají. Naposled například při zápase Česko vs Anglie, který kolidoval s pohřbem Karla Gotta a akcí ekologických aktivistů a podle médií se daly očekávat nájezdy anglických rowdies¹³¹, kteří jsou pověstní svojí agresivitou. Nakonec to „odnesl“ jeden bar v centru a ve Vršovicích (hrálo se v Edenu) víc problémů způsobili ekologičtí aktivisté blokadou dopravy. Samozřejmě, že v tomto případě byly obavy a související opatření na místě, ovšem skutečnost, jak celou situaci líčí media, dělá z fotbalových fanoušků automaticky výtržníky a rváče.

Na zbytečný policejní dozor upozornili fanoušci Slavie letos na jaře, kdy se hrálo vršovické derby na stadionu Bohemians 1905. Tribuna sever se domluvila a tradiční pochod šli fanoušci z Nuslí místo z Edenu, kde byly nachystané policejní složky. „...*tak se sešlo tvrdý jádro, včetně ultras se sešlo u mě na Náměstí bratří Synků v Nuslích a vzali si, byli celý v černým, aby nebylo tak vidět, že jsou slavisti a vzali si obrovskej transparent Konfidenti 1905, což 1905 je vznik Bohemky a prošli, sice za pozorování vrtulníku ale absolutního nezájmu policajtů od Synkáče až k Bohemce a nikdo je nikde nezastavil, nikdo se s nikým neserval, takže to byl důkaz speciálně toho že to jde bez těch policajtů, stojí to prachy, jsou to zbytečný prachy daňových poplatníků je to zbytečný...*“¹³² Roman Popovič zároveň dodává, že jiná situace je při derby, kdy by to bez policie asi nešlo, ale i v tomto případě je jich moc. Někteří upozornili na venkovní zápasy v Anglii, nebo Belgii, kde se pochody uskutečnily s mnohem menším množstvím policistů, než je tomu u nás a vše proběhlo v pořádku „...*v tom stavu v jakým je to tady rozhodně mi to přijde neadekvátní, viděl jsem že se to dá zvládnout jiným způsobem, třeba v Londýně a nebo i v tý Belgii, takže tady jako myslím si že ty robokopové co tam stojej na koních že to je přehnaný...*“¹³³ Na druhou stranu je jisté, že pokud by policie přítomna nebyla a došlo ke krvavému incidentu mezi fanoušky, tak si dovedeme představit, jak by vypadala veřejná

¹³¹ MRÁKOTOVÁ, Jana, *Prahu čeká nájezd britských rowdies: Historie extrémních fotbalových nadšenců sahá až do středověku*, [online],[citace 8.12.2019], Dostupné z: <https://g.cz/>

¹³² Rozhovor s Romanem Popovičem 1 15.9.2019

¹³³ Rozhovor s Petrem Tomčišinem 26.8.2019

debata. Ovšem pro většinu fanoušků i narátorů se jedná o zbytečně nafouknutou věc. „...jde o takové to předvádění se před širokou veřejností, taková politická akce prostě, aby ty politici, prostě řekli před tou nevědoucí většinou, která ví prd, která prostě když se řekne fotbal, tak prostě loměj rukama, prostě myslej si, že se tam žerou malý děti, takhle, já si myslím, že to je politika, že to je zbytečný, samozřejmě jsou výjimky, jako derby se Spartou, tam být musej, co si budeme říkat, to by byly jatka, já si ty jatka pamatuju...“¹³⁴

Vzhledem ke kamerovému systému, který je nyní na stadionech, a nejen tam přítomný, velkému množství policistů při zápasech, kde hrozí konflikty, je dnešní doba skutečně v tomto ohledu méně svobodná, než před rokem 1989. Alespoň nyní mohou na stadiony rodiny s dětmi, které tam právě během osmdesátých a devadesátých let chodit přestaly. Otázkou je, zda za to může tento všudypřítomný dozor, nebo změna kultury společnosti.

¹³⁴ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 11.9.2019

8. Slávisté před rokem 1989 a nyní

Před třiceti lety, když došlo k pádu komunistické moci v celém východním bloku, se odstartovaly výrazné politické a společenské změny, které se nevyhnuly ani fotbalovému prostředí. Kromě těch pozitivních změn v podobě svobody a návratu demokracie, se i ve fotbale a možná poměrně výrazně hlavně tam, začínají objevovat negativa v podobě korupce a finanční problémy, se kterými se kluby musely a musí zabývat. Slavia se tak léta potýkala se změnami majitelů a finančními problémy a nyní se zdá, že prožívá příznivé období díky čínskému investorovi. Že slávisté jsou zvyklí na vzestupy a pády už bylo řečeno, jak tedy vnímají změnu režimu a její vliv na klub a fandění? Jedna velká změna, která má na fanoušky a celý klub vliv, je zcela jistě nový stadion, který se otevřel v roce 2008 a je nejmodernějším a největším fotbalovým stadionem u nás a jeho otevřením se zvýšil počet aktivních fanoušků, kteří tam chodí a jistě i těch, kteří se jdou jen podívat na fotbal v moderním prostředí. Slavia po revoluci byla nucena hrát u vršovických sousedů v Ďolíčku a následně prožila poměrně dlouhé vyhnanství na Strahově. Od osmdesátých let, kdy se kvůli výtržnostem počet diváků snižoval, bylo období devadesátých let a první poloviny nového tisíciletí návštěvností nejhorsí v historii. „...obrovskej rozdíl, hlavně co se týče fandění a fanoušků, já si Slavii pamatuju v těch osmdesátkách, devadesátkách to byly návštěvy šest tisíc, sedm tisíc, pět tisíc jo, když přišlo osm tisíc tak to byla krásná návštěva jo, takže co se týče tohohle toho tak hlavně co se fanoušků týče, tak to je obrovskej rozdíl, teďko, teď je to fantastický, mi si to užíváme, teď je nejlepší období, já si samozřejmě nepamatuju to co vyprávěl táta, v těch šedesátých, to chodily davy, ale já si pamatuju ty osmdesátky a to bylo málo lidí, návštěvy bídný, málo lidí chodilo, málo se fandilo, ta fanouškovská kultura stála za prd, teď je to lepší o hodně...“¹³⁵ V době, kdy se hrálo na Strahově a podpora klubu byla malá, vzniká Tribuna sever, díky které se aktivovala skupina nejen skalních fanoušků, kteří na Strahov nechodili a následným otevřením nového Edenu se započala nová současná éra, kterou si většina fanoušků chválí. „...no změnilo se to, že já když jsem začal chodit na Slavii, tak to bylo daný, ono je to taky daný tím prostředím, těma stadákama jo, to znamená že když byl starej Eden tak tam furt byla dřevěná tribuna na tu furt chodili ti,

¹³⁵ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 11.9.2019

jako ti důchodci, že jo, který furt nadávali a atmosféra byla daná taky tím, jak to bylo daleko od toho hřiště, návštěvnost ta furt jako by klesala, jsem si říkal, že bych chtěl jednou zažít jako plnej Eden což v tom starým se nikdy nestalo, pak se šlo na Strahov a tam se to začalo komplet měnit protože najednou ti starý dědci už nebyli schopní se došourat na Strahov, tam chodili solitéři, já jsme tam taky chodil sám, to si pamatuju...tam se ty party jako úplně rozpadly a tam vlastně už ani to fandění jako nebylo, když to ten Strašák dával do kupy tak to byla bída tam se pořádně nefandilo...takže tam ta atmosféra byla taky jiná a pak se šlo do Edenu no a najednou prostě se na to natáhly lidi, možná zpětně začali chodit nějaký co nechodili...”¹³⁶

Vliv prostředí dělá určitě mnoho, a i když by se mohlo zdát, že fotbaloví fanoušci nejsou žádné „fajnovky“ tak ale některé diváky to může odradit od návštěvy. Narátor Petr Tomčišin na otázku, *Co se změnilo?* jako první odpověděl, že prostředí a záchody. Stejně tak atmosféra na stadionu, která na Strahově nebyla, způsobila odliv fanoušků a naopak. Miroslav Pomikal dále v rozhovoru zmínil, že se otevřením stadionu hodně omladilo a změnilo hlediště, což již zmínil Vladimír Zápotocký, a je faktem, že kultura Tribuny sever měla a má jistě vliv na mladé, nové fanoušky zejména v této době. Navyšující se počet fanoušků, nyní souvisí s posledními úspěšnými sezónami, které Slavia prožívá „...opravdu teď jsme se dostali na úplnej vrchol a fanouškovsky jsme prostě, je to prostě boom a já si toho strašně vážím, a proto jako jsem říkal, si vážím i těch novejších slávistů, zaplat' pánbůh za ně, jo já si pamatuju doby, kdy nás opravdu chodilo čtyři tisíce na stadion a bylo to hrozný...”¹³⁷ Fanoušci úspěchu, jak jsou tito noví nazýváni, se často řeší ve skupinách na sociálních sítích, ne každý se ztotožňuje s názorem citovaného narátora a jsou slávisté, kterým nově příchozí vadí, což je kolikrát až absurdní diskuse, kde se dohaduje, kdo je větším fanouškem. Každopádně většina je ráda, že je skvělá atmosféra. „...je to nebe a dudy, teď se fandí mnohem, byt' se nadává na to že choděj fanoušci úspěchu, ale není nic lepšího, než když je plnej dům, když je plnej Eden a kde prostě donutíš i ty posraný tribuny východ, západ, jih, aby kooperovali a fandily s tebou, tak není nic hezčího, to jsem předtím nikdy nezažil...”¹³⁸

Co je vnímáno negativně a co zaznělo v předchozí kapitole, je paradoxně menší

¹³⁶ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

¹³⁷ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 2 11.9.2019

¹³⁸ Rozhovor s Romanem Popovičem 15.9.2019

svoboda, nebo spíš anonymita, která je díky kamerovým systémům mnohem omezenější. Na druhou stranu kamery pomáhají odhalit případné pachatele výtržností, jako tomu bylo letos na Spartě, kdy byl pachatel hned odhalen a zadržen, nebo v případě Slavie se pachatelé podle fotografií z kamerového systému hledali. „...*dělaly se strašný věci, jako že ta svoboda byla, nebylo to tak profízlovaný a byla mnohem větší, ale zase bylo to míň organizovaný, byly skupiny, ale nebylo to tak organizovaný jako dneska, protože neexistovala Tribuna sever...*“¹³⁹ Někdo vidí dnešní atmosféru jako hodně konzumní, což souvisí s celkovou proměnou společnosti a ve sportu, zvláště pak ve fotbale, nebo hokeji, díky velké komercializaci a globalizaci došlo k macdonaldizaci, která vytvořila nový typ fanoušků, kteří pak mění ráz obrazu hledišť stadionů, kdy diváci spořádaně sedí a zdržující se emocionálních projevů.¹⁴⁰ Vznikají hádky například tehdy, když po padnutí gólu někteří fanoušci vstanou a oslavují a to se nelíbí těm, kteří přišli na zápas jen jako na určitou konzumní záležitost a nejsou tak spjati s klubem. Zejména ultras, kteří chodí fandit do kotle se tato změna nelíbí, a to i starší generaci fanoušků. „...*chodím do kotle, občas mě tam vylákali na východ, nebo na jih, ale výjimečně naprosto jako, ale tam se mi to vůbec nelíbí, tam nechci chodit, tam už nejdu, a to jsem říkal, na východě jsem byl jednou a na jihu snad jednou nedobrovolně, jak jsme tam byli všichni, jak byl zavřenej ten sektor, no ale jako dobrovolně už tam nepudu se mi tam nechce, nelíbí se mi to tam (smích) tam na mě koukaj jak na blázna lidi některý, nebo jsme tam za exoty, jako všeobecně...*“¹⁴¹ Ale za zaznívají i názory, které samozřejmě reflektují změnu prostředí, nový stadion, ale atmosféru jako takovou, která se týká aktivního fandění a podpory klubu zůstávají stejné. V tomhle se nezměnilo nic „...*prostředí, záchody, ale atmosféra mi připadala i tehdy taková elektrizující, já v tom nevidím nějak velkej rozdíl, no jasně teď chodí víc lidí, ale taky pamětníci říkají že chodilo čtyřicet tisíc lidí na Slavii, že jo takže těžko říct ale ty lidi to myslím prožívali úplně stejně, já když jsem začal chodit na Slavii, tak kotle byly vedle sebe, tak tam se to často pralo, takže si myslím, že se extra tak nic moc nezměnilo, možná víc těch rasistických pokřiků, což mi vadí, to dřív nebylo, ale urážky byly, takový to dehonestování soupeře bylo, jako všechno bylo, já*

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ ŠUSTA, David, *Spartánské srdce: identita fotbalových fanoušků*, Diplomová práce, Plzeň: ZČU, 2014. s. 13-14.

¹⁴¹ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

*myslím že to je stejný...*¹⁴²

¹⁴² Rozhovor s Petrem Tomčíšinem 15.8.2019

9. Soukromý a profesní život se Slavii

Co může být lepší, než to že vás váš koníček živí? O tom asi sní každý, kdo nějaké hobby provozuje. A splnit se to může i fanouškovi fotbalu a nemusí být zrovna majitelem klubu. Mezi narátory jsou takoví tři. Nataša Látalová pro Slavii pracuje na plný úvazek, a Miroslav Pomikal a Lukáš Vala, kteří se Slavii spolupracují. Také mnoho dalších se angažuje ve svém volném čase a organizují různé akce pro ostatní. Zejména Odbor přátel a jeho odbočky pořádají mnoho akcí. Stačí nahlédnout do kalendáře. Například v prosinci se konala besídka pro děti, na jejíž realizaci se sešlo asi 30 slávistů a slávistek, kteří obětovali volnou sobotu a společně připravovali tuto besídku. Většina akcí potřebuje na přípravu více jak jeden den, ale přesto je zejména organizujícím předsedům odboček největší odměnou vydařený den. Někteří, přesto že mají náročná civilní povolání, tak se angažují v Odboru přátel. Například předseda OP MUDr. Michal Janáček je primářem kolínské neurologie a je jisté, že volného času nemůže mít mnoho, ale rád si ho na Slavii udělá. Stejně tak většina dalších, co pořádají akce, jako předsedové odboček jsou aktivní i v profesním životě. Také hodně času zabere příprava chorea na Tribuně sever. Hlavní motiv, na kterém se shodli je ten, že mohou pomáhat Slavii a slávistům.

9.1. Nataša Látalová

Nataša Látalová jinak nazývaná *Paní vítačka* Slavii fandí skoro 60 let. Jak říká, od svých pěti let, kdy ji prarodiče přivedli na stadion, je klub nejen její láskou, ale později začal být i zaměstnavatelem. Jako pořadatelka pracuje na Slavii 44 let a kromě toho, prodávala suvenýry a také pracovala v prádelně. Při domácích zápasech A týmu má na starosti sektor na jižní tribuně, kde vřele vítá každého návštěvníka a stala se již legendou.¹⁴³ Ale hlavní náplní je práce s mládežnickým týmem, jehož je pořadatelkou již 20 let a se kterým jezdí i na výjezdy a organizuje jejich činnost. Za svoje dlouholeté působení poznala mnoho fotbalistů, na které ráda vzpomíná a oni na ni, stejně tak i možná budoucí generace fotbalistů, kterým při zápasech podává míče. Že je i ve svých 64 letech opravdu vytížená jsem poznala už při domlouvání rozhovoru, neboť jsem

¹⁴³ *Paní Vítačka. Legendární slávistická postava je u všeho*, [online],[citace 30.11.2019], Dostupné z: <https://www.sport.cz/>

dlouho a nenašly společný termín, protože zejména o víkendech je v jednom kole. Nakonec pomohla náhoda, když jsem byla poblíž jejího bydliště a zkusila ji kontaktovat. Nataša své povolání nebere jako práci, ale jako koníček a poslání „...já prostě tu Slavii miluju a hodně kluků co se mnou začínalo jako pořadatelé tak skončili a já jediná vydržela do dneška, prostě člověk s sebou musí mít takovou sílu, energii a lidi právě říkají že je vlastně i nabíjím tou energií... nejenom prostě fandit, ale taky tomu klubu pomáhat prostě... můj je to život, můj je to koníček, moje je to práce, ale já to neberu jako práci, je to radost, je to největší radost, co mi dala Slavia a já jim to zase vracím...“¹⁴⁴

9.2. Miroslav Pomikal

Miroslav Pomikal, otec zakladatel projektu Univerzity Slavia, provozovatel fanshopu, tvůrce reklamních předmětů a marketingu pro Slavii. To jsou asi základní činnosti Miroslava Pomikala, díky kterým je spjat s klubem. K těmto a dalším projektům, na kterých se podílí ve svém volném čase, a který prakticky celý věnuje Slavii, se dostal ke spolupráci s režisérem Davidem Ondříčkem, když ho požádal o zkontaktování s někým ze Slavia, protože viděl, že klub nemá žádnou propagaci. Slovo dalo slovo a pan Pomikal začal pracovat pro Slavii na jejím marketingu. Jelikož v té době Slavia prakticky nic takového neměla, tak měl volnou ruku a také hodně práce. Začal realizací kalendáře, přes různá propagační videa, zhotovení log, včetně těch pro Tribunu sever až po grafický design podobizen slavistických legend na Sinobo stadiu, které můžeme vidět dnes a jako kreativce reklamní agentury pracoval na propagačním videu s názvem *Óda na dres* na nové dresy, které od letošní sezony ve spolupráci se značkou Puma slavisté nosí. To všechno může pro Slavii dělat ve spolupráci s reklamní agenturou, ve které pracuje. Další činnosti jsou spojené s Univerzitou Slavia, kterým věnuje hodně volného času, včetně hledání hrobů bývalých hráčů a funkcionářů Slavia. Procházky Prahou, na Říp a mnoho dalších aktivit, které vymýšlí ve spolupráci s Odborem přátel, kterého je členem. Ještě bych zmínila Červenobílé listy, na kterých také spolupracuje. Jeho zájem a záběr činností je obrovský, má spousty vizí do budoucna a je až neuvěřitelné kolik času, mu jeho láska sebere.

¹⁴⁴ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

„...je to o nějakým jako obětování něčeho, volného času, a to všechno ostatní jako je bonus...“¹⁴⁵

9.3. Lukáš Vala

Lukáš Vala alias Strašák je známý zejména jako zakladatel a leader Tribuny sever, kdy se mu s pár dalšími kamarády podařilo vytvořit jeden z nejlepších kotlů u nás. Stal se doslova ikonou TS a dosud je s ní spojován a jeho práce si cení i mnoho fanoušků ze starší generace, včetně prvního vlajkonosce Roberta Steina, se kterým jsou přátelé. Před 5 lety v této roli skončil, jak on říká, dělá rád věci naplno a po založení rodiny a firem by to již nešlo. Přenechal tedy místo mladším a nyní tam působí jako jakýsi mentor, který řekne svůj názor, dá radu, ale aktivně se nezapojuje. *„...chodilo nás tam málo sto, stopadesát, ale postupně se to rozrůstalo a ke konci té strahovské éry chodilo sedm set osm set lidí a někdy i tisíc, takže to už bylo fajn a pak vlastně přišlo stěhování do Edenu, takže v tu chvíli byl obrovské boom a začlo chodit do kotle tři čtyři tisíce lidí, někdy čtyři a půl, no teď se k tomu otevřeně hlásí odhadem tak deset tisíc, vytvořila se v podstatě taková subkultura, která, která funguje, ale já se přiznám, že jsem z toho už trochu jako odešel a přenechal jsem to mladším...“¹⁴⁶* Tím ale jeho spojení se Slavií nekončí, protože v současné době funguje jako speaker a moderátor nejen při zápasech. Jako patriot z Prahy 10 se také angažuje v komunální politice, když před 10 lety vzniklo občanské hnutí Desítka pro domácí, v době, kdy Bohemians Praha 1905 hrozilo, že přijdou o stadion, tak spojili slavisté a bohemáci síly a založili toto hnutí. Po volbách bylo hnutí poměrně úspěšné a nyní po volbách v roce 2018, ve kterých vstupovali jako koalice s vítězným hnutím Vlasta, mají 4 mandáty. Lukáš Vala zastupitelem není, ale o problémy naší městské části se aktivně zajímá. Přesto, že jeho aktivity se nyní týkají „pouze“ moderování tak již plánuje do budoucna, že se chce více zapojit do činnosti Odboru přátel.

¹⁴⁵ Rozhovor Miroslav Pomikal a *Rozhovor Mezi námi fanoušky s fanouškem Slavie Miroslavem Pomikalem*, Mezi námi fanoušky, [online],[citace 30.11.2019], Dostupné z: <https://soundcloud.com/slavistickenoviny/>

¹⁴⁶ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

10. Proč Slavia a co pro slávistu znamená

Fotbal jako společenský fenomén, kterému se minimálně při sledování zpravodajství nelze vyhnout a denně jsme informováni, nejen o naší fotbalové lize. V současné době není problém sledovat prakticky jakoukoliv ligu na světě, takže si fanoušci fotbalu přijdou na své. Psycholog Pavel Slepíčka říká, že každý je něčeho fanoušek. Vlastních dětí, psa, či zahrádky a že člověk, který nemá silný emoční vztah k ničemu, je značně ochuzen a je polovičním člověkem, a jako psycholog předpokládá, že takový člověk neexistuje.¹⁴⁷ Ale jak se stane, že jste fanouškem tělem i duší a jste ochotný se za váš klub bít (někdy doslova) anebo si plánujete dovolenou podle zápasů, ideálně v přestávce? Aktivní fandění je volnočasová aktivita, která vám zabere pár hodin o víkendu anebo všechny volný čas. A myslím, že o aktivním fandění mohu mluvit jako o koníčku, kterému se daný jedinec věnuje. Jak se takovým fanouškem člověk stane, proč si zvolí jako oblíbený klub Slavii a co to pro něj znamená, bude poslední částí této práce. V první části se zaměřím na otázku *Proč Slavia?* Otázka, která byla jednou z prvních pokládaných při rozhovorech, a odpovědi byly poměrně pestré, ale zároveň se odpovědi ve velké míře prolínají s otázkou, *Kdo tě ke Slavii přivedl?* Závěr kapitoly a celé práce se bude týkat samotného vztahu ke klubu, co pro fanouška Slavia znamená, co je to, když má někdo *Sešívání srdce*.

10.1. Proč Slavia

Na tuto otázku jsem dostala poměrně širokou škálu odpovědí a je těžké vyvodit jednotný závěr. V některých případech se prolíná s otázkou následující, kdo k fandění přivedl, protože ve většině případů jde o rodinnou „tradici“ jako například u Petra Hofty, který je slávistou, protože se tato láska v rodině dědí po generace. Ale nechme rodinný vliv na další otázku, protože ne vždy to platí. Mladí mohou revoltovat a začít fandit rivalovi, což se stává, anebo jako v případě Miroslava Pomikala a Jiřího Linharta, kteří v rodině žádného fanouška Slavie neměli, ale vadilo jim, že spartánů je víc „...vybral jsem

¹⁴⁷Folklorika *Fandím, fandíš, fandíme*, Česká televize, [online],[citace 8.12.2019], Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/>

si Slavii, protože jednak všichni fandili Spartě...¹⁴⁸ Jiří Linhart říká, že je rozumný člověk, tak si zvolil Slavii. Přesto v jeho případě hraje roli regionální příslušnost, kdy jako obyvatel Záběhlic to měl přes kopec a určitý patriotismus hraje ve výběru klubu roli. Vršovice jako součást městské části Praha 10 jsou výjimečné tím, že zde sídlí dva prvoligové kluby, a tak pokud někdo volí klub podle místní příslušnosti má na výběr, takže se domnívám, že patriotismus má na výběr klubu v určité míře vliv. Pokud vezmu vzorek třinácti narátorů, kdy jsem jejich výběr dělala náhodně a nezaměřovala jsem se na určité vlastnosti, ani místní příslušnost k Praze 10, tak i přesto, že je tento vzorek velice malý tak ve třech případech na otázku Proč?, byla první reakcí místní příslušnost. „...protože jsem vyrůstal na Praze 10 a je to tým z Vršovic...“¹⁴⁹

„...jsem od malička z Vršovic, takže jsem měl na výběr ještě mezi Bohemkou, ale můj otec měl kamaráda ten fandil Bohemce tak tam mě taky tahali, ale ta Bohemka, taky se mi tam docela líbilo jo snažili se mě tam ukecat, ukazovali mi vždycky klokánka... ale já jsem tátovi říkal, ale on nemá takovou tu hvězdičku pěknou, ale prvně jsem byl prostě na tý Slavii, a to ve mně nechalo tu stopu...“¹⁵⁰

„...bylo to prostředí kde jsem vyrůstal, já jsem vyrůstal tady ve Vršovicích a Strašnicích...“¹⁵¹

Trochu paradoxně působí zjištění, že vršovická odbočka Odboru přátel vznikla až v letošním roce. Místní příslušnost má na výběr klubu vliv, druhá nejčastější odpověď byla *Komu jinému!* Tu ale nepočítám jako relevantní, protože narátoři tuto odpověď říkali žertovně a většinou dodali další důvod nejčastěji rodinu, která je ke Slavii dovedla. Ve stejném duchu se nesly odpovědi na otázku *Jak dlouho fandíte?* Odpovědi byly, že od narození, ale opět byly doplněny o skutečnou dobu, za kterou v nejvíce případech označují věk 5-10 let. Tato věková hranice byla častá, jak od narátorů, tak při průzkumu různých diskusí. A hranice pěti let je patrná i přímo na stadionech, kdy je tam takto malých diváků poměrně dost. Jako další mezník berou fanoušci věk, kdy byli na stadionu poprvé sami bez doprovodu dospělých, což bývá většinou věk kolem patnácti let. A

¹⁴⁸ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

¹⁴⁹ Rozhovor s Michalem Sirotekem 13.8.2019

¹⁵⁰ Rozhovor s Petrem Peymou 5.9.2019

¹⁵¹ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

konečně třetím častým důvodem byly slavistické barvy a tradice klubu.¹⁵² Krása dresů učarovala nejednomu narátorovi a narátorce „...červenobílá, je červenobílá...“¹⁵³, ale i mnoha dalším. Že jsou slavistické dresy lahodící oku je nepopíratelné, takže fakt, že učarovaly malým klukům, tak jak popisuje Petr Peyma nebo Miroslav Pomikal proč si vybrali Slavii „jednak jsem viděl ty dresy, který ty prostě jako, to je úplně jako úplně jasný...“.¹⁵⁴ Podobně to vidí i Roman Popovič, který lásku ke Slavii sice získal přes rodinu ale „...nejlepší barvy, nejlepší sportovní myšlenka...“¹⁵⁵ Že jsou domácí dresy Slavie líbivé dokazuje i že slavisté obsadili druhé místo v řebříčku anglického sportovního serveru Givemesport.com o nejhezčí domácí sady týmů v lize mistrů.¹⁵⁶ Společně s krásou dresů padaly odpovědi, které odkazovaly na tradici klubu, kterou zmínilo pět narátorů a shodují se, že zde nejde jen o fotbal, ale že Slavia má myšlenku, kterou jiné kluby nemají „...je to možná jeden, jedinej klub v Čechách, kterej fakt má nákej přesah, než jen že se kope do toho míče jo...“¹⁵⁷

Posledním důvodem, který jsem od narátorů slyšela byl obdiv ke slavistickým fotbalistům. Ten zmiňuje Robert Stein pamětník Josefa Bicana, Nataše Látalové se čistě žensky líbil Honza Lála a asi největší vliv na výběr klubu měli fotbalisté, pro Jana P. který jako jeden z mála přišel ke Slavii bez rodinného vlivu, čemuž se budu podrobněji věnovat dále „...mě byl strašně sympatickej třeba Radek Bejbl kterej dodneška chodí na Slavii, takže já jsem se fakt chytl těch sympatickejšejch lidí, mě byl sympatickej Bejbl, tehdy Poborský, samozřejmě to se zkazilo protože to byl debil ale jako Radek Bejbl a Kuka ty mi zůstali prostě za nehtama a jako já jsem se jich držel i když odešli do zahraničí tehdy...“

158

¹⁵² Na klubové schůzi v restauraci U Břejšků bylo ustanoveno, že Slavia ponese slovanské barvy s odůvodněním: Bílá barva je čistota sportovní myšlenky a čestného boje, kde protivník není nepřítel, ale uznávaný soupeř; červená barva je symbolem srdce, které slávisté vkládají do zápasů. Při schvalování dresu rozděleného na dvě barevné poloviny byla do bílé plochy přidána červená pěticípá hvězda hrotem dolů, která má představovat „stále novou naději povznášející mysl a sílící ducha i v obdobích nezdaru“. Odlišné sešívání poloviny bílá a červená znamenají, že „žádný člověk nemá jen jednu stránku a že je nutné nalézt soulad mezi vůlí a citem, silou a technickou jemností, mezi nadšením a zklamáním“.

Proč jsou slávisté „sešívání“? [online],[citace 1.12.2019], Dostupné z: <https://www.tyden.cz/>

¹⁵³ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.11.2019

¹⁵⁴ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

¹⁵⁵ Rozhovor s Romanem Popovičem 15.9.2019

¹⁵⁶ MIKOLÁŠEK, Josef, *Slavia má druhé nejhezčí domácí dresy ze všech týmů v Lize mistrů, píší v Anglii*, [online],[citace 1.12.2019], Dostupné z: <https://www.ruik.cz/>

¹⁵⁷ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

¹⁵⁸ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

Z tohoto malého náhodného vzorku¹⁵⁹, do kterého mohu přidat další mé známé a dle různých anket a diskusí na sociálních sítích, které jsou poměrně velkým a zajímavým zdrojem informací, zejména uzavřené skupiny, kde jsou eliminováni tzv. trollové a mohu příspěvky brát v potaz,¹⁶⁰ se tak objevují tyto tři hlavní důvody *Proč fandíte Slavii?* Čili patriotismus, obdiv k červenobílým dresům, tradice klubu a oblíbení fotbalisté plus důvod se odlišit od většiny, která fandí Spartě. Ovšem hlavním důvodem, který souvisí s otázkou, *Kdo tě ke Slavii přivedl?* je rodina, která hrála prim u většiny narátorů kromě tří (Jiří Linhart, Jan P. a Miroslav Pomikal).

10.2. Kdo tě ke Slavii přivedl

Většinu narátorů a dalších fanoušků, které jsem mohla analyzovat na sociálních sítích, nebo při běžných rozhovorech, přivedla k fandění a konkrétně ke Slavii rodina, což je logické, protože dítě přejímá to, co vidí u rodičů a rodič naopak předává své zájmy dětem. Až pokud potomek začne samostatně uvažovat, tak si utvoří svůj názor a může v tomto případě začít fandit jinému klubu, nebo nebude mít o tuto aktivitu zájem vůbec. Nejčastější odpovědí tedy bylo, že ke Slavii přivedl narátory otec. Ze třinácti narátorů v sedmi případech. „...od narození samozřejmě, táta mě k tomu přivedl...“¹⁶¹ láska ke Slavii je často rodinnou tradicí, zde bych uvedla rodinu Petra Tomčičina, kterého společně s bratrem přivedl ke Slavii otec a jehož všichni čtyři synové, jsou již také slávisťe. Podobně to je v rodině Petra Hofty „...rodina, děda a táta u nás je to taková povinnost, že dítě jde hned do dupaček a hned se učí komu fandit...“ Samozřejmě nemusí jít vždy o otce, iniciátorem může být matka, jako Nataša Látalová „...prostě se to dědí, já mám čtyři syny, všichni fandí Slavii, i vnoučátka, to si nepřipouštím, kdyby jedno dítě fandilo Spartě no to si nedovedu představit...“¹⁶² Avšak v době, kdy byla Nataša matkou (sedmdesátá léta) byl podíl žen jako aktivních fanoušků mnohem menší, než je tomu

¹⁵⁹ Narátory jsem nevybírala účelově například aby byli z Vršovic, osobně jsem znala pouze Petra Tomčičina, který je mým šéfem v civilním zaměstnání, zbytek narátorů jsme si vybrala náhodně na sociálních sítích anebo zafungovala metoda sněhové koule.

DISMAN, Miroslav, *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Karolinum, 2000, ISBN: 80-246-0139-7, s. 97

¹⁶⁰ časté ankety na podobná témata probíhají na facebookové stránce FANOUSČI SK SLAVIA Praha, která má přes 25 000 členů. <https://www.facebook.com/groups/154308828096916/>

¹⁶¹ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 1 11.9.2019

¹⁶² Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

dnes, kdy v průměru počtem žen v hledištích doháníme západní trendy, s tím souvisí, že fotbal byl vnímán jako doména mužů, ale počet žen jak v hledištích, ale i v dříve čistě mužské činnosti například v pozicích rozhodčích.¹⁶³ U většiny narátorů a dalších zkoumaných osob došlo tedy ke generačně přenosnému diváckému zájmu.¹⁶⁴ Kromě rodičů potom lásku ke klubu fanoušci získali přes prarodiče, sourozence a v jednom případě bratrance. „...přivedl mě k tomu jako k tomu aktivnímu fandění, já jsem chodil dříve s dědou paradoxně s bohemákem pak ale s druhým, to byl obrovské slávista, takže i s ním, ale i s tátou, táta za Slavii dříve hrál...“¹⁶⁵ Vliv prarodičů, když rodiče nebyli aktivními fanoušky je v případě generačně přenosného zájmu druhým nejvíce zastoupeným, jako v případě Romana Popoviče „...mě to bylo daný do vínku sudičkama, protože děda byl ve Slavii prezident odboru přátel a otec ten byl absolutně antifotbalovej, stejně jako maminka a ten děda mě vzal už někdy jako v roce šedesát osm už jsem údajně byl někde tam na Slavii ve starým Edenu, ale samozřejmě z toho si nepamatuju vůbec nic, ale já vím že to je asi blbost, si pamatuju ty tanky, no byl mi jeden rok...“¹⁶⁶ Podobně se ke Slavii dostala i Nataša Látalová, kterou na stadion přivedli děda s babičkou „...takže děda s babičkou mě přivedli na Slavii a potom jsem už chodila sama...“¹⁶⁷

Menší skupinou jsou ti, kteří se ke Slavii dostali jiným způsobem, v případě těchto narátorů k tomu došli sami, ale pokud vezmu data z rozhovorů se známými a odpovědi v diskusích, tak poměrně velký vliv mají kamarádi. Zde se jedná o fanoušky, kteří pocházejí z rodin, kde nebyl nikdo aktivním fanouškem, a dítě nemělo tento vzor, který našlo až mezi spolužáky, či kamarády na základní škole. Ale někdy se dítě vyprofiluje zcela samo, narátor začal fandit kolem deseti let „...já jsem takovej úplně zvláštní, protože pocházím z úplně nesportovní rodiny, jo jako já jsem vlastně z familie, kde se pěstovala knižní vzdělanost, moje máma s babičkou, no jako kdybysme asi zůstali žít na tý vesnici, tak jsem asi nejspíš skončil u nějakého toho hraní fotbalu, ale já jsem v životě ani nechodil do fotbalu, já jsem byl lempl na tělocvik všechno a já jsem se až později dozvěděl, že jako můj táta a můj děda mají radši, oni jsou z Brna, takže jako pro ně je jako Zbrojovka, ale že mají radši Slavii, než Spartu, já nevím ještě v té generaci, moje

¹⁶³ Reflexe s. 33

¹⁶⁴ Reflexe, s. 45

¹⁶⁵ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

¹⁶⁶ Rozhovor s Romanem Popovičem 1 15.9.2019

¹⁶⁷ Rozhovor s Natašou Látalovou 11.19.2019

babička mi říkala, že každé musí být buď spartan nebo slávista a pak všechno ostatní...a já jsem prosím tě si k tomu tak nějak došel sám defacto, protože jaksi mě k tomu nikdo neved, neměl jsem v přímé rodině ani spartány ani slavisty o kterých bych věděl a až když jsem se vyautoval jako slavista, tak mi děda říkal, no jo já jsem taky slavista, táta taky, ale víš babička je spartanka, ale já jsem si k tomu došel sám...“¹⁶⁸

10.3. Co pro fanouška Slavia znamená, jaké je slávistické srdce?

V předchozích kapitolách jsem přiblížila jak pozitivní, tak negativní aspekty fotbalového fanouška, který za všech okolností podporuje svůj klub a hrdě se k němu hlásí a je jedno, zda se jedná o FC Barcelona, Slavii anebo klub hrající okresní přebor. Srdce fanouška je vždy stejné. Fanoušek, který není jen divákem se, se svým klubem a dalšími takto zaměřenými fanoušky identifikuje, a vzniká tak silný vztah, který může být pro člověka, který nahlíží na tuto skupinu zvenčí nepochopitelný, či dokonce udivující. Sportovní diváctví, které fanouškovi nabízí kromě klasické podívané na vybraný sport, také velice emocionální prožitek a tento druh prožitku se většinou zcela odlišuje od běžného života, a sním spojeného sociálního postavení, které daný fanoušek má. Tyto intenzivní prožitky jsou jedním z významných důvodů k návštěvě stadionů a patří to tak k jejich životnímu stylu. Často fanoušci sami fotbal hrají, nebo k němu mají blízko, což je i případ některých z narátorů. A tito fanoušci společně tvoří sociální skupinu, ve které mají její členové podobné zájmy, ke kterým nepatří pouze podpora jejich klubu a nevráživost k rivalům, ale většinou mají i stejné například politické názory. Tato sounáležitost pak hraje roli v uspokojování potřeb, kdy platí rovnice, že čím víc potřeb dokáže tato skupina uspokojit, tak tím silnější vztah si k ní členové tvoří a ovlivňuje jejich život i mimo stadiony. V některých případech může nahrazovat i chybějící, či špatně fungující sociální skupiny, jako je rodina, nebo například pracovní kolektiv.¹⁶⁹ „...svým způsobem je to ostrůvek i osobní svobody nejen politický třeba, ale i dneska, kdy ty lidi, a to se týká třeba mě, tak veškerý frustrace a problémy co jsou zahodí a jdou se tam potkat se svejma starejma známejma a prostě pro někoho je Slavia styl života...“¹⁷⁰

¹⁶⁸ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

¹⁶⁹ Reflexe, s. 18-20.

¹⁷⁰ Rozhovor s Romanem Popovičem 2 15.9.2019

Slavia jako jedna velká rodina, to myslím vystihuje tuto sociální skupinu, kterou zastupují desítky tisíc fanoušků od těch, kteří nevynechají jediný zápas, aktivně fandí na Tribuně sever, chodí pravidelně na domácí zápasy, po ty co podporují Slavii doma u televize, nebo v restauraci. Všichni mají jedno společné – Slavii. Jako v každé rodině, tak i mezi slávisty občas dojde k neshodám, ale když je nejhůř, dokážou táhnout za jeden provaz, jak už mnohokrát ukázali a na vzniklé spory rychle zapomenou, a hlavně v posledních letech heslo *Spolu jsme silnější* funguje na sto procent. Co tedy znamená, když má někdo „Sešívání srdce?“

Jak se pozná, zda je někdo slávista do morku kostí a někdo jen vlažným divákem? Již bylo řečeno, že hlavně v poslední době, když se klubu daří, se do této rodiny připojilo mnoho nových členů, ale podle některých to nejsou ti praví fanoušci, kteří vydrží, i když se Slavii dařit nebude. Jsou tedy „pravými“ jen ti, co chodili i před dvaceti, třiceti lety, když byla historicky nejnižší návštěvnost?

Odpovědi na tuto otázku byly různé, ale jejich jádro stejné. A nezaznamenala jsem rozdíl ve vnímání podle věku, vzdělání, či sociálního postavení. I zde jsem opět reflektovala kromě rozhovorů i diskusní fóra. Pokud bychom měli jednou větou shrnout, co pro fanouška Slavia znamená, tak by zněla takto: Slavia je láska na celý život, která se nedá na rozdíl od lásky k ženě opustit a je stálá, neměnná. „...*Slavie je holka, která se musí milovat celý život, protože když jí nemiluješ celý život, tak jsi ji doopravdy nemiloval a nic se nezměnilo, naopak čím starší, tím lepší, Slavie je věčná, Slavie je nesmrtelná, my jednou umřem, ale Slavie tady bude pořád...*“¹⁷¹ Také je z rozhovorů patrné že nejde jen o to něco brát v podobě fotbalové podívané, ale také o pocitu sounáležitosti a je potřeba, také něco klubu dát. Jediná žena narátorka odpověděla takto: „...*můj je to život, můj je to koníček, moje je to práce, ale já to neberu jako práci, protože pro mě je to koníček, je to radost, největší radost v životě, co mi dala Slavie a já zase jí to vracím a dávám vlastně radost zase jim...*“¹⁷² Jistý důraz se poukazoval na tradici klubu, která se často zmiňuje a byla i důvodem, proč si někteří Slavii zvolili jako klub, kterému budou fandit. To, že patří společně s AC Sparta Praha k nejstarším fotbalovým klubům u nás má jistě vliv, a také generační přenositelnost právě díky dlouhé historii

¹⁷¹ Rozhovor s Romanem Popovičem 2 15.9.2019

¹⁷² Rozhovor s Natašou Látalovou 11.9.2019

klubu je patrná. „...*tradice, sešívanej dres, kamarády, se kterýma chodím na fotbal...*“¹⁷³ S tradicí klubu souvisí i hrdost nošení klubových barev a jejich obrana. Také, že by se člověk, který je slávista měl podle toho chovat, aby nedělal ostudu a naopak reprezentoval, což se ne vždy podaří, zejména pokud se vypije více alkoholu. Jedná se spíše o ojedinělé excesy některých fanoušků, které potom však hází špatné světlo na celou skupinu.

Vztah fanouška ke svému fotbalovému klubu je většinou celoživotní a silný, tak že fanoušci svým klubem prakticky žijí a stále na něj myslí „...*není den abych nemyslel na to, jak se jim daří, jak hrajou, co dělají, prostě patří to k životu...*“¹⁷⁴ Někteří si podle rozpisu zápasů plánují dovolenou, na tom se shodlo víc narátorů a zejména pro ty, kteří jezdí i na venkovní zápasy, je ligová přestávka dovolenou nejen pro hráče a realizační tým, ale i pro fanoušky „...*Slavii miluju a Slavie je pro mě téměř všechno, říkám celej život si organizuju podle Slavie abych mohl jet na každý utkání protože teď už jen na domácí, ven nejezdím úplně pravidelně, protože mám ty závazky v tom klubu, takže třeba v Opavě jsem nebyl, protože jsme měli zápas, nicméně domácí zápasy jestli jsem vynechal za život třeba pět...*“¹⁷⁵ Názorová shoda panuje také v tom, že je nutné nejen brát tu radost, či hrdost, kterou Slavia poskytuje, ale fanoušek, který má sešívané srdce musí také něco dát a obětovat, právě ten volný čas, ale i peníze, například když zástupci TS vybírají na chorea, tak přispívají všichni kdo chtějí a nejsou z TS, však oni hlavně si výsledek také užijí. A samozřejmě velké finanční sbírky, které se konaly při založení Odboru přátel a klubu pomohly aby mohl vůbec pokračovat, když mu hrozil zánik „...*když má někdo slávistický srdce, tak by to měl dávat najevo jo, já to беру takový ty latentní fanoušky, ale já mám spousty kámošů, kteří přestali chodit na Slavii a už nezačali, jo jsou jako slávisti a nevím vlastně jestli mají jako to slávistický srdce, možná jako že maj, ale je potřeba jako se vším aby to srdce bilo naplno a pravidelně...když o sobě někdo řekne že má slávistický srdce tak bych čekal něco víc, než jenom jako že fandí Slavii, že to je jako o nějakým obětování něčeho, volného času a to všechno ostatní jako je bonus...*“¹⁷⁶

Naše země je jednou z nejateističtějších zemí na světě a fandění, které v sobě

¹⁷³ Rozhovor s Michalem Sirotkem 13.8.2019

¹⁷⁴ Rozhovor s Petrem Tomčišinem 23.8.2019

¹⁷⁵ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 2 11.9.2019

¹⁷⁶ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

skrývá kolikrát až nekritický obdiv pro svůj klub, může působit jako náhražka církve a určité potřeby víry. Uctívání fotbalistů a fotbalových klubů je ovšem stejné všude na světě, ať jde například o silně katolickou Jižní Ameriku, nebo muslimské země, kde se fotbal těší velké popularitě. Podobnost s náboženskými symboly je zřejmá, například fakt, že se stadionům přezdívá „svatostánky“ a také to, že se dříve hrál fotbal převážně v neděli, a tak jeho návštěva mohla nahradit návštěvu kostela. Nebo uctívání svého klubu, se ne nepodobá uctívání božstva. Fotbal a jeho návštěva a to, že fanoušek přísluší do této komunity, kde získává kolektivní identitu se stejně smýšlejícími, můžeme porovnat s příslušností v náboženské skupině.¹⁷⁷ To že Slavia, nebo každý jiný fotbalový klub je pro někoho jistý způsob náboženství, či víry se v odpovědích také poměrně objevovalo a pokud se zamyslíme nad rituály a projevy fanoušků, tak toto přirovnání souhlasí. „...jinak já jsem na naši víru obrátil spoustu lidí, který opravdu choděj pravidelně i ze spartanů jsem udělal slávisty, jak říkám Slavii miluju a Slavie je pro mě téměř všechno... a až jednou umřu, tak to už vědí moji jako pozůstalí děti a manželka, tak ti vědí, že se chci nechat zpopelnit a ten popel prostě tam vysypou do Edenu na ten trávník, prostě do vápna, mě je to jedno, kamkoliv, ale prostě já chci být tam...“¹⁷⁸ Tato „víra“ v klub je přítomna i u věřícího člověka, který tak má dvě náboženství, jedno skutečné a druhé moderní. „...vybral jsem si tu víru jako...ačkoliv to zní paradoxně, já jako víru mám, jako mám náboženství, ale pro mě tohlesto je jako náboženství, kvůli kterému jsem dejme tomu víc nesnášenlivej, víc fanatickej, víc všechno jo, prostě já nemůžu říct, že bych byl vlašnej věřící, to ani náhodou, ale zároveň prostě si uvědomuju že Slavie je to, kvůli čemu bych se byl ochotnej bít, což jako kvůli svý víře, nevím asi spíš ne...“¹⁷⁹

Ať tomu budeme říkat náboženství, láska, či fanatismus, jak je také někdy sportovní fandovství nahlíženo, je jisté že tento vztah je velice silný a zasahuje někdy i poměrně výrazně do civilního života, kdy je člověk pro své slávistické srdce ochotný udělat mnoho jen aby si například zajistil ideální místo na stadionu. „...když se stavěl nověj Eden, tak jsem si koupil byt vedle Edenu, co to nejbliž šlo a když se to stavělo tak jsem prostě chodil na to staveniště a přesně jsme si jako zaměřoval kde budu sedět... já

¹⁷⁷ DURČÁK, Michael, *Fotbal je moderní náboženství. Místo kříže dnes uctíváme míč*, ECHO MEDIA, A.S., [online],[citace 14.12.2019], Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SsX7R/fotbal-je-moderni-nabozenstvi-misto-krize-dnes-uctivame-mic>

¹⁷⁸ Rozhovor s Jiřím Kratochvílem 2 11.9.2019

¹⁷⁹ Rozhovor s Janem P. 26.8.2019

jsem tam přišel, tam ještě nebyly sedačky nic na tý východní tribuně, teď svítilo sluníčko, jo za bránou bejt nechci, takže jsem si vybral i řadu, pak jsem věděl že nechci bejt přímo u toho vchodu, tak jsem si to naměřoval a šel jsem na jih, tam jsem si koupil permici no...“¹⁸⁰ Slavia a fandění je „všechno“ nebo skoro všechno a tento stav je trvalý a neměnný a pro někoho může mít i velký význam z hlediska socializace a ukotvení jedince ve společnosti. Odpovědi na otázky a celé rozhovory jsou velmi vypovídající a umožňují fotbalovým „ateistům“ pochopit co pro ně Slavia znamená. „...já myslím že to hodně souvisí s tou otázkou ohledně toho náboženství, že to prostě je, je to, to jako nejde úplně popsat slovy, slávistický srdce prostě je člověk, kterej pro ten klub udělá cokoliv, žije jím, hrdě se k němu hlásí, vždycky všude, ať se daří nebo ne, tak vždycky zůstává věrný, nikdy neklesá na mysli, vždycky je prostě pozitivní v tom, protože ví, že to prostě, protože ví že ten klub nikdy nezmizí, ten tady je a bude a člověk kterej má slávistický srdce tak taky pro ten klub něco dělá a ví, že když se mu nebude dařit, tak on může být ten hybatel té situace a může to zase zvrátit ve prospěch takže tak...i kdybysme měli začínat zase v pátý třídě, takže ty lidi za ním budou, takže to je slávistický srdce.“¹⁸¹

Fotbalové fandovství v této podobě bylo, je a nejspíš i přes narůstající počet žen v hledištích bude doménou mužů. Během výzkumu jsem zaznamenala tak 10 procent zastoupení ženské populace v kotli a o něco málo vyšší na ostatních tribunách. Stejně tak při sledování zápasů v restauracích. Jedním z důvodů, proč je sledování fotbalu mužskou záležitostí kromě samotné agresivity, která bývá na stadionech přítomna, může být fakt, že většinou dochází ke generačně přenosnému zájmu v mužské generační linii, z otce na syna, z děda na vnuka i když v posledních letech jsou na stadionech vidět stále častěji dcery se svými otci fanoušky. Muži se často fotbalu věnují i aktivně a tím vzniká jejich zájem o něj.¹⁸² Ovšem pokud vezmeme v potaz výše zmíněnou oddanost klubu, která hraničí s náboženskou vírou, tak zde takto oddaní fanoušci muži budou převládat i nadále už jen z biologické podstaty žen, u kterých se většinou jejich hlavní zájem po založení rodiny přenesse tam. Také proto, že ženy nemají sklony k agresivitě, nebudou se tak aktivně a ve velké míře účastnit výtržností a už vůbec ne rvaček, do kterých se naopak kvůli svému klubu muži zapojují. Nelze říct, že fanoušci ženy nemají takové slávistické

¹⁸⁰ Rozhovor s Miroslavem Pomikalem 19.9.2019

¹⁸¹ Rozhovor s Lukášem Valou 2.10.2019

¹⁸² Reflexe, s. 33.

srdce jako muži, to by nebyla pravda, a nejen Nataša Látalová by určitě nesouhlasila. Ženy mají klub také v srdci, ale stav fanouška „na plný úvazek“ který se za svůj klub klidně pobije, obětuje mu všechnen volný čas a nevynechá jediný zápas, zůstává stále doménou mužů.

11. Závěr

Fotbal a fotbalové fandovství jsou celosvětovým fenoménem, který proniká celou společností a této vášni propadají muži i ženy napříč sociálním statutem. V současnosti se díky komercializaci a globalizaci stalo sledování fotbalových (a nejen těch) zápasů baha konzumentech nemůžeme mluvit jako o fanoušcích v pravém smyslu. Fanouškem je ten, pro kterého se stává jeho klub důležitou součástí života, jeho životním stylem a kdy dochází k identifikaci ve smyslu MY (fanoušci klubu, dresu, barvy) a ONI (fanoušci jiných klubů). A těmi jsou i narátoři, kteří mi poskytli pro tuto práci rozhovory. Díky výtržnostem a násilí, které je bohužel také součástí tribun stadionů, je na fotbalové fanoušky často negativně nahlíženo. Tento problém se ovšem týká jen úzké skupiny a často je vítaným zdrojem zpravodajských reportáží, které se na tyto excesy, kterých v posledních letech ubývá, zaměřují. Ovšem ta většina, o které se tak nemluví, jsou „obyčejní“ lidé, které spojuje láska k jejich klubu.

V diplomové práci jsem využila metody orální historie, která je pro zkoumání fotbalových fanoušků ideální. Díky rozhovorům, můžeme lépe pochopit, co takové fandění je a co pro ně znamená. Stejně tak byl důležitý terénní výzkum, kterého jsem se účastnila přímo na stadionech,¹⁸³ a při sledování zápasů Ligy mistrů v restauracích. Také jsem navštívila a aktivně se účastnila různých akcí pořádaných Odborem přátel Slavie. V této práci byly velmi důležité rozhovory s pamětníky, kteří zažili tribuny let osmdesátých, ale i dobu dřívější. Tu mohl popsat skutečný pamětník Robert Stein, který stál u zrodu nejen Odboru přátel, ale i první vlajkonoské skupiny u nás. Právě porovnání období před a po změně režimu v roce 1989 bylo hlavním tématem této práce. Při porovnávání těchto období, kdy kromě rozhovorů a terénního výzkumu, jsem dělala také analýzu dostupných materiálů, jsem došla k těmto závěrům.

Paradoxně byl v době komunistického režimu jak stadion, tak celá subkultura fanoušků poměrně málo hlídána policejními složkami, přesto že docházelo často k

¹⁸³ snažila jsem se navštívit ty více vypjaté a důležité, konkrétně:

03.03.2019 – Bohemians 1905: SK Slavia Praha

26.05.2019 – SK Slavia Praha: AC Sparta Praha

28.08.2019 – SK Slavia Praha: CFR 1907 Kluž

22.09.2019 – AC Sparta Praha: SK Slavia Praha

27.10.2019 – FC Viktoria Plzeň: SK Slavia Praha

02.11.2019 – SK Slavia Praha: FC Baník Ostrava

velkým výtržnostem, oproti době dnešní, kdy je všudypřítomný kamerový systém a zejména při rizikových zápasech se policejní dozor vyskytuje v hojném počtu. Tento paradox zmiňovala většina narátorů a objevuje se i v odborné literatuře, například v monografii Josefa Kasala *Násilí na stadionech jako odraz kultury*.¹⁸⁴ Z výzkumu vyplývá, že o stadionech v době před rokem 1989 můžeme skutečně mluvit jako o „Ostrůvcích svobody“, které umožňovaly jistou ventilaci nahromaděné frustrace způsobené životem v komunistickém režimu. Oproti tomu dnes se fanoušci pamětníci cítí mnohem více svázáni a kontrolováni.

Co se nezměnilo, je rivalita k fanouškům klubu AC Sparta Praha, bez které si tyto dva pražské kluby již asi nedokážeme představit. V průběhu let se změnila pouze její intenzita a agresivita mezi jednotlivými fanoušky. Do sedmdesátých let docházelo během zápasů spíše jen k verbální výměně názorů a fanoušci obou klubů si pak šli společně po zápasech třeba zahrát fotbal. Během let sedmdesátých a hlavně později začíná docházet ke zvýšené agresivitě mezi oběma tábory, která trvá dodnes. Společně s tím dochází i k agresivnější verbální dehonestaci soupeře, včetně rasistických pokřiků. Ovšem v posledních letech, kdy se Spartě příliš nedaří a Slavia o titul soupeří s FC Viktoria Plzeň, dochází k přenesení rivality na fanoušky tohoto klubu. Avšak panuje shoda, že Sparta bude rivalem věčným a úspěch plzeňského klubu je jen chvilkovou záležitostí. Tato rivalita mezi pražskými „S“ se ale nepromítá do osobních životů a spartáni patří i mezi přátele slávistů, nebo mohou být i obchodními partnery.¹⁸⁵

Jako jednoznačný posun k lepšímu fanoušci vnímají otevření nového stadionu v Edenu a vznik Tribuny sever, která se zformovala ještě na Strahově, ale přesunem do Vršovic se stala fenoménem, a její činnost mezi kterou patří i náročná chorea, chválí slávisté napříč generacemi, a že si podpory kotle váží i fotbalisté je patrné z již pověstných děkovaček. Na druhou stranu kvůli nedovolenému použití pyrotechniky došlo v roce 2019 k uzavření stadionu, což postihlo všechny fanoušky a v tomto případě byla aktivita Tribuny sever kritizována. Samotné používání pyrotechniky slávisty rozděluje. Jsou zde zastánci, pro které pyrotechnika k fandění a na stadiony patří jako nástroj, který dokresluje atmosféru a pokud klub není v podmínce, tak nejsou proti, a

¹⁸⁴ Násilí na stadionech, s. 130

¹⁸⁵ KALOUŠ, Pavel, Z fotbalové tribuny do byznysu. Jak bývalý vůdce fanoušků Slavie obchoduje se Spartou, [online],[citace 4.1.2020], Dostupné z: <https://www.forbes.cz/>

naopak druhá skupina bere zákaz jako daný a respektuje ho. Že jde fandit i bez pyrotechniky se ukázalo například při zápasech Ligy mistrů. Negativně většina slávistů nahlíží také na rasistické projevy, které jsou spojené s dobou po roce 1989 a také reflektují příklon ke konzumnímu způsobu fandění. Celkově z výzkumu vyplývá, že nyní fanoušci Slavie prožívají nejlepší období, neboť se klubu daří a je plný stadion, ale zároveň nostalgicky vzpomínají dobu minulou, kdy se cítili na stadionech více svobodni.

Slávisté, ale zde bychom mohli dosadit jakýkoliv jiný klub, se svým klubem identifikují a tato identifikace probíhá nejen na hřišti ale i mimo něj. Vztah ke klubu je hodně emocionální, často intenzivní a v průběhu života se nemění. Právě díky identifikaci dochází i k sounáležitosti ke skupině, kde panuje názorová shoda i v jiných rovinách, než je fotbal. Nejčastěji byl tento vztah označován jako rodina, víra nebo životní styl. Při výběru klubu nejčastěji hraje roli generačně přenosný zájem, kdy tento vztah přechází z otce na syna, či se dědí přes více generací „...rodina, děda a táta u nás je to taková povinnost, že dítě jde hned do dupaček a hned se učí komu fandit...“¹⁸⁶ Nezřídka je výběr klubu spojený také s regionální příslušností. Láska ke klubu znamená nejen konzumovat fotbalovou podívanou, ale je nutné také za klubem stát za každých okolností a obětovat svůj volný čas, třeba i peníze, a něco klubu vracet. Změnil se režim, způsoby fandění, stadion, ale slávistické srdce, tedy identita s klubem se nemění.

¹⁸⁶ Rozhovor s Petrem Hoftou 22.10.2019

Seznam literatury a použitých zdrojů

Literatura:

- BON, Le, Gustave, *Duše Davu*, Praha: ABB 2019, ISBN: 978-80-88302-00-1
- DISMAN, Miroslav, *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Karolinum, 2000, ISBN: 80-246-0139-7
- HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2
- HOUŠKA, Vítězslav, *Věčná Slavia*, Praha: Olympia, 1992, ISBN: 80-7033-187-9
- KASAL, Josef, *Násilí na stadionech jako odraz kultury*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, ISBN 978-80-7435-362-8
- MACHO, Milan, *Fotbal vášeň 20. století historie o fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*, Praha: Brána, spol. s r.o., 1996, ISBN 80-85946-27-0
- MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK, Josef, SUCHÁNEK, Marek, *Fotbaloví chuligáni*, Brno: Centrum strategických studií, 2004, ISBN: 80-903333-0-3
- POLÁČEK, Karel, *Muži v ofsajdu*, Praha: Československý spisovatel, 1965
- SEKOT, Aleš, *Sociologie sportu*, Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-210-4201-X
- SLEPIČKA, Pavel, *Divácká reflexe sportu*, Praha: Karolinum, 2010, ISBN: 978-80-246-1838-8
- SLEPIČKA, Pavel, *Sportovní Diváctví*, Praha: Olympia, 1996, ISBN: 80-70330-120
- SMOLÍK, Josef, *Subkultury mládeže*, Praha: Grada Publishing a.s, 2010, ISBN: 8024773724
- VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku*, Teorie a praxe orální historie, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011, ISBN 978-80-7285-145-4
- VLADIMÍR 518 a kolektiv, *Kmeny 0*, Praha: BIGGBOSS, 2013, ISBN 9788090397385

Kvalifikační práce:

- ŠUSTA, David, *Spartánské srdce: identita fotbalových fanoušků*, Diplomová práce, Plzeň: ZČU, 2014

Publikace:

- SK SLAVIA PRAHA, *Spolu jsme silnější*, Praha: SK Slavia Praha, 2016.

Elektronické zdroje:

www.antropoweb.cz

www.aktualne.cz

www.coha.cz

www.fifa.com

www.forbes.cz

www.ceska-justice.cz

www.ceskatelevize.cz

www.denik.cz

www.efotbal.cz

www.echo24.cz

www.facebook.com

www.g.cz

www.historyweb.dennikn.sk

www.idnes.cz

www.ihned.cz

www.impuls.cz

www.irozhlas.cz

www.isport.blesk.cz

www.lidovky.cz

www.moderni-dejiny.cz

www.odborpratel.cz

www.policie.cz

www.reflex.cz

www.ruik.cz

www.slavia.cz

www.slavistickenoviny.cz

www.spartaforever.cz

www.supporters.cz

www.tyden.cz

www.youtube.com

Narátoři

Robert Stein

84 let, zakladatel prvního skutečného kotle na Slavii Vlajkonoši 1965. Po vstupu sovětských vojsk v roce 1968 emigroval nejdříve do Kanady a následně do USA, kdy s sebou měl mimo pár dalších osobních věcí dres Josefa Píši, který hrdě nosil, dres věnoval Muzeu Slavia, kde je vystaven. V emigraci žil až do roku 1989, kdy se vrátil. Slávii fandí i jeho dvě děti. Žije v Praze.

Nataša Látalová

64 let, hlavní pořadatelka nejvyšší soutěže slávistické mládeže, pořadatelka při ligových zápasech A týmu. Na Slavii pracuje celý život. Má čtyři syny a všichni fandí Slavii. Žije v Praze.

Petr Peyma

56 let, v domácnosti, pečuje o svoji nemocnou maminku. Člen skupiny *Veteráni tribuny sever*. Od doby, co fandí Slavii, pečlivě schovává výstřižky z novin a časopisů, které se týkají Slavie. Žije v Praze.

Jiří Linhart

55 let, fotograf, cestovatel, zápasy Slavie sleduje, pokud je to možné všude na svých cestách. Chvilí žil v emigraci v Rakousku. Ženatý, dcera také slávistka. Žije v Praze

Stanislav Hanovský

55 let, právník, dříve byl rozhodčí v nejvyšší ligové soutěži i v UEFA. Lituje, že mu nebylo povoleno pískat derby se Spartou. Žije ve Čtyřkolech, ale pochází z Prahy.

Roman Popovič

52 let, podnikatel, stejně jako Petr Peyma je členem skupiny *Veteráni Tribuny sever*. Na Slavii chodí od mala. Rozvedený, děti také fandí Slávii. Žije v Praze.

Petr Tomčíšín

51 let, vedoucí v soukromé společnosti. Na Slavii chodí od mala. Ženatý, oba synové fandí Slavii. Žije v Praze.

Jiří Kratochvíl

46 let, zaměstnanec, trénuje fotbalový klub mladšího dorostu v Benešově. Na Slavii chodí od mala. Ženatý 3 děti, všichni fandí Slavii. Žije v Jílovém u Prahy, ale pochází z Prahy.

Miroslav Pomikal

46 let, VŠ pedagogická, ale pracuje v reklamní agentuře. Pro Slavii dělá reklamní kampaně a je otec zakladatel Univerzity Slavia, shopu a dalších aktivit které pořádá Odbor přátel Slavia. Slavii fandí od cca 10 let. Ženatý. Žije v Čerčanech, pochází z Jihlavy.

Michal Sirotek

33 let, pracuje jako číšník. Fandí od mala. Žije v Praze.

Jan P.

33 let, VŠ fakulta sociálních věd, ale pracuje jako účetní, Slavii fandí od cca 10 let. Chodí na tribunu sever. Ženatý. Žije v Praze.

Lukáš Vala

30 let, podnikatel, zakladatel Tribuny sever, kde dlouhá léta působil jako leader pod přezdívkou Strašák, nyní působí na Slavii jako moderátor. Slavii fandí od mala. Ženatý má dvě děti a asi budou slávisté. Žije v Praze

Petr Hofta

27 let, chodí na Tribunu sever, Žije v Kunicích.

NAZRÁL ČAS

Už na úterní schůzi fotbalového oddílu Sparty zdůraznili Letenští, jak velké potíže jim působí nesportovní projevy části diváků, kteří při zápasech s Brnem a Chebem zranili šest fanoušků soupeře. Řada opatření, kterými se na Letné snažili proměnit hlediště v skutečně sportovní kulisu utkání, k cíli nevedla. Z vedení fotbalového oddílu Dukly jsme včera dostali zprávu, že reprezentant Nehoda byl zraněn při derby se Spartou dřevěným předmětem vhozeným na hrací plochu.

naše poznámka

Už loni byla řada stížností na chování vlajkonošů a nejen ze stadionu Sparty, ale z většiny ligových hřišť. Domníváme se, že po všech varováních, která byla vlajkonošům adresována, dnes už nazrál čas pro nekompromisní řešení situace. Kdo svým neukázněným chováním narušuje sportovní rámec utkání, do hlediště nepatří, sám se vylučuje z fotbalových stadionů. A pokud nepomohou další opatření, která oddíly připravují, zakažme činnost vlajkonošů vůbec!

1981

hp-

◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆ OHLASY ◆

Společenský dovětek k utkání Sparta—Dukla

TAŽENÍ VLAJKONOŠŮ

Kritika chování vlajkonošů v článku Kopaná a její problémy ze dne 1. října vystihuje jenom jednu stránku této palčivé otázky. Ta druhá stránka se dotýká lidí naprosto nezúčastněných, lidí na ulici a v dopravních prostředcích. V neděli 28. září jsem se stal svědkem události, ke které nelze mlčet. Na stanici Muzeum vzali vlajkonoši Sparty po utkání Sparta—Dukla ztečí soupravu metra a připomínali se cestujícím neurvalým a vulgárním řevem, »zpěvem«, vulgárními slovy a tloučením žerděmi vlajek o podlahu a strop vozů. Na výzvu vlakového rozhlasu ke klidu reagovali posměchem. Vůči staré paní, která je napomínala, použili výrazů, které nelze opakovat. Působili dojmem, jako by byli nadrogováni, byli v tranzu, zřejmě schopni lynčovat každého, kdo by se jim postavil do cesty. Výraz jejich »oduševnělých« tváří varoval.

V neděli se vraceli po vítězství svých miláčků. Jak by se asi cho-

vall, kdyby Sparta prohrála? jak by jí pomstili? Poslední otázka zní, jak vyřešit problém, který vyhání slušné přátele sportu z hlediště? Domluvy ze strany jednot a oddílů nemají účinek a působí lícoměrně.

Znovu Trenérův podpis

Vracíme se ještě jednou k článku Trenérův podpis, který jsme uveřejnili 19. září. Tentokrát nám napsal ing. Antonín Liška z Plzně:

Nesouhlasím s citáty uvedenými v článku. Ve sporu atleta s fotbalistou straním fotbalistovi. Navzdor tomu, že jako pracovník malého sportu mám proti fotbalu všeicos.

Atlet by mě snadno přesvědčil, že by se o toho kluka, o něhož šlo, postaral lépe, že atletika by pro něj byla zásadně lepší apod. Bohužel nepřesvědčil o tom kluka a ten má svého trenéra a atlet má jeho

Podle mého názoru by prvním nezbytným předpokladem bylo prohlášení, kterým by se Sparta distancovala od vlajkonošů podobného ražení a vyobcovala je z řad slušných spartanů. Nechci pokládat úroveň těchto skupin za podstatně vyšší, ale přesto se domnívám, že problém těchto »také-spartanů« je hlubší. Jejich chování směřuje k terorizování lidí a vyvolávání strachu z fyzického napadení. Dr. HOSTINSKÝ, Praha

práci. Že má fotbalista řadu výhod při získávání kluků, s tím se musí atlet vyrovnat.

Ovšem v daném případě šlo o něco jiného. Atlet ani nechtěl kluka vychovávat, atlet potřeboval účastníka akce. Chce se mi napsat Akce. Po Akci by ho pustil klidně dál hrát fotbal. Na to, co způsobuje fotbalistovi, se zřejmě neohlíží. V tomto bodě vyslovuji svůj nesouhlas. Kluk ať reprezentuje práci toho, kdo se o něj pravidelně stará. Takže bychom měli vlastně učít lidi i sebe k účtům k reprezentaci skutečné práce.

«Ze života ligových oddílů se dozvídáme ledacos, ale jednodům ve vašich zprávách chybí — zmínka o vlnajkonosích. Jejich chování je často předmětem sporů. Myslíte si, že se jim často na vrub přišli věci, které nezavinili. Jak na ně oddíl kopané působí?» ptal se studenti z Liberce. Odpovídá FRANTIŠEK SULC, místopředseda odboru přátel TJ Slavia Praha IPS, jedné z TJ, kde se touto problematikou zabývají.

...a přišli to sešíváním!

Vím, že Slavia s mladými vlnajkonosí pracuje. Pojdme například časem a připomeneme si, kdy se Slavia k vlnajkonosám přihlásila.

Historie jakéhosi patronátu nad vlnajkonosí začíná v září roku 1964. Tehdy jsme zakládali odbor přátel. Na ustavující jednání jsme přizvali také mladé fanoušky. Přišli s vlnajkami a dali nám najevo, že jim osud Slavia není lhostejný. Dalším mezníkem jsou léta 1969—70, kdy se v rámci odboru ustavila svazácká skupina, která na vlnajkonosě dohlíží.

Dostali jsme se do současnosti. Jak Slavia oplátí fanouškům věrnost barvám?

Po každém ligovém zápase přijdou vlnajkonosí na tribunu, kde se setkávají s herci «slávistického vyznání» — národním umělcem M. Růžkem, M. Nedělou, A. Strojčkem, internacionály Zeníškem, Pláničkou, Čambalem, současnými hráči Hotovým, Nachtmanem, Stráčkem, nedávno ještě F. Veselým a členy odboru přátel. Bavi se o zápase, vyměňují si názory. Říkáme jim, co se nám na fanoušcích líbí a co ne. Když takový Franta Veselý řekl, tohle, kluci, nemá smysl, nemusel nikdo nic dodávat. Jeho slovo platilo. Samozřejmě kluci nejsou ze zlaté. Mnohokrát jsme slyšeli stížnosti na jejich chování, ale kolikrát přijdou a říkají: z našich řad nikdo nic takového nevolal, Janže oni by měli sledovat lidi kolem sebe a usměrňovat je. Společně vymýšlíme různé rýmované pokřívky, dává na vědomí nosouhlas se dá slušně. Všechno jsou to kluci ve věku od 15 do 25 let, na pozápasových sedátkách se jich často sejde sto padesát. Snažíme se je přimět také k jiné činnosti...

???

Vlnajkonosí si sami organizují turnaj neregistrovaných hráčů v minikopané o Pohár odboru přátel. Letošního sedmého ročníku se zúčastnilo 89 družstev

rozhovor na přání

z českého venkova a Prahy. Zápasy lidí jako rozhodčí internacionálové Zeníšek, Bokšay, Čambal. Turnaj tradičně uzavírá národní umělec Martin Růžek, to je pro kluky zážitek. Mnozí si domů přivezou snímky ze závěrečného setkání a mají o čem vyprávět. Nedávno přišli vlnajkonosí s nápadem pořádat turnaj dvakrát do roka. Sami se pravidelně zúčastňují odborářské soutěže v kopané, přibližně dvacet vlnajkonosů je členy pořadatelského sboru, většina nám pomáhá s přípravou slávistického karnevalu, který pořádáme každý rok v Parku kultury a oddechu J. Fučíka. Podílejí se také na družební výměně s přáteli v Gottbusu, na besedách pořádaných odborem přátel na českém venkově. Ještě na jeden podnik bych neměl zapomenout. Soutěž neregistrovaných hráčů o Pohár odboru přátel letos vstoupila do druhého ročníku.

Jak je to s účastí vlnajkonosů na zápasech Slavia venku?

Jádro vlnajkonosů, takových 15—20 chlapců, jezdí s mužstvem na každý zápas. Vědí, že se musí chovat slušně všude, protože Slavia má příznivce v celé republice, když se něco semele, napíší nám pár řádek a my víme všechno. Ze slávistického mládežnického kolektivu vyrostli dva vynikající internacionální dr. Michal Dobiáš a Zdeněk Ročeň. Dr. Dobiáš je dlouholetým průvodcem Čedoku. Na cestách za Slavií na cizí hřiště mladým vlnajkonosům vypráví, kudy projížděl, seznamuje je s historií. Kluci si dají říci. Musíte je umět pochválit a zároveň včas zarezit. A my se snažíme o oboje.

PAVEL LONEK

Našim divákům — a vlajkonošům především

Zimní přestávka uběhla jako voda a opět se scházíme v Edenu my všichni, kterým červená a bílá barva Slavie přirostla navždy k srdci - funkcionáři, bývalí i aktivní hráči, prostí fanouškové z Prahy i zdaleka i vy, kteří svými vlajkami po každé patříte nerozlučně ke kulise našeho hlediště.

Většina z vás to jistě myslí se Slavii upřímně, dovedete povzbudit i ve chvílích, kdy už ostatní lámou nad mužstvem hůl, nikdy jste se nerozpakovali vydat se třeba i v té největší nepohodě za našimi fotbalisty na některé hřiště soupeře, abyste i tam svými vlajkami a neúnavným povzbuzováním dokazovali, že nejuvěrnější slávisťové svoje mužstvo nikdy neopustí. Trpělivě jste dovedli snášet posměch i urážky některých domácích fanoušků, dokázali jste uznat, že soupeř byl lepší a smířit se s porážkou.

V poslední době jsme vedle uznání museli často slyšet o vás i řadu oprávněných výtek. I z vašich řad jsme slyšeli nejeden urážlivý výrok či skandování na adresu rozhodčího, i u nás byl soupeř vítán pískotem a nevhodnými hesly. Cožpak si neuvědomujete, že i na ostatních hřištích, v Chebu, Ostravě či Košicích bijí pro barvy soupeře stejně zapálená srdce jako pro Slavii? Což si nespočítáte jednoduchou rovnici, že finance, které náš oddíl kopané vydá za úklid konfet a girland, potom chybějí při vylepšování prostředí na stadióně? A opravdu nevěříte, že i Slavii by nemohl postihnout podobný trest jako fotbalovou Spartu či hokejový Slovan? Vždyť vhození předmětu do hřiště není žádný sportovní výkon, to dokáže každý; jeho důsledky pak trpce ponese všichni.

Věřili jsme vám a chceme vám věřit i nadále. Vždyť všichni chceme totéž - aby Slavia opět „válela“, abychom chodili do Edenu rádi a po úspěšném výkonu z Edenu ještě raději. Chceme pokračovat i nadále v tradičních besedách na hlavní tribuně po zápase, kde se budete moci seznamovat s hráči i činovníky Slavie i s dalšími populárními osobnostmi- slávisťy. Rádi odpovíme i na vaše dotazy a připomínky.

Budeme od vás na druhou stranu požadovat i pomoc. V tom, abyste zapoměli na falešné kamarádství, abyste nám pomohli vyloučit ze svého okolí ty, kteří nepřicházejí do hlediště za fotbalem a z čisté lásky ke svému klubu, ale chtějí i náš stadión zaměnit za arénu, za místo, kde chtějí vybit svoji zlobu, vášně a komplexy. A nezapomeňte na to, že i svými vlajkami reprezentujete svůj oddíl. Mějte je proto vždy čisté a vyžehlené, aby se účel, pro který tyto symboly mají sloužit, nezměnil v pravý opak!

VASE POLITICKOVÝCHOVNA KOMISE,
PORADATELSKÁ KOMISE A
VYBOR ODBORU PŘATEL SLAVIE

Obr. 5 Petr Peyma s vlastnoručně vyrobenou vlajkou, kterou nosí na zápasy 40 let. (facebook, se souhlasem Petra Peymy)

Obr. 6 choreo Tribuny sever FC Viktoria Plzeň: SK Slavia Praha (facebook)

Obr. 7 pyrotechnika FC Viktoria Plzeň:SK Slavia Praha (autorka)

Obr. 8 Děkovačka, postup do Ligy mistrů SK Slavia Praha: CFR 1907 Kluž (autorka)

Obr. 9 Choreo na východní tribuně. SK Slavia:AC Sparta Praha oslava dvou titulů

Obr. 10 povolený vstup na trávnik – oslava Double titulu (autorka)

Obr. 11 Bohemians 1905: SK Slavia Praha